

# DİKSİYON

## ETKİLİ KONUŞMA VE İLETİŞİM TEKNİKLERİ

DİKSİYONAKADEMİ.COM

# Diksiyon Kitabı

İçindekiler

# GİRİŞ

Dinlerken mest olduğumuz konuşmacılar olduğu kadar dinlerken gerçekten yorulduğumuz konuşmacılar da vardır. Aralarındaki farkı en güzel ifade eden terim ise, güzel konuşma sanatı yani diksiyondur. Konuşmalarını sanata dönüştürebilenler, inandıklarını muhataplarına sunuş biçimleri ile çok daha fazla bireye ulaştırabilirler.

Sosyal bir hayatın etkileşime muhtaç fertleri olarak, ihtiyacımız olan etkileşimin büyük bir bölümünü sözel iletişim olarak tabir ettiğimiz konuşmaya borçluyuz. Doğuştan itibaren öğrendiğimiz bu beceri, kendimizi ifade etmenin ilk ve en kolay yolunu da oluşturuyor. Hayatta başarılı olan ve çevresinde örnek olarak gösterilen pek çok kimsenin yaşamları mercek altına alındığında hemen öne çıkan değerin sosyal becerilerinin ve çevrelerinin çok daha geniş olduğudur.

Sosyal becerilerdeki başarının sırrının etkili bir iletişimden geçtiğini söylemek mümkündür. Kendini doğru ifade edebilmek ve inandığı değerleri doğru bir biçimde yansıtabilmek, inandıklarınızda size destek olabilecek çok daha fazla insanın varlığı anlamına geliyor. Hem kendinizi hem inandıklarınızla birlikte etkili bir iletişim için gereken becerilerin tamamı ise güzel konuşma sanatı olarak tanımlanabilir.

Güzel konuşma sanatı, doğuştan getirilen bir yetenek olduğu kadar, sonradan yapılacak çalışmalarla desteklenmesi gereken ve diksiyon kitabında yer alan çalışmalar ile taçlanabilecek beceriler bütünü olarak ifade edilebilir. Güzel konuşma sanatı becerileri, güzel konuşma teknikleri olarak adlandırılan konuşmanın özünü ve sunumunun önemine vurgu yapan yöntemlerden oluşuyor.

Etkili bir iletişimin ilk şartı olan düzgün diksiyona sahip olabilmek için diksiyon çalışmaları olarak adlandırdığımız pratik ve egzersizler, kendinizi geliştirmenizi sağlarken iletişimlerinizin kalitesini de doğru orantılı olarak artıracaktır.

İletişimde kullandığımız dilsel becerilerin bedenle desteklenmesiyle ortaya çıkan diksiyon, iletişimlerin doğru etkileşimlere dönüşebilmesinde birincil öneme sahiptir. Düzgün bir diksiyona sahipseniz, daha anlaşılır ve ikna edici olabilir, gerek günlük yaşamda ve gerekse iş yaşamında kendinize olan güveninizle başarıyı yakalayabilirsiniz.

Diksiyon kitabında yer alan diksiyon çalışmaları, düzgün bir diksiyona sahip olmak isteyen herkesin yapabileceği ve bir dizi diksiyon alıştırmaları içeriyor. Diksiyon, başarılı iletişimlerin üzerinde doğrudan etkili olduğu kişisel bir becerilerimizden belki de en önemlisi olması, diksiyon çalışmamalarını da beraberinde getiriyor.

Diksiyonakademi.com ile hazırlanan diksiyon kitabında yer alan alıştırmaları düzenli olarak uyguladığınızda, güzel konuşma ve hitabetinizde meydana gelen gelişmeleri kendinize ve çevrenize çok rahat bir şekilde yansıtabileceksiniz.

**Diksiyonakademi.com**

**Diksiyon Akademi**

**2017**

# 1. Diksiyon Sanatının Önemi ve Ses

## Diksiyon Sanatı

Bilgi, birikim ve kabiliyetlerinizi ne kadar etkili ve gerektiği gibi kullanabiliyorsunuz?

İş ve özel yaşamda kendinizi doğru ifade edebilmek, yapılan işi iyi ve gerektiği gibi düzgün anlatabilmek, rolünü düzgün oynayabilmek başarınızı mutlaka artırır.

Dinletebilmek, ikna edebilmek, kabul edilmek, tercih sebebi olmak ve başarmak isteriz. Başarmak amacıyla ilk adım, düzgün ve anlaşılabilir iletişim kurabilmektir. Bunu yapmamıza olanak sağlayan ise konuşma becerimizdir.

Güzel konuşanlar bildikleri konu üstünde düşüncelerini, duyduklarını doğru tümceler kurup etkili kelimeler bularak söylerler, dinleyenleri kendilerine hayran bırakırlar. Belki de bu kişiler, konuşmalarını benzer güçte yazamazlar; fakat doğru ve etkili konuşma kabiliyetine sahiptirler.

Böylesine özel bir beceri olmasa da diksiyon sanatını öğrenerek gereken pratikleri yaparak anlatıma hazırlık yapmanın tekniklerini öğrenerek uygun, düzgün ve güzel konuşma başarılabilir.

"Herkes düşünme ve konuşma kabiliyetini kolaylıkla geliştirebilir."

Bu çalışmalarda yer alan birey, kişiliğini ve konuşma becerilerini tanır ve eksikliklerini görür. Dil çalışmalarıyla kendini geliştirme şansı bulur. Atölye çalışmalarında kendi konuşma becerilerine orantılı olarak, kendilerine özgü iletişim kabiliyetlerini profesyonel teknikler ve ipuçları ile geliştirir. Günlük yaşantımızda kendini söz söyleme sanatına hazırlayabilmek adına daha çok çaba harcamayı öğrenir. Rastgele bir konuyu, bir hadiseyi, bir işi düşünerek zihninde planlayarak doğru cümleler ile anlatmak için egzersiz yapar. Anlatımdan özgüveni artırmak için kendi kendine egzersiz yapmayı öğrenir.

Konuşmacı, önce kendi düşüncelerini düzenlememişse dinleyicilerin üstünde hâkim olarak onları arkasından sürükleyemez. Bu eğitim ile kendi düşüncelerinizi düzenleyip toplum içerisinde saygın ve büyüleyici bir konuşmacı olmanın yollarını öğreneceksiniz.

### *Dil ve Diksiyon*

Latince'de "dictio" ve "distus" kelimelerinden Fransızca'ya "diction" biçimden geçmiş olan bu sözcük, Fransızca'dan da dilimize okunduğu gibi "diksiyon" biçimden alınmıştır.

Bu kelimenin Latince anlamı "söz söylerken kelimelerin seçilip düzenlenerek fikirleri kolaylıkla anlatma tarzı" dır.

İnsanlar ile hayvanları ayıran en yüce nitelik düşünerek doğru ve manalı konuşmaktır. İnsan, sosyal bir varlıktır ve hayatını devam ettirmesi için farklı insanlarla iletişim kurmak zorundadır. İnsanlarla iletişim kurabilmek, duygu düşünce ve isteklerini doğru bir şekilde aktarabilmesi amacıyla kullanabileceği en önemli araç ise "dil"dir. İşte bu öğe konuşmanın da dinamiğini oluşturur.

Rastgele bir dili konuşmak sadece o dil üzerinde birtakım temel bilgilere sahip olmak, dilin kelime kadrosunu bilmek ve iletişim kurmaktan oluşmamaktadır. Dilin düzgün ve anlamlı kullanılması da oldukça önemlidir. Dilin seslerini düzgün telaffuz edebilmek ve kelimeleri düzgün seçerek yerinde kullanabilmek de başlı başına bir sanattır.

İşte bu sebeple de "söz söyleme sanatı" ilk çağlardan gelen toplumlar arasında bir meslek hâline gelmiştir.

Şüphesiz konuşmayı var eden ses, dilin doğmasında temel elemandır. İnsan düşünce, duygu ve coşkularını kendi vücudunda yer alan ses yardımıyla söze çevirerek başkalarına anlatabilir. Fakat bu söze dönüştürme eylemi doğal yollarla gerçekleşmez. Nasıl ki bir müzik aletini çalmak için nota ile o aletin üstünde çalışıp çaba sarf etmek gerekiyorsa toplum karşısında söz söylemeyi öğrenmek için de önce metinler üstünde çalışarak emek harcamak gerekir.

Toplum olarak daha düzgün bir Türkçe konuşabilmek için gösterilen birbirinden anlamlı çaba ve arayışlar, diksiyona duyulan ilgi ve ihtiyacın boyutlarını farklılaştırmış ve gelişmesine yardım etmiştir.

Topluluk karşısında başarılı bir biçimde söz söylemek, güçlüklerle hatta başarısızlıklarla karşılaşıldığında dahi ümitsizliğe düşmemek takdir edilmesi gereken bir yetenektir. Profesyonel ve saygın olmak isteyen her meslek sahibinin diksiyon pratiği yapmaya ihtiyacı vardır. Onlar bu işin kolayına kaçarlarsa hataya düşerler. Bu sebeple vermek istedikleri mesajlarda yeterince başarılı olamazlar.

Konuşurken yapılan ifade hataları büyük oranda diksiyon derslerine başladıktan sonra fark edilir.

Bir zanaat olan "güzel konuşma" ya çalışmayı yani diksiyon alıştırmaları yapmayı, kimi insanlar bir taklitçilik veya bir fazlalık olarak görürler. Diksiyon alıştırmaları başlangıçta size ve etrafınızdakilere komik gelebilir ama yılmadan sabırla bu alıştırmalara devam ederseniz bu duruma alışacak ve ödülünü elbet alacaksınız. Hem doğru ve etkileyici konuşacak hem de topluluk karşısında daha rahat hareket edebilme yeteneği kazanacaksınız.

Kekemeliğin önüne geçmek için Cicero'nun ağzına çakıl taşları doldurarak ne kadar büyük bir çaba sarf ettiğini ve bu yolla başarıya ulaştığını birçoğumuz bilir. Diksiyon, meclis kürsüsünde konuşma yapan milletvekilleri kadar söz sanatını meslek edinmiş öğretmen, avukat, gazeteci gibi pek çok meslek sahibine de büyük fayda sağlar.

Söylenebilir ki hemen hemen çoğu kişi, bir toplulukta konuşma ihtiyacı olduğu için diksiyonuna dikkat etmesi gerekir. Diksiyon, doğru ve güzel konuşmayı öğrenmenizi amaçlar. Bu hedef için de çaba sarf etmek gerekir.

**- Konuşma**

"Konuş ki seni görebileyim." (Hamann)

En kestirme tanımı ile konuşma; duygu, düşünce ve isteklerimizi görsel, işitsel elemanlar vasıtası ile karşımızdakine aktarmaktır, açıklamaktır, açığa vurmaktır.

Konuşma, hem varlığınızın şartı hem de kişiliğinizi meydana getiren baş etmenlerden biridir. Aile etrafında, okul, iş ve uğraş faaliyetlerinde kısaca bireysel ve toplumsal ilişkilerin her ortamında "konuşan" veya "dinleyen" hâllerin içerisinde bulunmaktasınız.

Konuşma, yalnızca birtakım kelimeleri ses aracılığı ile başkalarının kulaklarına aktarma olmadığı gibi dinleme de yalnızca işitmek anlamına gelmemektedir. Gerçekte tüm kişiliğimizle konuşmakta, "kulağımızla duyarak zihnimizle dinlemeyi gerçekleştirmekteyiz. "İşte bu sebepledir ki bugün kimi yabancı ülkede sadece konuşma değil, dinlemekte bilimsel bir eğitim konusu ve uygulaması hâline gelmiştir.

Hiçbir şey, konuşma yolu ile konuşandan dinleyene hiçbir zaman tam anlamıyla kusursuz olarak iletilemez. Konuşmayı bir kişinin duygu ve düşüncelerini, kelimelerini kalıba aktararak başkasının zihnine transferi şeklinde anlamak çok yanlıştır. Her ne kadar böyle bir iletişim tamlığı oldukça istenen bir şeyse de gerçekleşmesi bütünüyle imkânsızdır. Konuşma, konuşanın ve dinleyenin zihninde

tecrübelerini anımsamasına yardımcı olarak anlamlar, duygu ve düşünceler uyandırma maksadıyla bir uyarım şeklidir. Hiç kimse, bir başka birine bir hikâyeyi olduğu gibi bütün gerçekliği ile anlatamaz. En usta hikâye anlatıcısı, anlatmak istediği hikâyeyle dinleyicinin kendi kendisine anlatmasına imkân verecek yolda uyarılmasını sağlamaktan öteye geçemez. Konuşmacı olarak yapılabilecek en doğru şey, dinleyicilerin zihinlerinde kendi tecrübelerine dair birtakım ögeleri uyandırıp harekete geçirebilecek resim - işitsel simgeler kullanmaktır. Bu sebeple iyi bir konuşmacı olmak özen gerektirir.

İyi bir konuşmacının özellikleri şöyle sıralanabilir:

İyi bir konuşmacı, gözlem gücünü geliştirmiştir (Etrafına duyarlı olması gerekir.).

Duyuları uyanık, canlı ve gerçek dünya ile sıkı sıkıya ilişkili olduğu için konuşması anlam bakımından zengindir.

İyi bir konuşmacı, tercih ettiği konuşma alanlarında geniş bir bilgi birikiminin yardımından faydalanır.

İyi bir konuşmacı, maksadına doğru yönde ve mantıki bir akış içinde düşünme kabiliyetini geliştirir. Alanına yönelik gerekli olan bilgi birikimine sahip olsa da bunu doğru bir şekilde karşı tarafa aktarmayı bilmeyen konuşmacı maalesef etkin olamaz.

İyi bir konuşmacı, hem kendi kabiliyetlerini hem de karşısındaki kişinin yani dinleyicinin kabiliyetlerini ve ilgi alanlarını bilir. Bilhassa değişik düşüncelere sahipse bu görüşlerini yumuşatmak için "bana öyle geliyor ki, bana kalırsa, benim kanaatime göre" biçiminde hitaplarda bulunabilir.

İyi bir konuşmacı dinleyicisini yakından tanır. Neleri, nasıl ve ne ölçüde söylemesi gerektiğini bilir.

İyi bir konuşmacı konuşmada kişiliğin önemini bilir. Konuşmacı ne derecede çekici bir kişiliğe sahipse düşüncelerini ve duygularını dinleyicileriyle paylaşma, onları bu doğrultuda etkileme gücü de o oranda artar.

İyi bir konuşmacı, konuşma eylemini oluşturan fiziksel elemanların önemini bilir. Sesin tonları ve dalgalanmaları, jestler, hareketler, duruşlar, yüz anlatımları konuşma eylemini oluşturan elemanlardır. Dinleyicileri etkilemek için bu elemanların ustaca kullanılması gerekir.

İyi bir konuşmacı, kendisinin hassas bir eleştiricisidir. Konuşmacı, kendi konuşmasını inceleyerek etkin ve başarısız bulduğu yönleri belirler. Bunların sebeplerini araştırıp neleri yapması veya yapmaması gerektiğini saptayarak işinde daha etkin bir yola gidebilir.

İyi bir konuşmacı, ahlaksal sorumluluklarının olduğunu hatırından çıkarmaz. İnsani etkinliğin aşağı yukarı her alanında benimsenen dürüstlük, doğruluk konusu ile ilgili kuralları konuşma eylemi için de aynı ölçüde geçerlidir.

Konuşmacı kanaatlerini, duygularını ve birikimlerini karşı tarafa iletirken "üslup" adı verdiğimiz farklı yollar kullanmaktadır. Üç tür üslup bulunmaktadır. Bunlar:

**- Sade üslup:** Konuşmacının doğal ve açık anlatım biçimini kullanmasıdır. Bu üslupta basit ve anlaşılır bir tarz esastır. Pratik ve kolay öğretmek, eğlendirmek bu üslubun özellikleri arasında bulunmaktadır.

**- Yüksek üslup:** Konuşmacının düşünce ve duygularını karşı tarafa iletirken çok yüksek, sanatlı ve muhteşem bir üslup kullanmasıdır. Bu üslupta sözcükler seçkin ve parlaktır. İmajlara ve söz sanatlarına dayalı ifadeler yer alır. Kültürlü insanlar bu tarz konuşmaları anlayabilir.

**- Karışık üslup:** Herkesin anlayacağı nitelikteki anlatım özelliğidir. Sade ve yüksek üslubun karışımı kullanılır. Bu üslubu her sınıftaki insan anlayabilir.

Biliyoruz ki ailede çocuğun konuşma eğitimi büyük ölçüde gelenek, görenek ve alışkanlıklar sınırı içerisinde süregelir. “Ağzı var, dili yok.” “Söz gümüşse sükût altındır.”

“Büyüklerin yanında ufaklara söz düşmez.” gibi yerleşmiş toplum mantığımız bizi konuşmaya değil, bilhassa ve ilk önce hep susmaya hazırlamıştır. Kişiliğimizin oturmasında, insanlaşmamızda konuşmanın ne derece önemli olduğunun bilincinden uzak kalmamıza yol açmıştır.

Ailede yer almayan konuşma eğitimi ilköğretimde, ortaöğretimde ve yükseköğretimde de yeteri kadar bulunmamaktadır. Bu kusur, toplumsal ilişkilerimizde ve iş yaşamımızda bize ciddi sorunlar oluşturmaktadır.

Diksiyon dersi yalnızca bir ders değil, bunun yanı sıra önemli bir ihtiyaç olarak değerlendirilmelidir.

**Diksiyon ve Ses Nasıl Kullanılır?**

İnsanı diğer çoğu canlıdan ayıran en önemli özellik çıkarttığı ses ve bu sesle sayesinde kurduğu iletişimdir. Ses ile hem mesaj gönderilir hem de ona duygular, sevgi, kızgınlık ve kaygılar eklenir. Bir de bu ses biçimlendirilerek kulağa daha güzel hâle getirilebilir ki bu da insanın kendi sesli sanatını, müziğini oluşturur.

“Kişiliğiniz sesinizde gizlenmiştir.”

İyi bir konuşma sesinin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

**- İşitilebilirlik:** Konuşurken sesin tüm dinleyiciler tarafından rahatça işitilebilmesidir. Çok yavaş veya yüksek tonlarla konuşulmamalı; ses tonu konuşulan yerin ve dinleyici kitlesinin büyüklüğüne ve özelliğine göre derlenmelidir.

**- Akıcılık:** Söz ve kanaatlerin, dinleyicilerin algılama hızına denk düşmesidir. Bu hız, her zaman aynı kalmamalı; heyecan durumuna, dinleyicilere ve konuya göre yer yer farklılıklar göstermelidir.

**- Hoşa giderlik:** Ses tınısının katı, tiz, kulak tırmalayıcı, hırıltılı, madeni, burundan gelen, hışırtılı, boğuk, çok yumuşak, gevrek, şekilden yoksun vb. olmamasıdır. Genellikle doğuştan gelen bu özellikler, doğru çalışma ile belli miktarlarda düzeltilebilir.

**- Anlamlılık:** Sesin genel olarak dostça bir nitelik taşıması ve güven duygusu telkin etmesidir. Ses, sözcüklerdeki anlamını daha çok veya tam tersini yansıtabilir. Sesinizin dengeli, kararlı ve güven verici olması gereklidir. Ayrıca sesinizde açıklık, sadelik ve kişilik de bulunmalıdır.

**- Bükümlülük:** Sesin ton, hız ve anlam açısından farklılık göstermesidir. Bükümlülüğün karşıtı “tekdüzelik”(monotonluk) tir. Değişmeyen bir ses zaman içinde dinleyicileri sıkar.

Diksiyon; konuşma öncesinde alınan nefes, nefesin oluşturduğu sesler ve bu seslerin artiküle edilerek yani ağızda biçimlendirilerek oluşturulan sözcüklerle ilgilenir. Ayrıyeten konuşmanızı süslediğiniz ve daha anlaşılır bir biçime getirmek için yaptığınız tonlamalar, vurgular da diksiyonun çalışma alanında yer alır.

Doğru ve anlaşılır konuşmada diksiyon yani seslerin doğru kullanılması oldukça önemlidir. Bir yandan kendi dilinizin fonetiğini en doğru biçimde öğrenmeli diğer taraftan bunları kullanmayı kabiliyet hâline getirmelisiniz. Durak, ulama ve vurguları doğru kullanabilmelisiniz.

Fonetik bilgisi seslerin nasıl çıkarıldığını inceler. Diksiyon ise buna ek biçimde daha geniş bir kapsamda ses organlarının doğru sesleri çıkarabilecek biçimde eğitilmeleri üstünde çalışır. Bu yönüyle diksiyon önemli ölçüde fonetiğe dayanır.

Fonetiğin (ses bilgisi) genel bir tanımı yapılacak olursa fonetik; bir dili seslerinin oluşumları, boğumlanma özellikleri, sözcüklerdeki sıralanışları, yüklendikleri görevler ve uğradıkları farklı değişimleri açısından inceleyen gramer dalıdır.

Diksiyon, herhangi bir dilin ses yapısıyla yakından ilgilidir. Bu bakımdan bir dilin fonetiği (ses bilgisi) o dilin düzgün ve güzel kullanılması açısından oldukça önemlidir.

Ses ile ilgili diğer bir neden da artikülasyon (boğumlanma)dur. Artikülasyon, konuşma organlarının boğazdan çıkan sese şekil vermek için toplu olarak çalışmasıdır. Kapının önünden geçen sokak satıcıları, bağırarak sattıklarını herkese duyurmak isterler. Yine de ne dediklerini anlamak için çıkıp sorma ihtiyacı duyarız. Önemli olan söylenenlerin anlaşılmasıdır. Söylenen sözlerin anlaşılması için temel sesler ünlüler değil, ünsüzlerdir. Seslerin ağızdan çıkışına ve dilin konumuna dikkat edilmelidir.

Diksiyon ve ses ayrılmaz bir bütündür. Sesin anlam kazanabilmesi için doğru bir diksiyona, diksiyonun ortaya çıkabilmesi için de sese ihtiyaç duyulur. Burada bahsedilen ses hakkında kavramlara ilerleyen konularda yer verilecektir.

**Ses Nedir?**

Ciğerlerden gelen havanın ses yolunun herhangi bir noktasında boğumlanması sebebiyle oluşan ve yayılarak kulaklarla algılanan titreşime ses adı verilir. Sesin saniyedeki titreşim sayısına frekans veya perde adı verilir. Sesler, ses yolu adı verilen akciğerlerden başlayarak boğaz, gırtlak, damak, dil, diş ve dudakların farklı hareketleri sonucunda oluşur. Sesler oluş şekillerine ve oluşum yerlerine göre tasnif edilir.

**Ses Olayı Nedir?**

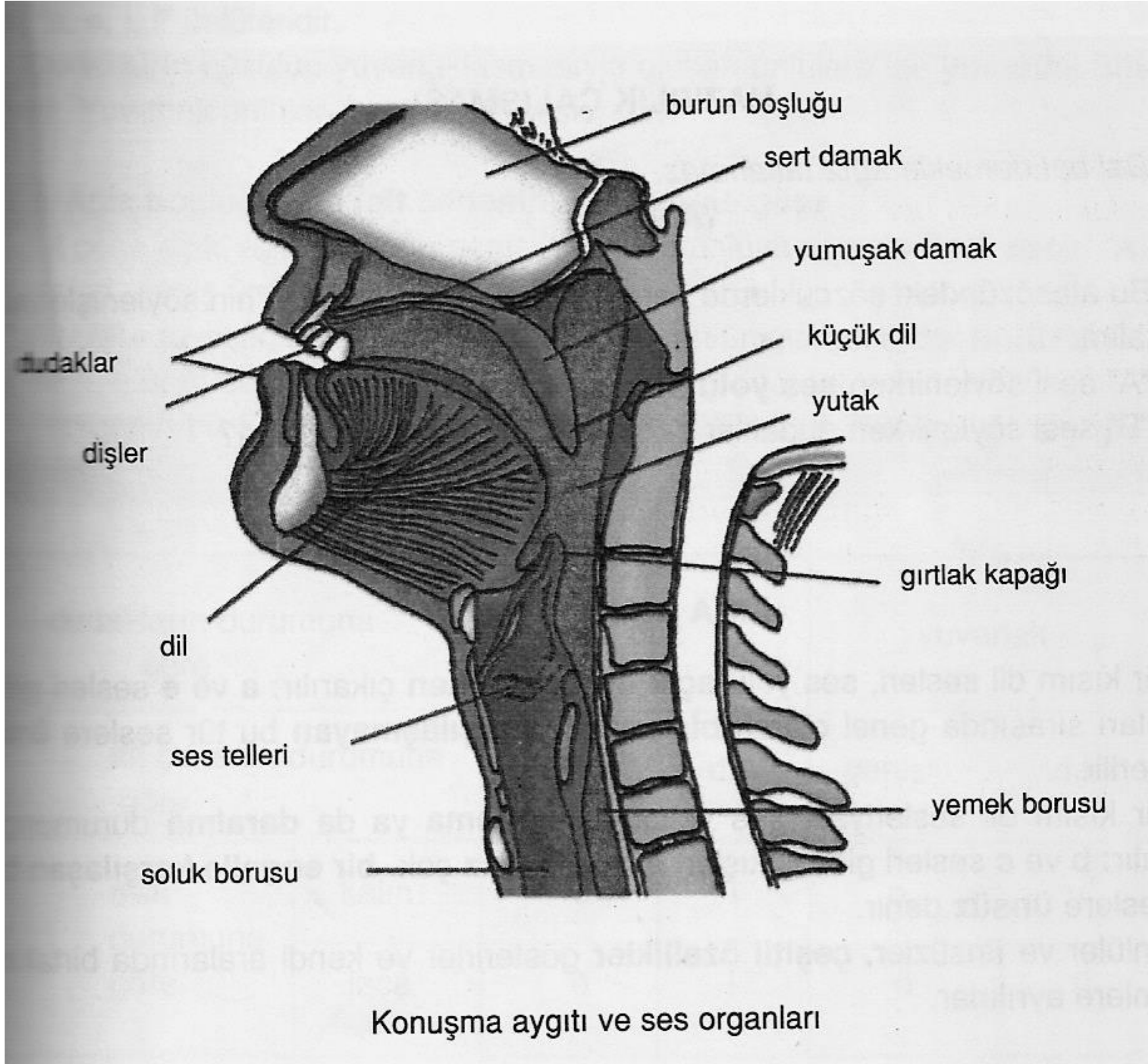
- Sesin ortaya çıkışı: Gırtlağın içinde ikisi sağda ikisi solda olmak suretiyle dört adet ince kiriş bulunmaktadır. Seslenmeye yarayan kirişler iki adettir. Ses çıkarmak istenince bu bir çift kiriş, gereğine uygun şekilde birbirine yaklaşmak suretiyle gerilir.

Akciğerlerden itilen hava, bu kirişlerde istenilen duruma göre ince, kalın, sert, yumuşak vb. sesler şeklinde perdelenir. Bu ses ağız içerisinde farklı değişmelere uğrayıp boğumlanır ve konuşma sesi şekline girer.

- Ses yolu: Göğüs boşluğundan dudaklara kadar varan kısma bu ad verilir.

- Konuşma aygıtı: Göğüs boşluğu - akciğer - gırtlak - kirişler - küçük dil - dil - damak ve diş etleri dişler - dudaklar - geniz - burun (bk. Şekil 1.1) dur. Bunların tümüne birden konuşma aygıtı adı verilir. Bunların herhangi birinde hastalık ya da sakatlık çıkarsa seslerden bazılarının ya da bütününün düzgün bir şekilde çıkmasına engel olur.

Dişleri dökülmüş (s, ş, ç, t, j, l, n, r, z, c, d) ya da nezle olan insanların söyleyişleri değişiktir.




Şekil 1.1: Konuşma aygıtı ve ses organları

**Sesin Nitelikleri Nelerdir?**

- Şiddet: Sesin oluşturduğu etkinin gücüdür. Aynı tondaki seslerin hafif ya da kuvvetli oluşunu anlatır.

- Yükseklik: Kalın sesleri ince seslerden farklılaştıran niteliktir. Pes ses ve tiz ses olarak ayrılır.

- Tını: Sese katılan hafif yankıya "tını" veya diğer adıyla "rezonans" adı verilir.

- Tiz ses: İnsan kulağına ince ve keskin bir şekilde yansıyan seslerdir.

- Pes ses: İnsan kulağına alçak, aşağı, hafif, yavaş ve kalın bir şekilde yansıyan seslerdir.

**Diksiyon Bakımından Ses Nasıl Olmalıdır?**

Ses kirişlerinin düzgün titreşimi ile ortaya çıkan ünlüler (selenler; a, e, ı, i, o, ö, u, ü)

Ses yolundan ayrılırken gırtlak, damak, dişler ve dudaklar gibi herhangi bir engelle karşılaşmayan seslere "ünlü" denir.

Türkçede ünlüler söylenişlerine göre üç grupta incelenmektedir. Bunlar:

- Dilin durumuna göre ünlüler: "Ünlü" adı verilen sesler ağız yolundan çıkarılırken dil, öne ve arkaya olmak suretiyle hareket eder. Dilin arkaya doğru hareket etmesi sonucunda kalın ünlüler, öne doğru hareket etmesi halinde ise ince ünlüler çıkarılır. Kalın (art) ünlüler; a, ı, o, u'dur. İnce (ön) ünlüler ise e, i, ö ve ü'dür.

- Dudakların durumuna göre ünlüler: Ünlüler çıkarılırken dudaklar düz ve yuvarlak olmak suretiyle iki şekle girer. Dudağın düzleşmesiyle çıkan ünlülere düz ünlüler, yuvarlaklaşmasıyla çıkan ünlülere ise "yuvarlak ünlüler" denir. Düz ünlüler; a, e, ı, i'dir. Yuvarlak ünlüler ise o, ö, u, ü'dür.

- Çenenin durumuna göre ünlüler: Ünlülerin çıkartılmasında çenenin de oldukça önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır. Kimi ünlülerde çene aşağıya doğru açılırken kimilerinde çene daralır. Çenenin genişlemesiyle çıkarılan ünlülere "geniş ünlüler", çenenin daralmasıyla çıkarılan ünlülere "dar ünlüler" adı verilir. Dar ünlüler; ı, i, u, ü'dür. Geniş ünlüler ise a, e, o, ö 'dür.

| | DÜZ | | YUVARLAK | |
|---|---|---|---|---|
| | GENİŞ | DAR | GENİŞ | DAR |
| KALIN | a | ı | o | u |
| İNCE | e | i | ö | u |

Tablo 1.1: Ünlüler tablosu

Hava sızması, hışırtıyla meydana gelen ünsüzler (ç, f, h, k, p, s, ş, t, b, c, d, g, j, l, m, n, r, v, y, z)

Ses yolundan çıkarken gırtlak, damak, dil, diş ve dudaklar gibi bazı engellere çarparak çıkan seslere "ünsüz" denir.

- Çıkış yerlerine göre ünsüzler: Ünsüzlerin her birinin oluşumunda değişik organların görev aldığı görülmektedir.

Bu açıdan ünsüzler şöyle sınıflandırılmaktadır:

Dudak ünsüzleri: p, m,

Diş ünsüzleri: v, f

Damak ünsüzleri: k, g, ğ, y

Gırtlak: h

Diş - damak ünsüzleri: Diğer ünsüzler

- Ses yolundan çıkışlarına göre ünsüzler

Sert ünsüzler: ç, f, h, k, p, s, ş, t

Yumuşak ünsüzler: b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z

| | SERT | | YUMUŞAK | |
|---|---|---|---|---|
| | SÜREKLİ | SÜREKSİZ | SÜREKLİ | SÜREKSİZ |
| DUDAK | f | p | m,v | b |
| DİŞ | ş,s | ç,t | j,l,n,r,z | c,d |
| DAMAK | … | k | y | g |
| GIRTLAK | h | … | ğ | … |

Tablo 1.2: Ünsüzler tablosu

**Solunumun Önemi Nedir?**

Solunum, canlıların yaşamını devam ettirebilmeleri için gereken oksijenli havayı akciğerlere çekme ve karbondioksiti verilen havayla dışarı atma hareketedir. Solunumun ana fonksiyonu budur.

İkinci fonksiyonu ise konuşmayı sağlamaktır.

Düzgün konuşmanın temeli doğru nefes almayla başlar. Bir diğer söyleyişle düzgün konuşma ciğerlerden başlar. Herkesin her gün bilinçsizce hiç düşünmeden yaptığı bu eylem, konuşma sanatı için oldukça önemlidir.

Türkçe nefes verirken konuşulan bir dildir. Konuşmanın etkili ve diksiyonun düzgün olabilmesi amacıyla konuşan kişilerin doğru solunum yöntemlerini biliyor ve kullanıyor olmaları gereklidir ama çoğumuz doğru nefes almıyoruz. Bu da diksiyon problemlerinin temelini oluşturuyor.

**Solunum Yöntemi Nasıldır?**

Doğru solunum tekniğini kullanarak nefes almak ve vermek diksiyon açısından oldukça önemlidir. Çünkü ses tellerini titreşime geçiren, sesin tınlamasını gerçekleştiren nefestir.

Bu sebeple nefes doğru ve düzenli bir şekilde alınıp kullanılmalıdır.

Nefes, ses üretim merkezini harekete geçiren bir güçtür. Nefes olmadan sesten bahsetmemiz neredeyse imkânsızdır. Sesin üretim merkezi ise gırtlak (hançere)'dir. Doğru nefes alınıp kullanılmazsa nefes bu merkezi zorlayıp yıpratır ve sonuçta üretimin kalitesi düşecektir.

Yani cılız ve kalitesiz bir ses elde edilir.

Doğru bir solunum olmadan düzgün bir diksiyon tarzı olması olası değildir. Peki, iyi bir solunum ne demektir?

İyi bir solunum, soluk alırken akciğerlere yeterli miktarda havayı alıp daha sonra yorgunluk duymadan onu geri atmaktır.

İyi bir solunum elde edebilmek için de diyaframı kullanarak nefes almamız gerekir.

Akciğerler; arkadan omurga, önden göğüs kemiği ve yanlarda bunlara birer birer kıkırdaklarla bağlanan kaburga kemikleri tarafından kemikten bir kafes içinde yer almaktadır. Bu kafesin aşağı

tarafında “diyafram” adı verilen kastan yapılmış geniş bir perde ile örtülmektedir. Bu perde esnektir ve aşağı doğru gerilebilir.

Akciğerlerin sağ tarafında üç lop, sol tarafında ise iki lop bulunmaktadır. Akciğerin her iki tarafında da yer alan alt loplar, yan taraflara doğru da uzanır ve üst loplardan çok daha büyüktür. Alt lopların alabileceği oksijen kapasitesi üst loplara göre daha çoktur.

Çoğu kişi akciğerlerin üst loplarını dolduracak kadar havayı içine çektiğinden yalnızca sınırlı üst lopları kullanmış olur ve vücutta yeteri miktarda kan temizlenemez. Hâlbuki bebeklerin nefes alışlarına dikkat edilirse karından nefes aldıkları görülür. İnsanlar doğduklarında doğru nefes alma alışkanlığına sahip olarak doğarlar. Fakat zaman içinde yaşam koşullarından dolayı doğru nefes alma alışkanlığı bozulur.

Doğru solunum tekniği, akciğerlerin alt loplarını da oksijenle dolduracak biçimde nefes alıp sonra vermektir.

**Soluk Alma Nasıl Yapılır?**

Soluk alırken dikkat etmemiz gereken konular; derin bir biçimde, sık, çabuk, düzgün, sinirlenmeden ve gürültüsüz olarak soluk alınmasıdır.

Soluk alma kusurlarının başında gürültülü soluk alma bulunmaktadır. Bu durum dinleyiciyi aşırı derecede rahatsız eder.

Doğal solunumda burundan soluk alınmalıdır ve ağız kapalı tutulmalıdır. Burundan soluk alınırken alınan hava ısınır ve temizlenir. Çünkü burun içindeki kıvrımlar ve kıllar, süzgeç görevini görmektedir.

Bazı durumlarda diksiyonda ağızdan soluk almak da gerekebilir. Konuşan kişi söz söylerken gerekli yerde soluk almak için ağzını kapayacak zaman bulamayabilir.

Doğru nefes alınıp alınmadığını anlayabilmek için şu prosedür yapılabilir:

Bir el göğsün bir el de karnın üzerine konulur. Bu biçimde derin bir nefes alınır. Nefes alırken göğüs şişiyor ve havaya kalkıyorsa bu yanlış bir nefestir. Bu, diyafram kasının kullanılmadığı, akciğerlerin öne ve arkaya doğru genişlediği yanlış bir nefestir. Bu biçimde nefes alındığında nefes uzun süre ve istenen biçimde kullanılamaz.

Nefes alırken göğüs oldukça az hareket ediyor ancak karın daha çok şişiyorsa bu doğru nefestir. Bu biçimde nefes alındığında daha uzun süre ve daha kaliteli bir ses tonu ile konuşulabilir.

**Solunum Alıştırmaları Nelerdir?**

**- Alıştırma I**

Diyaframdan doğru soluma için aşağıda belirtilen durumlara dikkat ederek alışkanlık edinene kadar iki hafta süresince her gün bu çalışmayı mutlaka gerçekleştiriniz. Başarılı olabilmeniz için her yemekte midenizin % 30’unu boş bırakmalısınız.

Sırt üstü yatınız. Kendinizi rahat bırakınız. Bu biçimde diyaframdan doğru nefes aldığınızı göreceksiniz. Bu biçimde göğsünüz az hareket edecektir, nefesiniz karnınıza doluyor gibi gelecektir. Yani karnınız şişip inecek. Doğru nefes alıyorsanız bunu uzun süre devam ettirmelisiniz. Uzun süre bu alıştırmayı yaptığınızda diyafram nefesi alma alışkanlığı vücudunuza yavaş yavaş işleyecektir. Başlangıçta doğru nefes yani diyafram nefesi almakta zorlanabilirsiniz. Çok zorlanırsanız yine sırt üstü uzanır durumdayken elinizi karnınızın üstüne bastırınız ve nefes alırken elinizi itmeye çalışınız. Bu biçimde diyafram kasınızın esnekliğini arttırabilirsiniz.

**- Alıştırma II**

Dik oturur vaziyette veya ayaktayken derin nefes alınız ve bırakmayın. Nefesinizi bırakmadan karın kaslarınızı kullanarak karnınızı içeri doğru çekip bırakınız. Bu hareket, ergin olduğu için kullanmadığınız diyafram kasınızın esnemesini sağlayacaktır.

**- Alıştırma III**

Bu alıştırmada da çoğu zaman olduğu gibi derin nefes alınız. Bu sefer nefesinizi tıslayarak veriniz. Aynı alıştırmayı yani tıslama alıştırmasını değişik biçimlerde yapabilirsiniz. Örneğin, kesik tıslar veya dalgalı tıslar biçiminde yapabilirsiniz. Bu biçimde hem diyafram kaslarınızı genişletmiş hem de sesinizi ısıtmış olursunuz.

**- Alıştırma IV**

Bu alıştırmada sıklıkla ve seri bir biçimde nefes alarak diyafram kasınızı geliştirmeye ve esnetmeye çalışınız. "Köpek soluması" adı verilen bu alıştırma başlangıçta size komik gelse de diyafram açmak için olabildiğince faydalıdır.

**- Alıştırma V**

Bu alıştırma ise al, tut, bırak alıştırmasıdır. Normalden biraz daha yavaş nefes almalısınız. Aldığınız nefesi bir süre bekletin ve daha sonra yavaşça bırakınız. Bu alıştırmada nefesinizi bir saniyede alıyorsanız dört saniye tutmalı ve iki saniyede bırakmalısınız.

**- Alıştırma VI**

Hazır ol biçiminde durunuz. Soluk alırken ayaklarınızın ucuna basarak yükseliniz. Birkaç saniye bu şekilde bekleyiniz ve beklerken nefesinizi tutunuz. Sonra topuklarınıza basarak birden soluğunuzu sessiz sedasız bırakınız. Aynı hareketi birkaç kere tekrarlayarak devam ediniz.

**- Alıştırma VII**

Burnunuzdan 6 sayıyla nefes alınız ve nefesinizi 8 sayıyla ağzınızdan veriniz. Nefesi burundan alma sayısını sabit tutarak nefesinizi verme sayısını iki iki arttırınız ve 22'ye kadar çıkınız. Nefes alırken omuzlarınızı kaldırmamaya dikkat ediniz.

**- Alıştırma VIII**

Aşağıdaki parçayı sesi dalgalandırmadan bir solukta söylemeye çalışınız ve oldukça yavaş sesle geniş söyleyerek okumaya çalışınız. Soluk alma yerleri "I" işareti ile belirtilmiştir:

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik, I

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik, I

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: I "İlerle!"

Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kafilelerle. I

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan, I

Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan. I

Birden doludizgin boşanan atlarımızla

Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla. I

Cennette bu gün gülleri açmış görürüz de

Hâlâ o kızıl hatıra titrer gözümüzde. I

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik, I

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik.

(Yahya Kemal BEYATLI, Akıncılar)

**- Alıştırma IX**

Derin bir soluk alarak aşağıdaki cümleyi yavaş yavaş bir solukta söyleyiniz.

Bir peltek büyükbaba peltek konuşan peltek torununu pelteklikten kurtarabilir mi?

**- Alıştırma X**

Yanan bir mumdan birkaç santimetre uzaklıkta açık bir boğumlanma ve iyi anlaşılabilen bir sesle konuşunuz. Mum sönerse soluk çıkarma şiddetlidir. Buna dikkat ederek soluğu tutumlu harcamaya alışılmalısınız. Mumu söndürmeden konuşmayı yavaş yavaş yükseltmeye çalışınız.

**- Ruhsal-bedensel gevşeme ve rahatlama**

Düzgün konuşabilmek, sesi etkili ve doğru çıkarmak, toplum önünde rahat davranabilmek için solunum egzersizleri yanı sıra gevşeme alıştırmaları da yapmalıdır. Günlük hayatta farkında olmadan gerginleşebiliriz. Olaylar karşısında vücut rahatsız olduğunu açık biçimde belli etmese de kendi kendine adrenalin salgılamaya başlar. Bu da lüzumsuz bir gerginliğe ve kasılmaya neden olur.

Vücudunuzu rahatlatmak amacıyla aşağıdaki alıştırmaları yapabilirsiniz:

**- Alıştırma I**

Bedensel ve ruhsal rahatlama hareketleri başlangıçta doğru nefes alma alıştırmaları ile başlar. Size yukarıda anlatılan doğru nefes alma alıştırmalarını her gün en az on beş dakika yapmalısınız. Bu çalışmaları yapmak insanların hayatındaki koşuşturmanın oluşturduğu gerginlikten sıyrılıp çıkması için de çok faydalı bir alıştırmadır.

**- Alıştırma II**

Güzel bir hatıranız, deniz kenarında ya da yeşillikler içerisinde geçirdiğiniz unutulmaz bir gününüz, hoşlandığınız ve sizi gevşetecek dağarcığınızdaki herhangi bir unsur nefes alıştırmaları sırasında rahatlatıcı etmenlerden biri olabilir. Egzersizi bu güzel hatıra ve hayaller eşliğinde yapmaya çalışınız.

**- Alıştırma III**

Başparmağınızı katlayarak kemik noktasını iki kaşınızın arasına gelecek biçimde bastırınız. Bu noktadan itibaren şakaklarınıza doğru ağır ağır iki dakika dairesel hareketler çiziniz. Ağrıyan noktaları daha çok ovunuz. Sırasıyla sağ ve sol başparmaklarınızla bu prosedürü rahatlayıncaya kadar yeniden tekrar ediniz. Çene kaslarını rahatlatmak amacıyla çenenizi bir müddet açıp kapayınız.

**- Alıştırma IV**

Önce sağ elinizi yumruk yapıp iyice sıkınız ve bir süre sıkı tutarak bekleyiniz. Sonra yumruğunuzu gevşetiniz. Bunu aniden ve hızlı bir şekilde yapmalısınız. Elinize yayılan gevşemeyi, gevşemenin kolunuza yayılmasını hissediniz. Kolunuzdan omzunuza kadar gevşemeyi hissediniz. Bir süre ara veriniz ve yavaş yavaş doğru biçimde nefes alıp veriniz. Daha sonra aynı prosedürü sol elinizle yapınız.

**- Alıştırma V**

Omuzlarınızı yukarıya kaldırınız ve öylece bekleyiniz. Omuzlarınıza ve boynunuza yayılan sıkışmayı hissediniz. Bir süre bu şekilde kalınız ve gevşeme duygusunun omuzlarınıza yayılmasına izin vererek aniden gevşeyiniz. Yine bir süre yavaş ve düzenli bir şekilde soluk alıp vermeye devam ediniz. Ardından boynunuzu geriye doğru itiniz, bu sayede boyun kaslarınızın gerginleştiğini hissetmeye başlayacaksınız. Çoğunlukla gerginliklerin merkezi boyun olduğu için boynunuzu germek rahatsızlık verebilir. Bu kasları geriniz ve bir süre böyle tutunuz. Sonra aniden gevşetiniz. Boynunuza ve omuzlarınıza yayılan gevşemeyi hissediniz. Tekrar doğru yöntemlerle soluk alıp veriniz.

**- Alıştırma VI**

Yüz kaslarınızı geriniz. Dişlerinizi sıkınız ve kaşlarınızı çatınız. Bir süre böyle bekleyin. Şimdi gevşeyiniz. Boynunuzu, omuzlarınızı ve kollarınızı gevşetiniz ve yavaş bir şekilde soluk alıp vererek rahatlayınız.

**- Alıştırma VII**

Karın kaslarınızı sıkınız. Karnınızı içeri çekiniz. Böyle bekleyiniz. Şimdi daha önceki gibi kaslarınızı gevşetiniz ve gevşemeyi hissediniz. Daha sonra ağır ağır bacak kaslarınızı geriniz. Topuklarınızı yere doğru bastırarak kaslarınızı gerebilirsiniz. Ayaklarınıza, baldırlarınıza çıkan gerginliği hissediniz. Kısa bir süre bu gerginliği koruyunuz, bacağınıza kramp girmemesine dikkat ediniz. Kaslarınızı gevşetiniz ve tüm bacağınıza yayılan gevşeme hissini fark ediniz.

**- Alıştırma VIII**

Bu alıştırmalarla tüm bedeninizi gevşetmiş oldunuz. Dikkatinizi yeniden soluk alıp verişinize yönlendiriniz. Bu hususta çok çaba harcayınız. Soluk alıp verişinizi yavaşlatınız, bu süreyi bir dakikada aşağı yukarı altı soluğa kadar düşürünüz.

**- Alıştırma IX**

Çok sorunlu bir hâlden çok rahatlatıcı bir ortama kavuştuğunuzu hayal ediniz. Bir kâbustan uyanmak gibi rahatlatıcı duyumsama çalışmaları yapınız. Sonra kendinizi masmavi, hoş bir denizde yüzerken düşününüz. Parmak uçlarınıza dek yayılan bir ılıklık hissi ile yüzme duygusunu yakalayınız.

**- Alıştırma X**

Şimdi kendinizi gevşetip soluk alıp verişinizi yavaşlatarak egzersizi bitirmek istediğinizde belli bir sayıdan geriye doğru sayarak gevşeme çalışmalarını bitiriniz ve gerçek dünyaya geri dönünüz.

**Selen Nedir?**

**Tanımı Nedir?**

"Selen" gürültü niteliğinde olmayan ses olarak tanımlanabilir. Türkçede kullanılan selenler, ünlü harflerdir. Bunlar "a, e, ı, i, u, ü, o, ö" harfleridir.

**Kusurları Nelerdir?**

Selen eksiklikleri genel bir sağlık sorunundan, bir ya da birkaç ses organındaki hastalıktan ötürü kaynaklanır. Bazen de kötü bir alışkanlıkla yerleşmiş olan bazı ses ve boğumlanma eksikliklerinden oluşabilir.

Sağlık problemleri yüzünden oluşan selen eksiklikleri düzeltilemese de kötü alışkanlıktan kaynaklanan selen eksikliklerini birtakım egzersizlerle revizyon etmek mümkün olabilir.

Bu egzersizlerin çoğunun etkili olabilmesi solunum egzersizlerine dayanmaktadır.

Çünkü düzeltilmesi gereken eksiklikler, doğru soluk almamaktan kaynaklanmaktadır.

Selen eksikliklerinin kuvvetsizlik, ses titrekliği, tiz ve keskin ses olmak suretiyle üç biçimde olduğu görülür.

**Kuvvetsizlik Nedir?**

Ses kuvvetsiz ve yetersiz durumda olabilir. Bu da hafif sesle konuşma alışkanlığından ve egzersiz yapmamaktan meydana gelmektedir.

Konuşurken seslerin kuvvetsiz, cılız bir biçimde çıkması konuşan kişinin konuşmasının anlaşılmamasına sebep olmakta ve bunun sonucunda da iletişim problemleri yaşanmaktadır.

Sesin kuvvetsizliğini bir takım egzersizler yaparak revizyon etmek mümkün olabilir.

- Ağzınızı açarak "a" seleni veriniz.

- Soluk verirken gitgide artan bir şiddetle "a" selenini çıkarınız.

- Birdenbire ve aynı şiddeti sürdürerek çıkartınız.

- Sesinizin şiddetini çoğaltıp azaltınız.

- Aynı biçimde ama çoğu kere sesinizin şiddetini çoğaltıp azaltarak yeniden deneyiniz.

- Kısa soluk vererek son derece gür sesler çıkarınız.

**Ses titrekliği**

Ses gür olabilir veya cılız çıkabilir fakat her iki durumda da titreklik olabilir. Bu eksiklik, şarkı söylerken fark edilmeyebilir fakat konuşurken hemen kendini belli eder. Bu durum diksiyon açısından eksiklik sayılır.

Ses titrekliğini önleyebilmek için sesi zorlamaktan kaçınarak aşağıdaki egzersizleri yapınız (Ses çağlayan bir nehir gibi akmalıdır.):

- Çok kısa bir süre içinde ve oldukça az ses vererek bir selen çıkarınız.

- Bir seleni çıkarırken biraz daha gür ve biraz daha uzun olmasına dikkat ediniz.

- Durmadan gitgide biraz daha gür ve öncekinden biraz daha uzun süreli selenler çıkarınız. İyi bir sonuç elde edinceye kadar bu egzersize devam ediniz.

**- Tiz ve keskin ses**

Tiz ve keskin ses insan kulağını tırmaladığı için diksiyon açısından da bir eksiklik kabul edilmektedir. Tıp hekimleri bu sese "haremağası sesi" demektedirler.

Tiz ve keskin ses eksikliğinin düzeltilebilmesi için aşağıdaki yöntemin uygulanması faydalı olmaktadır.

- Ağzınızı açınız ve oldukça derin ve düzgün bir soluk alınız. Soluk verirken gırtlağınızda bir kasılma olmamasına dikkat ederek solukla birlikte ses çıkartmaya çalışınız.

- Pes tonda temiz bir ses elde ettikten sonra hecelere geçiniz. Bir heceyi söylerken solukla birlikte ses de vererek heceyi tamamlayınız ve diğerine geçtiğiniz zaman aynı biçimde yeniden deneyiniz. Heceleri uzatarak söyleyiniz.

- Bu egzersizler yapılırken tiz tonlara çıkmamaya dikkat ediniz. Heceleri söylerken iyi sonuç alındıktan sonra elinize bir kitap alınız, aynı biçimde heceler üzerinde durarak her hecede soluk alıp pes tonda okumaya devam ediniz.

- Birçok defa kendi kendinize okuma egzersizleri yapınız.

- Bu yöntemi uygularken tiz ve keskin sesinizle konuşmaktan kaçınarak konuşurken okurken yaptığınız gibi heceleri pes tonlarla söylemeye çalışınız.

**- Ses ve konuşma yetersizlikleri**

Pek çok insanda konuşma yetersizlikleri görülür. Hatta yüksek eğitim görmüş insanlar bile sesleri doğru çıkarmada veya sözcükleri doğru telaffuz etmede zorluklar yaşayabilirler.

Konuşma yetersizliklerini şu maddeler altında toplamak mümkün olabilir:

- Yöresel ağızla konuşma: Kelimeleri, kişinin yetiştiği çevrenin ağzındaki seslerle söylemektir.

**Örnekler:**

Kalın: galın

Gidiyorum: gidiyom ya da gidim

Yuvarlanmak: gındırmak

Çukur: kortik

- Yazı diliyle konuşma: Denilir ki Türkçe dünya dilleri arasında yazıldığı şekilde konuşulan tek dildir. Oysa bu inanış tamamen yanlıştır. Türkçe de dünya dillerinde olduğu şekilde yazıldığı gibi konuşulmayan bir dildir. Yani yazıldığı şekilde konuşulamaz, konuşulduğu biçimde de yazılamaz. Özellikle oyuncular yazı diliyle konuştukları zaman yapmacıklığa düşer.

**Örnekler:**

Yazı dili: Konuşma dili

Gideceğim: gidicem

Değil: diil

Konuşuyorsunuz: konuşuyosunuz

bir gün: bi gün

- Anlatımda yetersizlik: Konu üzerinde yeterli derecede durulmaması, söyleneceklerin tam olarak ifade edilememesi, cümlelerin yarım kalması ya da bozuk bırakılması da anlamdan kaynaklanan konuşma yetersizliklerindendir.

**Örnekler:**

Maiyet: mahiyet

Yönetmelik: yönetmenlik

Porte: portre

Madur: mağdur

**- Çok yaygın dil hataları:** Günlük hayatta sıkça kullanılmasına rağmen bazı kelimeler yanlış telaffuz edilmektedir. Bunlardan en sık olanları yanlış ve doğru hâlleriyle şöyle sıralanabilir:

Proğram değil program

Eğemenlik değil egemenlik

Gine değil yine veya gene

Çünki değil çünkü

Zından değil zindan

Ahçı değil aşçı

Ültimatom değil ultimatom

Mütevazi değil mütevazı

Resmi geçit değil resm-i geçit

Tetbir değil tedbir

Taktir değil takdir

Herkez değil herkes

İnsiyatif değil inisiyatif

Hükümet değil hükumet

Meyva değil meyve

Sahlep değil salep

Şarz değil şarj

Eksoz değil egzoz

Aferim değil aferin

Meydaana gelmek değil meydana gelmek

Yaarın değil yarın

Rakım değil ra(a)kım (a uzun)

Liise değil lise

Öğe değil (okunurken) öge

Kaatil değil katil

Hastane değil (okunurken) hastane

Sarmısak değil sarımsak

Eşki değil ekşi

Döküman değil doküman

Parlemento değil parlamento

Dinazor değil dinozor

Kiprik değil kirpik

Yalnış değil yanlış

Yanlız değil yalnız

Erezyon değil erozyon

Küpür değil kupür

Izdırap değil ıstırap

**Duraklama Nasıl Kullanılır?**

Konuşurken hava ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla az ya da çok duraklamalar yapmak gerekir. Çünkü ses belirli bir süre uzatılabilir fakat sonunda soluk tükenir, duraklayıp tekrar soluk almak mecburiyetinde kalınır. Bazen de farkında olunmadan çok hızlı konuşulur. Bilhassa heyecanlanılan vaziyetlerde duraklamalar unutulup hızlı konuşulur. Bu da konuşmanın çarpıcılığını büyük oranda azaltır. Duraklamalar, konuşmayı daha çarpıcı bir hâle getirir.

Ayrıyeten konuşurken duraklamalara genellikle önem verilmez. Sık sık ve kısa duraklamalar yapılmazsa bol ve derin soluk alma ihtiyacı duyulur. Bu durum da gürültülü soluk almaya sebep olur. Gürültülü soluk alma diksiyon açısından önemli eksikliklerden bir tanesidir.

Bunu için soluk tükeninceye kadar beklemeyerek çabuk, hissettirmeden soluk alınmalıdır fakat diksiyonda bu duraklar gelişigüzel yapılamaz. Duraklar cümlelerin anlamına göre düzenlenmelidir. Çünkü noktalamanın anlam yönünden çok büyük önemi vardır.

Örneğin, önemli bir bilgi vermeden önce ya da verdikten sonra kısa bir süre duraklanırsa söylenecek, üzerinde durulacak bilginin çarpıcılığı artmış olur. Aksi halde konuşmanın genel havası içinde çarpıcılığı kaybolur ve verilmek istenen mesaj tam anlamıyla verilemeyebilir.

Durak, söylenen veya okunan bir yazının solunum yerlerinin oluşturduğu, söz söyleyenin yorulmasına engelleyen beklemelerdir. Bu konu üzerinde "Söz Noktaları" başlığı altında yeniden durulacaktır.

**Ton Nedir?**

Konuşurken çıkarılan seslerin titreşim sayısının az veya çok oluşuna "ton" adı verilir.

Sesin düşük, yüksek veya tiz ve pes çıkarılmasıdır. Titreşim sayısının fazla olması sesi tizleştirirken azlığı ise pesleştirmektedir. Ses tonu, sesin alçalıp yükselmesi ve azalıp çoğalmasıdır. Farklı ses tonlarını çıkarmak konuşmayı daha dikkat çekici ve anlamlı yapar. Konuşmaya renk ve farklılık kazandırır.

Böylece konuşma tekdüzelikten (monotonluktan) ayrışmakta ve dinleyicinin ilgisini çekmektedir.

Konuşurken konuşmaya hâkim olan ana nokta, farklı anlam kavramları sağlayan farklılıklardır. Konuşanın önem verdiği, anlam katmak istediği sözcüklerde başvurduğu ton, sözcük ve heceler arasında yükseklik ve yoğunluk bakımından ortaya koyduğu farklara "tonlama" denir.

Bir konuşmanın başarısı doğru tonlama ile mümkün olabilir. İyi tonlanmış bir konuşma insanları etkiler. En hoş tonlama doğal biçimde çıkan ses ile mümkün olabilir.

Doğru tonlama yapabilmek için okuma ve konuşma alışkanlığı edinmek gereklidir. Bunun için de bir metin sesli okunarak tonlamanın kulak ve zihinde göstereceği etki duyularak hissedilebilir.

**- Tonlama egzersizleri**

- "Şimdi" sözcüğünü sırayla aşağıdaki anlamları ifade edecek biçimde söyleyiniz:

Şimdi (hemen)

Şimdi (Gelelim asıl konumuza.)

Şimdi (Diyelim ki sen şurdasın.)

Şimdi (Ne desem bilmem ki…)

- Aşağıdaki cümleleri makul biçimde tonlamaya çalışınız. Bu arada "şimdi" sözcüğünün aldığı farklı tonları izleyiniz:

"Şimdi geldim diyorum, anlamıyor musun?"

"Daha fazla bekleyemem ya şimdi veya hiçbir zaman!"

"Anlamadım, şimdi mi diyorsun?"

"Sonra değil, şimdi."

"Sen şimdi onu bırak da öbüründen söz et."

"Şimdi buradaydı."

- "Evet" sözcüğünü kendisinden sonra gelen sözcüklerin anlamlarına göre söylemeye çalışınız:

"Evet, kabul ediyorum."

"Evet, öyle diyelim."

"Evet, olsa da olur olmasa da."

"Evet, kesinlikle öyle."

"Evet, vay canına!"

"Evet, çok iyi anlıyorum."

"Evet, burama geldi."

"Evet, anlatsana sonra ne oldu?"

"Evet, kaç defa söyleyeceğim?"

"Evet, fakat diğer türlü de düşünebiliriz."

"Evet, gerçekten de sevimli çocuk."

"Evet, Allah cezasını versin."

"Evet, peki efendim hay hay!"

- "Hayır" sözcüğünü kendisinden sonra gelen sözcüklerin anlamına makul biçimde söyleyiniz:

"Hayır, kabul etmiyorum." (normal sesle)

"Hayır, kabul etmiyorum." (öfkeyle)

"Hayır, öyle demedim." (üzüntülü)

"Hayır, bir şey değil, başınıza dert açar." (kaygılı)

"Hayır, yanılıyorsunuz, işin aslı şu." (uzatarak ve karşı çıkarak)

"Hayır, izin vermiyorum." (çok kızgın)

"Hayır, sana gücenir miyim?" (sevecenlikle)

Konuşurken kullandığımız ses tonlarına "esas tonlar" denilmektedir. Her türlü insan sesi yükseklik bakımından üç esas tonda sıralanmaktadır. Bunlar:

- Pes: Bu sese göğüs sesi ismi de verilmektedir. Sözlerin alçalan bir tonla seslendirilmesidir.

- Orta: Hem dinleyeni hem de konuşanı en az yoran tondur. Sözlerin orta hâlli bir tonla seslendirilmesidir.

- Tiz: Bu sese kafa sesi de denilmektedir. Sözlerin ince ve keskin bir tonla seslendirilmesidir.

Konuşurken aynı tonu kullanarak dinleyenleri sıkmamak amacıyla sesteki tonları bazı zamanlar kullanmak gerekir. Konuşmaların daha anlamlı olması için konuşmalara tonlamalar katılmalıdır.

Bunun için aşağıdaki egzersizleri uygulamakta fayda vardır.

- Pes tonda bir selen çıkarıp onu uzatınız.

- Orta tonda bir selen çıkarıp onu uzatınız.

- Tiz tonda bir selen çıkarıp onu uzatınız.

**Ses Bükümü Nedir?**

Konuşma esnasında ses perdelerinin değişimine "büküm" adı verilmektedir. Ses çıkışı monoton olmayıp yüksek alçak tonda, hızlı yavaş arasında duraklamalı - duraklamasız, vurgulu - vurgusuz arasında değişerek çıkmalıdır. Sesin değişirliğine yani bükümlülüğüne sesin müzikselliği adı da verilebilir. Etrafınıza dikkat ediniz. Herkesin birbirinden değişik konuşma şekli vardır zira bükümlülüğü değişiktir.

Dilde büküm, doğal büküm ve yapma büküm olmak suretiyle ikiye ayrılmaktadır.

Doğal büküm; dilin gerektirdiği gibi histen ve kanaatten ayrılmayan büküm biçimidir.

Yani konuşma sırasında konunun gerektirdiği olağan bükümlerdir.

Yapma büküm; dilin gerektirdiği bükümü bozarak histen ve kanaatten ayrı, yapmacık olarak uygulanan bir büküm biçimidir. Konuşma sırasında söze özel bir anlam katmak, duygusal ögelere ağırlık ve önem vererek kitleleri etkilemek amacıyla oluşturulan bükümlerdir. Bu tarz konuşmalar bazı zamanlar inandırıcılıktan uzak olacağı için bu tarzda konuşmaktan kaçınmak gerekir.

Ses bükümleri ya da tonlamaları anlatılmak istenen fikir ve hislerden ayrılmamalıdır.

Söz söyleyen kişi "giriş ve bitiriş"lerin iyice anlaşılmasını sağlayacak biçimde konuşmalıdır.

**- Alıştırma - ses bükümü**

Aşağıdaki parçayı anlatılmak istenilen fikir ve duyguları hissettirerek bükülmeyiniz.

Sitem

Önde zeytin ağaçları, arkasında yâr…

Sene 1946,

Mevsim

Sonbahar…

Önde zeytin ağaçları neyleyim neyleyim?

Dalları neyleyim?

Yâr yoluna dökülmedik dilleri neyleyim?

Yâr yâr... Seni karasaplı bıçak gibi sineme sapladılar.

Değirmen misali döner başım.

Sevda değil bu bir hışım.

Gel gör beni darmadağın,

Tel tel çözülüp kalmışım.

Yâr yâr... Canımın çekirdeğinde diken,

Gözümün bebeğinde sitem var…

(Bedri Rahmi EYÜBOĞLU)

Aşağıdaki parçayı istenilen etkiyi ortaya koyabilecek biçimde fakat sesi ölçülü kullanarak okuyunuz.

Juliet: Elveda. Allah bilir bir daha ne zaman karşılaşacağız. İçimde, damarlarımı ürperten, kanımı donduran, hafif soğuk bir korku var! Buraya gelip beni teselli etsinler; çağıracağım: Sütnine! Lakin onun burada ne işi var? Bu hazin sahneyi tek başıma oynamam lazım.

Gel, ufak şişe! Ya bu terkibin hiçbir tesiri olmazsa? O zaman yarın sabah evlenecek miyim? Hayır, hayır, bu mani olacak. Sen şurada yat (Hançeri yatağın üstüne koyar.). Ya şişenin içindeki mayi, rahibin beni Romeo ile gizlice evlendirdiği meydana çıkıp da haysiyeti, şerefi sarsılmasın diye içirmek istediği bir zehirse?

Galiba, zehir bu fakat içim bu şüpheye karşı isyan ediyor. Mukaddes bir adam, nasıl yapar böyle bir şeyi? Ya mezara gömülünce Romeo beni kurtarmaya gelmeden evvel uyanırsam? Ah ne müthiş şey, yarabbim! İçine bir nefes, temiz can veren hava girmeden lahitte tıkanarak boğulmaz mıyım? Romeo geldiğinde beni orada boğulmuş bulacak.

Yaşasam bile oranın dehşeti; gece ve ölüm, o eski mahzen, yüzlerce seneden beri ecdadımın kemiklerini içine alan bu tarihi makber beni çıldırtmaz mı? Tibalt'in kefeninin içinde taafün etmeye başlayan taptaze kanlı cesedini görür de çıldırmaz mıyım? Orada, gecenin bazı saatlerinde ruhlar dolaşırmış. Ah, erken uyanarak o fena kokuları duyar, topraktan çekilen Mandragora feryatları gibi insanları çıldırtan haykırışlar işitirsem? Ben, ben! Çıldırırsam! Bu müthiş korkuların tesiri ile deli olmaz mıyım? O zaman bir çılgın gibi ecdadımın kemikleri ile oynayacak ve yaralı Tibalt'i kanlı kefeninden mi çıkaracağım? Bu cinnet hâlindeyken bir akrabamın kemiğini sopa gibi kullanarak kafatasımı patlatacak, zavallı beynimi dışarı fırlatacağım, öyle mi? Ah! İşte yeğenimin hayâlini görüyorum.

Hortlak! Romeo'yu arıyor… Bir hançerin sivri ucuyla canını alan Romeo'yu! Dur Tilbalt, dur! Romeo, geliyorum! Şerefine içiyorum (İçer ve yatağa düşer.).

(W.Shakespeare, Romeo ve Jülyet, Çeviren: İlhan Siyami Tanar, Perde IV, Sahne III)

Aşağıdaki parçada "bildirim cümleleri", "soru cümleleri", "heyecan cümleleri" arasındaki ses bükümü çeşitlerini belirtiniz.

Keşanlı Ali Destanı - Haldun Taner

Zilha:

-- Ne diyordum efendicağzıma söyleyim. Beni bu eve evlad-ı maneviyatlık aldılar. Bir çocuğu bir de Şamama'yı gezdiriyorum. İşim o kadar. Şamama, evin köpeği. Burada medeniyet varmış be! Eskiden ayaklarımı aydan aya yıkardım hem de çorabımı çıkarmadan. Oldu olacak ikisi birden yıkansın diye. Şimdi her gün banyo yapıyom. Her Allah'ın günü yıkanan deri ne kadar yumuşak olurmuş meğer. Amonyak kokusuna öyle alışmışım ki burada temiz hava ilkin ciğerlerime dokandı (Gider masanın üstünden bir resim alıp gösterir.). Filiz'in babası Bülent Bey, illetli yoksul; karısı evden kaçmış. Adam da böyle sönmüş fenere dönmüş. İhya Bey, hekime ne paralar yedirmiş fakat nafile… Melankoli diyorlar, düşman başına. Bana bazı durumlarda tuhaf tuhaf, koyun gibi bakar. Çok dokanıyor içime. Hani birinci perdede çişini bile unutan bunak profesör vardı ya deli hekimiymiş meğer o. Küçük beye şimdi o bakıyor. İkide bir evde… Benim kılık kıyafetime bile karışıyor. Yok, saçını böyle tara, yok gözünü böyle boya. Deli mi ne? İhya Bey buba adam. Tuttuğu altın olsun, neme lazım. Beni kızı gibi sever. "Sen bizim ailenin maskotusun kız." diyor. Uğur getiriyormuşum diye arada bir makas da alır. Olacak artık o kadar. Madam Olga'ya tembihat geçmiş. Bana oturup kalkma, konuşma öğretsin diye. Kimbilir, belki de iyi bir kısmet çıkarsa sevabına verecekler. Dünyada hayır sahabları daha ölmedi (Kapı vurulur.)… Madam sanırım. Sen misin madamcığım? Buyur…

Aşağıdaki parçayı ses bükümlerinin değişikliklerine özen göstererek okuyunuz.

Hamlet - W.Shakespeare

Hamlet:

--Olmak ya da olmamak, işte tüm problem bu,

Düşüncelerimizin katlanması mı güzel,

Zalim kaderin yumruklarına, oklarına,

Yoksa diretip bela denizlerine karşı

"Dur, yeter!" demesi mi?

Ölmek, uyumak yalnızca! Düşünün ki uyumakla

Bitebilir tüm acıları yüreğin,

Çektiği tüm kahırlar insanoğlunun,

Ölmek uyumak, uyumak düş görmek,

O düş görmez.

Çünkü o, ölüm uykularında.

Sıyrıldığımız zaman yaşamak kaygısından

Ne düşler görebilir insan, düşünmeli bunu.

Bu düşüncedir uzun yaşamayı cehennem eden.

Kim dayanabilir zamanın kırbacına,

Zorbanın kahrına, gururun çiğnenmesine,

Sevginin kepaze edilmesine?

Kanunların bu kadar ağır,

Yüzsüzlüğün bu kadar çabuk ilerlemesine,

Kötülere kul olmasına insanın?

Bir bıçak saplayıp göğsüne kurtulmak varken,

Kim ister tüm bunlara katlanmak?

**Uygulama Faaliyeti**

Doğru nefes alma tekniklerini kullanarak sesleri doğru biçimde telaffuz ediniz ve tonlama çalışması yapınız.

| İşlem Basamakları | Öneriler |
|---|---|
| - Öneriler istikametinde doğru soluk alınız ve veriniz. | - Doğru soluk alma tekniklerini uygulayınız. Zorlamadan normal soluk alma hareketlerinizi izleyiniz.<br>- Doğru soluk alma tekniğini uyguladıktan sonra soluk verme tekniğinin doğru olmasına dikkat ediniz. |
| - Öneriler istikametinde tonlama çalışması yapınız. | - Herhangi bir masaldaki karakterleri değişik ses tonlarıyla seslendiriniz.<br>- Örneğin masalı anlatan kişinin sesini orta bir tonla okuyunuz.<br>- Masaldaki kahramanlardan birine çok tiz, diğerine çok pes ses tonları veriniz (Bu çalışmalar konuşmalarınızda tonlamadan faydalanmanıza, sesinize bükümler katmanıza yardımcı olacaktır.) |



**Ölçme ve Değerlendirme**

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. İnsanların duygu, kanaat ve arzularını ifade etmek amacıyla kullanabileceği en önemli araç aşağıdakilerden hangisidir?

A) İletişim

B) Diksiyon

C) Telefon

D) Telaffuz

2. Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Konuşurken "gideceğim" sözcüğünü "gidicem" olarak söylemeliyiz.

B) "Katil" sözcüğündeki "a" sesi kısadır.

C) "Yalnız" sözcüğünün kökü "yalın", yanlış sözcüğünün kökü "yanıl-" sözcüğüdür.

D) Konuşurken "gideceğim" sözcüğünü "gidiyom" olarak söylemeliyiz.

3. Latince anlamı "söz söylerken kelimelerin seçilip düzenlenerek düşünceleri basitçe anlatma tarzı" olan sözcük aşağıdakilerden hangisidir?

A) Türkçe

B) Konuşma

C) Diksiyon

D) Boğumlama

4. Aşağıdakilerden hangisi üslup çeşitlerinden bir tanesi değildir?

A) Alçak üslup

B) Yüksek üslup

C) Sade üslup

D) Karışık üslup

5. Kalın sesleri ince seslerden ayıran özellik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Şiddet

B) Yükseklik

C) Tını

D) Pes ses

6. Aşağıdakilerden hangisi soluk alma biçimlerinden bir tanesi değildir?

A) Göğüsten

B) Kaburga

C) Karından

D) Mideden

7. Gürültü özelliğine sahip olmayan ses aşağıdakilerden hangisidir?

A) Müzik

B) Selen

C) Fonetik

D) Tını

8. Aşağıdakilerden hangisi bir selen eksikliği değildir?

A) Kuvvetsizlik

B) Ses titrekliği

C) Pes ses

D) Tiz ve keskin ses

9. Konuşurken çıkarılan seslerin titreşim sayısının az veya çok olması aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kuvvetlilik

B) Ton

C) Güç

D) Tiz ses

10. Konuşurken ses perdelerinin değişmesine ne ad verilir?

A) Tonlama

B) Diksiyon

C) Selen

D) Büküm

11. Aşağıdakilerden hangisi iyi bir konuşmacının özelliklerinden bir tanesi değildir?

A) Gözlem gücünün gelişmiş olması

B) Uzun cümleleri tercih etmesi

C) Dinleyicisini iyi tanıması

D) Ses tonu, jest, mimik gibi ögeleri kullanmayı bilmesi

12. Aşağıdakilerden hangisi iyi bir konuşma sesinin özelliklerinden bir tanesi değildir?

A) Tizlik

B) Akıcılık

C) Hoşa giderlik

D) Bükümlülük

13. Aşağıdakilerden hangisi ses ve konuşma yetersizliklerinden bir tanesi değildir?

A) Tizlik

B) Akıcılık

C) Hoşa giderlik

D) Bükümlülük

14. Aşağıdaki kelimelerden hangisi çok yaygın dil hatalarındandır?

A) Herkez

B) Şarj

C) Aferin

D) Lise

29

15. "Bir dili; seslerin oluşumları, boğumlama özellikleri, sözcüklerin sıralanışı, yüklendikleri görevler ve uğradıkları çeşitli değişimler açısından inceleyen gramer dalı" olarak tanımlanan bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Diksiyon

B) Morfoloji

C) Etimoloji

D) Fonetik

16. Aşağıdakilerden hangisi "tını"nın tanımıdır?

A) Sesin yarattığı etkinin gücüdür.

B) Kalın sesleri ince seslerden ayıran niteliktir.

C) İnsan kulağına ince ve keskin şekilde yansıyan sestir.

D) Sese katılan hafif yankıdır.

17. Aşağıdakilerden hangisi söylenişlerine göre ünlü çeşitlerinden bir tanesi değildir?

A) Dilin durumuna göre ünlüler

B) Damağın durumuna göre ünlüler

C) Dudakların durumuna göre ünlüler

D) Çenenin durumuna göre ünlüler

18. Aşağıdakilerden hangisi doğru solunum yöntemlerinden bir tanesi değildir?

A) Ağızdan soluk alma

B) Burundan soluk alma

C) Diyafram nefesi alma

D) Derin ve düzenli soluk alma

19. Aşağıdakilerden hangisi bedensel gevşeme ve rahatlama alıştırmalarından bir tanesi değildir?

A) Şakaklara başparmakla masaj yapmak

B) Yumrukları sıkıp gevşetmek

C) Rahatlatıcı bir ortamdan sorunlu bir ortama geçtiğini düşünmek

D) Güzel bir hatıra düşünmek veya hayal kurmak

20. “Madur” sözcüğünü “mağdur” olarak söyleyen birinde ne tür bir konuşma hatası vardır?

A) Yöresel ağızla konuşma

B) Anlatımda yetersizlik

C) Yazı diliyle konuşma

D) Bazı sesleri atlama

Değerlendirme

Yanıtlarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış yanıt verdiğiniz veya yanıt verirken tereddüt ettiğiniz sorular ile ilgili hususları faaliyete geri dönerek yeniden tekrarlayınız. Yanıtlarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçebilirsiniz.

## 2. Kelime ve Söz Noktaları

### Kelime Nedir?

#### *Kelimenin Elemanları Nelerdir?*

Kelimenin öğelerine bakıldığında bunların harfler ve hecelerden oluştuğu görülür.

Harfle heceler oluşturulduğundan kaynaklı olarak önce harfleri tanımak doğru olacaktır.

Ses yolundan çıkarken gırtlak, damak, dişler ve dudaklar gibi herhangi bir engelle karşılaşmadan direkt olarak (direkt) çıkan seslere ünlü (sesli) sesler adı verilir. Bir ünlüyle iyice uyuşmuş bir boğumlanma gürültüsüyle meydana gelen seslere de ünsüz (sessiz) sesler adı verilir.

Ağzımızdan bir kerede çıkan ses topluluğuna ise “hece” adı verilir. Heceler birleşerek sözcükleri meydana getirmektedir.

Bütün ünlüler selenin kendisidir fakat aralarındaki ayrımı oluşturan özellik tınıdır. Selenin bu özelliği, farklı müzik aletlerinden çıkan notaları da ayırt etmeye yaramaktadır.

**Türkçedeki Kalın Ünlülerin ve Yabancı Kelimelerdeki İnce Ünlülerin Çıkarılması Nasıl Olmalıdır?**

Dilimizde esas olarak sekiz ünlü adet yer almaktadır. Ama yabancı dillerden geçen sözcükler sebebiyle ünlü çeşitleri on iki adede kadar yükselmektedir.

- A (kalın), â (ince), e (açık), é (kapalı), ı, i, o (kalın), ô (ince), ö, u (kalın), û (ince), ü

- Bu ünlü çeşitleri birbirinden tını farkıyla ayrılmaktadır.

- Dilimizde yirmi bir ünsüz vardır. Bunlar; b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z’dir.

**Söyleniş Nedir?**

Söyleniş (fonetik) diksiyon için oldukça önemlidir. Ses aletinin hareketleriyle çoğu hecenin çeşitleri belirtilir ve böylece dinleyenlere işittirilmeye çalışılır. Söylenişte ünlüler konuşma organının hareketiyle çıkartılır.

Diksiyonda esas alınan söyleniş biçimi İstanbul söylenişidir. Söyleniş bölümünde sesli ve sessiz harfler tek tek incelenecektir. Türkçede 8 adet sesli ve 21 adet sessiz harf vardır.

Sesli harfler “ünlü”, sessiz harfler de “ünsüz” sözcüğüyle tanımlanacaktır. Türkçedeki ünlüler “a, e, ,ı, i, o, ö, u, ü”den oluşur. Ünsüzler ise “b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z” den oluşur. Söyleniş bölümünde ünlü ve ünsüz harflerin fonetiği anlatılacaktır.

Aşağıda konular hem anlatılmış hem de gerekli egzersizlerr beraberinde verilmiştir.

**Alıştırma - fonetik**

**- Ünlüler**

**A**

Konuşma dilinde birbirinden ayrı okunan iki “a” bulunmaktadır. Bunlardan biri “kalın a” diğeri de “ince a”dır. Her iki “a” bazen uzun bazen kısa olarak okunabilir. Bu iki “a”yı okurken birbirinden ayırt etmek için “ince a”nın üzerine şu “^” işareti koyarak gösteriyoruz.

**Kalın A**

Şu şekilde söylenir: Dil doğal duruşunu değiştirmek kaydıyla ortaya doğru biraz yükselir, dudaklar hareketsiz, yanaklar gevşek ve çeneler açık aaa aaaa aaaa

El âlem ala dana aldı ala danalandı da biz bir ala dana alıp aladanalanamadık. Akrabanın akrabaya akrep etmez ettiğini. Ağlarsa anam ağlar, kalanı yalan ağlar.

**İnce A**

“Kalın a”ya göre daha ileriden söylenen bir ünlüdür. Dilimize geçen yabancı kelimeler vasıtası ile gelmiştir. Bu kelimelerin başında, ortasında ve sonunda yer alır.

Örnek: lâla, lâstik, hâl, hâlbuki, lâf, lâkırdı, lâle, lâl, kâse, lâle, lânet, lâzım, kâzım, kâtip...

Lâla lâtif lâleli lâmbasını lâcivert lâke lâvabodan nâzik, nâdide şefkâte verdi.

**Uzun A**

Bunu da “â” biçiminde yazarız.

Örnek: nâne, nâdir, nâme, câhil, câhit, seyahât, sâdık, sâbit, kâtil, nâzik târih, mâvi, hâttâ, hârf, dikkât, şefkât, kabahât, sıhhât, nâmus, nâne, nâsihat

**E**

Konuşma dilinde birbirinden farklı söylenen iki “e” yer almaktadır. Bunlardan biri “açık e” diğeri ise “kapalı e”dir. Bu iki “e”yi okurken birbirinden ayırt etmek amacıyla “kapalı e”nin üzerine şu (') işareti koyarak “açık e”den ayırınız. eee eeee eeee

**Açık E**

“Açık e” ise şu şekilde söylenir: Çeneler “a” ünlüsünde olduğu gibi dil ileri doğru yükselir. Kelime başında, ortasında ve sonunda yer alır.

Örnek: eş, sen, sene

Edebi edepsizden öğren. Ekmeği ekmekçiye ver, bir ekmek de üste ver. Evlinin bir evi, evsizin bin evi var. Bir elin nesi var, iki elin sesi var. Sen dede ben dede bu atı kim tımar ede?

**Kapalı E**

“Kapalı e” şu şekilde söylenir: Dudak kenarları kulaklara doğru bir miktar yaklaşıp çeneler hafifçe sıkılarak söylenir.

Gece penceredeki benekli tekir kedi tenceresindeki eti yedi.

**I**

Şu şekilde söylenir: Çıkış noktası damağın arka tarafındandır. Dudakların köşesi kulaklara doğru açılır. Dil damağın arka kısmına doğru toplanarak dar bir geçitten havayı bırakır.

Dilimizde “ı” ünlüsü kelime başında, ortasında ve sonunda yer alır.

Örnek: ısı, ıslık, ılıcalı, ııı ıı ıııı

Ihlamuru ısıt, tıkır tıkır, mırıl mırıl, şıkır şıkır, yığın yığın, kıpır kıpır, gıcır gıcır, ıslak ıslak, pırıl pırıl, fırıl fırıl, zırıl zırıl

**İ**

Şu şekilde söylenir: Çıkış noktası damağın ön tarafındandır. Dudakların köşesi kulaklara doğru açılır, dil damağın iki yanına dayanarak dar bir geçitten havayı bırakır.

Kelime başında, ortasında ve sonunda yer alır.

Örnek: iz, dil, izci, iii iiiii iiiii

İki dinle bir söyle, iki el bir baş içindir.

Dilimizde süresi uzun olan “i”de bulunur: icat, biçare, bitap, bitaraf, veli, fenni, fiziki, cani, hayati, nihai, fuzuli, deruni

**O**

Konuşma dilinde kalın ve ince olmak üzere iki ayrı “o” bulunmaktadır.

**Kalın O**

Çeneler açık, dudaklar birbirine yakındır ve ağız içi yuvarlak olacak biçimdedir. Kelime başlarında sıkça yer alır.

Örnek: ot, ova, ocak, olmak, ordu, oda, orman, ortak, bando, banyo, biblo, bono, fiyasko, tango, solo, fono, foto, radyo, stüdyo, şato, tempo, vazo

Olmaz olmaz deme, olmaz olmaz. oooo oooo ooo

**İnce O**

Biraz daha ileriden daha az yuvarlak yapılarak söylenir.

Lobutları loş locasında notalayan normal lort losyoncusunun lokantasında nohutları lokumlarla karıştırdı.

**Ö**

Çeneler ve dil “açık e” ünlüsünde söylendiği gibidir. Dudakların alt ve üst köşeleri birbirine yaklaşıp ağız küçük bir yuvarlak şeklinde olur. “Ö” ünlüsü çoğunlukla kelime başında yer alır. ööö ööö öööö

Örnek: öbek, öc, ödenek, ödünç, ödeşmek, ödev, öfke, öğrenmek, öğrenim, öğretim, öğünmek, öğüt, ökçe, öksürük, örs

Ölenle ölünmez. Ölüm kalım bizim için. Önce düşün, sonra söyle. Öfkeyle kalkan zararla oturur.

**U**

Konuşma dilinde birbirinden ayrı söylenen iki «u» bulunmaktadır. Bunlardan biri «kalın u» diğeri de «ince u» dur.

**Kalın U**

Çeneler açık, dudaklar birbirine iyice yaklaşık ve ağız tam bir küçük yuvarlak olur.

Örnek: uç, ucuz, uçak, uçurum, uykucu, ulu, uuu uuu uuu

Unkapanı uğradığı uğursuzluktan upuzun uzandı.

**İnce U**

"Kalın u"ya oranla daha ileriden söylenir. Ünlüsü çoğunlukla yazıda "ü" ünlüsü ile gösterilir.

Örnek: rûya, rûzgâr, hûlya, gûya, lûzûm, lûtfen, lûgat, nûr, nûmara, Nûri

Gûya Hûlya rûyasında Lûtfi'ye nûmaralı nûtuk söyleyerek lûtfetmiş.

**Ü**

Çeneler ve dil "açık e" ünlüsünde olduğu gibidir. Dudakların alt ve üst köşeleri birbirine iyice yaklaşır ve büzülür. "Ü" ünlüsüne dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda sık rastlanır.

Örnek: üç, üçgen, üçlü, üçüz, üflemek, ülker, ülkü, ün, ünlem, ünlü, üreme, ürkek, ürpermek, üzüm, üstün, üşenmek, ütü, üüü üüü

Üzüm üzüme baka baka kararır. Ülker üzüntüden üzüm üzüm üzüldü. Ürümesini bilmeyen köpek, sürüye kurt getirir.

**- Ünsüzler**

**B**

Dudakların birleşip açılmasıyla oluşur. Kelimenin başında veya ortasında yer alır.

Kelime başında örnek: baş, boş, bıçak, biber (Kelime sonunda "p"ye dönüşür.)

Örnek: kitap, kap, hesap, çorap.

Ancak kelime sonunda ünlü bulunursa eski konumuna döner.

Örnek: kitabı, dolabı, kabı, hesabı

Gerçekte "p" ile biten kelimeler ise değişmez.

Örnek: sap-sapı, çöp-çöpü, top-topu, tüp-tüpü, küp-küpü, kulp-kulpu, hap-hapı

Bi Be Ba Bo Bu Bö Bü Bı Bip Bep Bap Bop Bup Böp Büp Bıp

Bil Bel Bal Bol Bul Böl Bül Bıl Bir Ber Bar Bor Bur Bör Bür Bır

Bit Bet Bat Bot But Böt Büt Bıt Bis Bes Bas Bos Bus Bös Büs Bıs

Babasının benekli bıldırcını bitişik bostanda böceklerden bunalarak büzüldü.

**C**

Dişler birbirine yaklaşık; dil ucu dizlerin ön kenarına yayılmış, alt çene aşağı düşerek çıkar.

Örnek: cam, caba, cacık, Coşkun, cömert, cüce, cümle (Kelime sonunda “ç” olur.)

Ci Ce Ca Co Cu Cö Cü Cı Cip Cep Cap Cop Cup Cöp Cüp Cıp

Cik Cek Cak Cok Cuk Cök Cük Cık Cit Cet Cat Cot Cut Cöt Cüt Cıt

Cambaz Cevat cılız cimri Coşkunla cömertliğe cumbada cüret ettiler.

**Ç**

“C” harfinden biraz daha sert olarak çıkar. Çıkış biçimi aynıdır.

Çi Çe Ça Ço Çu Çö Çü Çı İç Eç Aç Oç Uç Öç Üç Iç

Çip çep Çap Çop Çup Çöp Çüp Çıp Tiç Teç Taç Toç Tuç Töç Tüç Tıç

Piç Peç Paç Poç Puç Pöç Puç Püç Pıç Şiç Şeç Şaç Şoç Şuç Şöç Şuç Şüç Şıç

Çardaklı çeşmedeki çırak çiçekleri, çorbanın çöreğini ve çuvalları çürüttü.

**D**

Dilin damağın ön kısmına, üst diş köklerine dokunmasıyla çıkarılır.

Örnek: dam, dal, dar, dış, diş, dadı, dede, deney, demir

Kelime sonunda “t” olur. Yalnız anlamlan ayrı olup söylenişleri benzeyen birkaç kelimeyi birbirinden ayırmak için “d” olarak yazılır.

Örnek: ad (isim), at (hayvan), od (ateş), ot (bitki), had (derece), hat (çizgi)

Di De Da Do Du Dö Dü Dı Dip Dep Dap Dop Dup Döp Düp Dıp

Dik Dek Dak Dok Duk Dök Dük Dık Dit Det Dat Dot Dut Döt Düt Dıt

Dir Der Dar Dor Dur Dör Dür Dır Diz Dez Daz Doz Duz Döz Düz Dız

Davulcu dede dışarlıklı dikişçiyi dolandırırken dönemecin duvarından düştü.

**F**

Üst kesici dişlerin alt dudağın üstüne dokunup açılmasıyla çıkarılır. Dilimizde çoğunlukla kelime başında, pek seyrek olarak da ortasında ve sonunda bulunur.

Örnek: fal, fil, fakat, falaka, falanca, faraş, felek, ferman, fasa fiso, federasyon,

felâket, felç, fevkalâde, frak, fitre, film·, fayans, fötr, fonojenik, futbol, füze

Fil Fel Fal Fol Ful Föl Fül Fıl Fit Fet Fat Fot Fut Föt Füt Fıt

Fip Fep Fap Fop Fup Föp Füp Fıp Fif Fef Faf Fof Fuf Föf Füf Fıf

**G**

Dil sırtının damağın gerisini, bir de damağın daha ön kısmını kapatmasıyla meydana gelir.

Örnek: gaga, gagalamak, gam, galiba, gar, garaj, gargara, gazete, gelincik, göçmen, gölge, gönye, görev, güzellik

“G” ünsüzünün iki çıkış noktası vardır. İnce ünlülerle damağın ön kısmından çıkar.

Örnek: gâh, gel, gör, git, gûya, güç

Kalın ünlülerle damağın gerisinden çıkar.

Örnek: gar, gıcık, gocuk, guguk vb.

Gi Ge Ga Go Gu Gö Gü Gı Gik Gek Gak Gok Guk Gök Gük Gık

Gip Gep Gap Gop Gup Göp Güp Gıp Gif Gef Gaf Gof Guf Göf Güf Gıf

Gil Gel Gal Gol Gul Göl Gül Gıl Gir Ger Gar Gor Gur Gör Gür Gır

Galip Geyve’de gır gır giden gocuklu göçmen gururluya güldü.

**Ğ**

Dilimizde varlığını ancak kendinden evvel gelen ünlünün süresini uzatmakla hissettirir. Kelime başında bulunmaz, iki ünlü arasında ise ikili ünlü meydana getirir.

Örnek: boğaz - boaz, doğal - doal, yoğurt - yourt

Konuşma dilinde bazan “y” ve “v” seslerine döner.

Örnek: eğer-eyer, diğer-diyer, soğuk-sovuk

Ği Ğe Ğa Ğo Ğu Ğö Ğü Ğı Ğir Ğer Ğar Ğor Ğur Ğör Ğür Ğır

Ğip Ğep Ğap Ğop Ğup Ğöp Ğüp Ğıp Ğil Ğel Ğal Ğol Ğul Ğöl Ğül Ğıl

**H**

Bir soluk harfi olup ağzın “kalın a” ünlüsünü çıkardığı durumla meydana gelir.

Örnek: habbe, haberci, haber, hacamat, hacı, hacıyatmaz, hadde, hademe, hafız, hafif, hafta, hakiki, hakir, hâlbuki, hallac, hassâs, hece, hımhım, hipnotizma, hokkabaz, hulâsa, hulyalı, hüner, hücum, hücre, hüviyet

Hi He Ha Ho Hu Hö Hü Hı Hih Heh Hah Hoh Huh Höh Hüh Hıh

Hip Hep Hap Hop Hup Höp Hüp Hıp Hit Het Hat Hot Hut Höt Hüt Hıt

Hil Hel Hal Hol Hul Höl Hül Hıl Hir Her Har Hor Hur Hör Hür Hır

Habeş hemşire hırkalı hizmetçi hoppa hödüğe hurmaları hürmetle sundu.

**J**

Dişler birbirine, dil sırtı da katı damağa yaklaşır, havanın dil ortasından sızmasından meydana gelir.

Örnek: Jale, Japon, jandarma, jambon, jelatin, jeoloji, jeolog, jest, jilet, jübile, jüri

Halk arasında “j” ünsüzünün “c” olduğu görülür.

Örnek: Japon- Capon, jandarma - candarma, panjur - pancur, jurnalcı - curnalcı

Ji Je Ja Jo Ju Jö Jü Ji Jij Jej Jaj Joj Juj Jöj Jüj Jıj

Jir Jer Jar Jor Jur Jör Jür Jır Jil Jel Jal Jol Jul Jöl Jül Jıl

Jip Jep Jap Jop Jup Jöp Jüp Jıp Jis Jes Jas Jos Jus Jös Jüs Jıs

Japon jeolog jiletini jurnalıyle jüriye verdi.

**K**

Dil sırtının damağın gerisini, bir de damağın daha ön kısmını kapatmasıyla meydana gelir. İnce ünlülerle damağın ön kısmından kalın ünsüzlerle ise arka kısmından çıkar.

Örnek 1: kel, kir, kör, kâtip, kâhya

Örnek 2: kaba, kaya, kaçak, kadastro, kadın kadife, kalp, kal

Ki Ke Ka Ko Ku Kö Kü Kı Kik Kek Kak Kok Kuk Kök Kük kık

Kil Kel Kal Kol Kul Köl Kül Kıl Kir Ker Kar Kor Kur Kör Kür Kır

Kip Kep Kap Kop Kup Köp Küp Kıp Kit Ket Kat Kot Kut Köt Küt Kıt

Kara ketenlik külahlı kuş kara kediyi yedi.

**L**

Dil ucu damağın ön kısmına (lale), bir de daha gerisine (olay) dayanır, hava dilin yanlarını titreterek sızar.

Örnek: labirent, laboratuar, lacivert, laçka, lades, laf, lakap, lahana, leylak, leziz, limon, lise, litografya, liyakat, loca, lodos, lokanta, lokma, lokomotif, losyon, loş

Li Le La Lo Lu Lö Lü Lı Lil Lel Lal Lol Lul Löl Lül Lıl

Lir Ler Lar Lor Lur Lör Lür Lır Lip Lep Lap Lop Lup Löp Lüp Lıp

Lit Let Lat Lot Lut Löt Lüt Lıt Lin Len Lan Lon Lun Lön Lün Lın

“L” ünsüzü bazı kelime ortalarında ve sonlarında kaybolur.

Örnek: nası şey- nasıl şey, kak ordan - kalk ordan

Adi konuşmada “r” ünsüzünün “l” olduğuna sık rastlanır. Buna “leleşme” denir.

Önek: birader - bilader, berber - belber, servi - selvi, serbest - selbes, bâri - bâli, diye - diyelek, kerli ferli - kelli felli, zemberek - zembelek, merhem - melhem, terlik - tellik,

Amerikan - Amelikan

**M**

Dudakların birleşip açılması ve damağın hafif alçalmasıyla meydana gelir. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur.

Örnek: maalesef, macera, maç, madalya, maalmemnuniye, maarif, modern, mücevher, madenî, manzume, müzakere, mütemmim

Mi Me Ma Mo Mu Mö Mü Mı Mip Mep Map Mop Mup Möp Müp Mıp

Mir Mer Mar Mor Mur Mör Mür Mır Mil Mel Mal Mol Mul Möl Mül Mıl

Min Men Man Mon Mun Mön Mün Mın Mim Mem Mam Mom Mum Möm Müm

Mım

Muhallebici melankolik Mısırlı Mirza modern mösyöyle Muradiye’de müzik dinledi.

**N**

Dilin damağın ön kısmına, diş köklerine dayanıp açılmasıyla meydana gelir. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur.

Örnek: nasır, nadan, nadide, nafaka, nafile, naftalin, nakil, nakit, nal nalbant, namaz, namus, nankör, narin, narkoz, nasihat, nâzım, nazik, nesir, nezaket, nilüfer, nisan

Ni Ne Na No Nu Nö Nü Nı Nip Nep Nap Nop Nup Nöp Nüp Nıp

Nil Nel Nal Nol Nul Nöl Nül Nıl Nir Ner Nar Nor Nur Nör Nür Nır

Nim Nem Nam Nom Num Nöm Nüm Nım Nin Nen Nan Non Nun Nön Nün Nın

Namlı nane nini nini naneleri numaraladı.

**P**

Dudakların birleşip açılmasıyla ve açılma sırasında dışarıya hava fırlamasıyla meydana gelir. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur.

Örnek: paça, paçavra, paket, pala, palamut, panorama, pansiyon, pantolon, papatya, paragraf, paramparça, paraşüt, paratoner, parazit, patinaj, pedagoji, plak, plaka, plan, planör, politika, porselen, porsiyon, program, projeksiyon, protesto, psikoloji

Pi Pe Pa Po Pu Pö Pü Pı Pip Pep Pap Pop Pup Pöp Püp Pıp

Pil Pel Pal Pol Pul Pöl Pül Pıl Pir Per Par Por Pur Pör Pür Pır

Pit Pet Pat Pot Put Pöt Püt Pıt Pis Pas Pos Pus Pös Püs Pıs

Palavracı peltek pısırık pişkin poturlu porsuk pulcu püskürdü.

**R**

Dil ucunun yukarıdaki kesici dişlere yakın noktayla meydana getirdiği kapağın birçok defa açılıp kapanmasıyla meydana gelir. Kelime başında bulunan “R” kolay söylenir fakat kelime sonlarındaki “R” ünsüzlerine önem verilmezse anlaşılması güç olur.

Örnek: rabıta, radyatör, radyografi, rahat, roket, raket, ramazan, randevu raptiye, rol, reçete, rehber, rehin, rejisör, rakip, reklam, rekor, repertuvar, reverans, rezonans, riyakâr, romatizma, rota, rozet, röportaj, rüya, rüzgâr

Ri Re Ra Ro Ru Rö Rü Rı İr Er Ar Or Ur Ör Ür Ir

Rir Rer Rar Ror Rur Rör Rür Rır Tir Ter Tar Tor Tur Tör Tür Tır

Fri Fre Fra Fro Fru Frö Frü Frı Gri Gre Gra Gro Gru Grö Grü Grı

Radyolu ressam Ramis Rasim’in romanıyla röportaj yaptı.

**S**

Dudaklar açıktır, dilin ucu alt diş köklerine yaklaşır ve hava dilin arasından tonsuz olarak sızar. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur.

Örnek: sap, saat, sabah, sabotaj, saman, servis sıska, seksek senaryo, stüdyo, spiker, smokin, hassas, kasa vb.

Si Se Sa So Su Sö Sü Sı Sil Sel Sal Sol Sul Söl Sül sıl

Sir Ser Sar Sor Sur Sör Sür Sır Sis Ses Sas Sos Sus Sös Süs Sıs

Siş Seş Saş Soş Suş Söş Suş Sış İsi Ese Asa Oso Usu Ösö Üsü Isı

Sandıklı'da sepetleri sıralı simitçi sofrada sökülen sucukları süpürdü.

**Ş**

Dişler birbirine, dil sırtı da katı damağa yaklaşır; hava dilin ortasından çıkar.

Örnek: şantaj, şantiye, şafak, şahin, şakşakçı, şimendifer, şimşek, şarapnel, şarjör, şifre, şövale, şüphe, şölen

Şi Şe Şa Şo Şu Şö Şü Şı Şil Şel Şal Şol Şul Şöl Şül Şıl

Şir Şer Şar Şor Şur Şör Şür Şır Şis Şes Şas Şos Şus Şös Şüs Şıs

Şiş Şeş Şaş Şoş Şuş Şöş Şüş Şış Şiz Şez Şaz Şoz Şuz Şöz Şüz Şız

Şamlı şemsek şimşir şafak şakşaklandı.

**T**

Dilin damağın ön kısmına diş köklerine dayanıp açılmasıyla meydana gelir. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur.

Örnek: tabak, taban, tabela, tablet, tablo, talih, tarih, tapu, tatil, teklif, tekzip, telefon, teleskop, televizyon, telgraf, temenni, tempo, temsil, tentene, tepki, terlik, termos, testere, transatlantik, transformatör, trapez, titiz, tiyatro, tren, tribün, turp, turnike, tünel

Ti Te Ta To Tu Tö Tü Tı Tik Tek Tak Tok Tuk Tök Tük Tık

Tir Ter Tar Tor Tur Tör Tür Tır Tit Tet Tat Tot Tut Töt Tüt Tıt

Tis Tes Tas Tos Tus Tös Tüs Tıs Tiş Teş Taş Toş Tuş Töş Tüş Tış

Tatar tepsici tıknaz titiz tosun tömbekici tulumbacıyla tütün tüttürdü.

**V**

Üst kesici dişler alt dudağın üstüne dokunur. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur.

Örnek: vade, vadi, vagon, vahşi, vakit, vantilatör, vapur, varil, varis, vasiyet, velvele, vergi, vestiyer, vesvese

Vi Ve Va Vo Vu Vö Vü Vı Viv Vev Vav Vov Vuv Vöv Vüv Vıv

Vil Vel Val Vol Vul Völ Vül Vıl Vir Ver Var Vor Vur Vör Vür Vır

Vis Ves Vas Vos Vus Vös Vüs Vıs Viş Veş Vaş Voş Vuş Vöş Vüş Vış

Velveleli vasi vesvese vadide vagon verdi.

**Y**

Dil ortasıyla ön damak arasından çıkar. Dilimizde kelime başında, ortasında ve sonunda bulunur.

Örnek: yaba, yaban, yağmur, yalan, yamyam, yankı, yan, yarış, yaz, yaş, yangın, yayan, toy, çay

Yi Ye Ya Yo Yu Yö Yü Yı Yiy Yey Yay Yoy Yuy Yöy Yüy Yıy

Yil Yel Yal Yol Yul Yöl Yül Yıl Yir Yer Yar Yor Yur Yör Yür Yır

Yis Yes Yas Yos Yus Yös Yüs Yıs Yiz Yez Yaz Yoz Yuz Yöz Yüz Yız

Yalvaçlı yelpazeli Yıldız yirmi yoksul yörükle yumurtalarını yükledi.

**Z**

Dilin ucu alt diş köklerine yaklaşır, hava dilin arasından tonlu olarak çıkar.

Kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunur.

Zi Ze Za Zo Zu Zö Zü Zı Zip Zep Zap Zop Zup Zöp Züp Zıp

Zil Zel Zal Zol Zul Zöl Zül Zıl Zir Zer Zar Zor Zur Zör Zür Zır

İzi Eze Aza Ozo Uzu Özö Üzü Izı Ziş Zeş zaş Zoş Zuş Zöş Züş Zış

Örnek: zafer, zahire, zahmet, zakkum, zalim, zaman, zambak, zemzem, zenci, zerdali

**Yazı Dili ile Konuşma Dili Arasındaki Farklar Nelerdir?**

Bir dil konuşma dili ve yazı dili olmak suretiyle ikiye ayrılır. Konuşma dili, günlük hayatınızda konuşurken yararlandığımız dildir. Yazı dilini besleyen en önemli kaynak da sözlü kültür ve konuşma dilinden oluşmaktadır.

Bir ülkenin hemen her bölgesinde birbirinden değişik telaffuzlara ve sözcük ayrılıklarına dayanan ağızlar yer almaktadır. Bu durumda konuşma dili, o dili konuşan toplumların her bölgesinin kendi ağız yapısına dayanan günlük, doğal dilidir. Erzurum'da konuşan kişi

Erzurum ağzını, Trabzon'da konuşan kişi Trabzon ağzını kullanır.

Hiçbir dilde yazı, konuşmayı bütünüyle yansıtamaz. Bugün Türkçe'de konuşma ve metnin birçok dile göre birbirine çok yakın olmasının sebebi Latin kökenli Türk alfabesine geçişin yeni olmasıdır. Yine de geçen süre içinde konuşma dili yazıdan biraz uzaklaşmıştır.

Oluşan değişikliklerin bir bölümü zaman içinde yazıyı etkilese bile birçoğu konuşma düzeyinde kalmıştır. Bunları bilmek ve yazıya yansıtmamak gerekir.

Yazı dili ise kültür dilidir. Yazılı eserlerde kullanılır. Yazı dili, o dili konuşan insanların lehçe veya ağızlarından birisinin temel alınması sonucu standart bir hâle gelmesiyle oluşmuştur. Yazı dili olma niteliğini taşıyan ağzın bir ülkenin kültür merkezi olarak gelişen bölgesinin ağzı olması ve konuşma dillerinin de en gelişmiş olanı arasından seçilmiş bulunması zorunluluğu bulunmaktadır. Daha öncede ifade edildiği gibi Türkçenin yazı dili, İstanbul ağzına dayanmaktadır.

Bir ülkenin farklı konuşma dilleri ve ağızları bulunmasına karşın bir tek yazı dili bulunmaktadır. O ülkede yaşayan insanlar, okuyup yazarken bu ortak dili kullanmaktadır.

Konuşma diline göre ayırt edici en önemli özelliği muhafazakâr olmasıdır. Normal şartlarda dışarıdan zorlama olmaksızın dile ait özelliklerini kolay bir şekilde kaybetmemesidir. Aynı ülke içinde konuşulan lehçe ve ağızların alabildiğine farklılaşmasını engellemesidir.

Diksiyon açısından konuşma dili, yazı diline göre incelenmektedir. Tarihi geçmişe baktığımızda konuşma dilinin yazı dilinden önce olduğunu görmekteyiz. İnsanlar fikirlerini, duygularını yazıya dökmeden önce sözle anlatmaya çalışmışlardır.

Yazı dilindeki kolay alfabe sistemi tüm sesleri göstermeye yetmez; bu yüzden fonetik, fonetik konuşmadaki sesleri tüm incelikleriyle kayıt eder. Konuşma dilinde düzen ve kurallara bağlar. Fonetik diksiyonun esaslı bir yardımcısıdır. Fonetik kurallarına bir sonraki "Söyleniş" konusu ile ilgili yer verilmiştir.

Bir dilin konuşma ve yazı diline göre gösterdiği farklılıklar ve ayrıldığı kollar da şu başlıklar altında incelenebilir:

**- Lehçe**

Bir dilin, tarihi gelişim sürecinde bilinen dönemlerden önce o dilden ayrılmış ve değişik şekilde gelişmiş kollarıdır. Genellikle lehçe, şive ve ağız terimleri birbirine karıştırılmaktadır. Lehçelerdeki farklı özellikler, ayrılış zamanları bilinemediği için açıklanamamaktadır. Örneğin, Türk dilinden bilinmeyen bir dönemde ayrılan Yakutça ve Çuvaşça iki ayrı lehçedir.

**- Şive**

Bir dilin kültür düzeylerine göre gösterdiği farklılıktır. Çoğunlukla lehçe, şive, ağız terimleri birbirine karıştırılmaktadır. Şiveler arasındaki farklılıklar temel olarak ses özellikleridir. Buna göre bilinen şiveler, belirli koşullarda ve dilin herhangi bir döneminde ana dilden ayrılarak dilin genellikleki gelişimiyle beraber bir de kendi içerisinde özel bir gelişim çizgisi izlemiştir. Bunların başlıca ayrımlarını oluşturan ses, ek ve kelime özellikleri o dönemin dil malzemeleri ile açıklanabilir. Türkçe'nin Çağatay lehçesine bağlı olarak Azerice, Kıpçakça, Türkiye Türkçesi gibi şiveleri vardır.

**- Ağız**

Bir ülkede geçerli olan genel bir şive içerisinde o ülkenin çeşitli bölge ve şehirlerindeki konuşma dilinde görülen söyleyiş farklılıklarıdır. Günlük kullanımda şive ile ağız birbirine karıştırılmaktadır. Oysa ki ağız, tanımda da görüldüğü gibi şive içinde yer almaktadır. Somut bir örnek vermek gerek görülürse Türkiye

Türkçesi bir şivenin, Konya ağzı ise bu Türkçe içinde bir bölgede yer alan söyleyiş farklarının adıdır. Söyleyiş farkları da yalnızca bölgeler veya şehirler arasında görülmez. Köyler arasında bile bu tür ayrılıklar bulunabilir. Söz konusu olan şekilsel bir başkalık değil, bir ses değişimidir. Söz gelimi, Karadeniz ağzında "g" sesinin "c" gibi çıkarıldığı görülür: "Celdum, cittum." Aynı ağızda ekteki düz seslinin "ı", yuvarlak sesli "u" olması da bir ağız özelliğidir. Ağız olarak adlandırdığımız bu söyleyiş farklarının oluşumunda kişilerin konuşma ve işitme organlarından coğrafî özelliklere ve toplumsal yaşayışa varana kadar çeşitli etmenler söz konusudur. Belli ve ortak bir eğitimden geçen kişilerin konuşmalarındaki bölgesel söyleyiş ayrımlarını revizyon etseler bile aynı yazı dilini kullandıkları görülür. Türk edebiyatında da genelde tiyatro, Roman ve hikâye de kişileri konuştururken ağıza başvurulmaktadır. Bu, hususları toplumsal olaylardan alan ve belli bir bölgede geçen yapıtlarda yaygın bir şekilsel özelliktir.

**Boğumlanma Nedir?**

Boğumlanma, ses organları aracılığıyla seslerin doğru yerden ve doğru zaman içinde çıkmasıdır. İyi bir boğumlama için bütün konuşma organlarının iyi bir biçimde kullanılması ve ünlü, ünsüz tüm harflerin net bir biçimde çıkarılmasını gerektirir. Ağzı açmak, dudakları kımıldatmak ve insanların anlayacağı sözcükleri bir araya getirmek için ses organlarını kullanabilme kabiliyetine sahip olmak gerekir. Ses organlarından biri veya birkaçı sağlıksız veya noksan ise etkili konuşma yapılamaz. Artikülasyon yani boğumlama sırasında sözcükler açık ve net bir biçimde mırıldanmadan yutmadan çıkarılmalıdır.

Hızlı konuşan, yuvarlayan veya tane tane konuşmayan insanlarla bazı zamanlar herkes karşılaşmaktadır. Bu kişiler boğumlanma problemi yaşanıyor demektir. Yani boğumlama sorunlu ise anlaşılamama durumu ortaya çıkabilir. Anlaşılamama sebebiyle konuşmanın da bir anlamı kalmaz.

Boğumlanmayı gerçekleştiren organlar iki gruba ayrılır:

Hareket eden boğumlanma organları: Bunlar çene, dudaklar, dil ve yumUşak damaktır. Dil, damağın gerisine doğru götürüldüğünde orda yumuşak bir bölge hissedilecektir. Bu bölgeye yumuşak damak denir.

Hareket etmeyen boğumlanma organları: Bunlar dişler, diş etleri ve damaktır.

Boğumlanmayı bu organların çeşitli hareketleriyle elde etmek mümkün olabilir. Bu organlar kaslar ile ilgili oldukları için bu kasların eğitilmeleri boğumlanmanın düzgün bir biçimde gerçekleştirilebilmesini sağlamaktadır.

**- Boğumlama eksiklikleri**

- “R” sesi yerine “ğ” sesi çıkarmak
- “R” sesini titretmek
- Kekemelik
- Bazı harfleri yutmak
- Son harfleri fark edilmeyecek şekilde söylemek
- Bazı sözcüklerin ortasına ve sonuna lüzumsuz harf eklemek
- Sesi titretmek
- Yapmacıklı konuşmak
- Hızlı konuşmak
- Ağız içinde konuşmak
- Diyalekt eksiklikleri (yöresel ağız)
- Asalak sesler (sürekli eee, ıh, ah, şey vb. sesli susmalar kullanmak)
- Çok yavaş konuşmak
- Sözcükleri yaya yaya, uzata uzata, kesik kesik söylemek
- Yanlış ve yersiz duraklar yapmak

Bu tür eksiklikleri olan insanlar, yöntemli ve düzenli bir çalışma ile bu eksikliklerden kurtulabilirler. Örneğin “r” sesi yerine “ğ” sesi çıkarmayı engellemek için ilk önce “r” den önce değişik sesler ekleyerek yüksek sesle yeniden tekrar etmelidirler.

Kekemelik sorunu olanlar ise şu çalışmaları yapabilirler:

- Yüksek sesle bol bol okuma yapmak

- Bol bol tekerleme çalışmak

- Kökeninde yatan nedeni bulmak için psikolojik yardım almak

Toplumun her sınıfında çok yaygın olan söyleyiş sorunlarından bir tanesi de “atlama” yapmaktır. Çoğunlukla aceleci ve konuşmasına önem vermeyen kişilerde rastlanır. Örneğin “kendisi” yerine “kensi”, “nasılsınız” yerine “nassınız”, “Galatasaray” yerine “Gassay”, “kilitledim” yerine “kitledim” vb. Harflerin çıkarılışına özen gösterip başlangıçta ağır konuşarak bu sorunun önüne geçilebilir.

“Gevşeklik” olarak adlandırılan diğer bir boğumlama eksikliği de sözcükleri yaya yaya söylemektir. Bunun önüne geçmenin en etkili yolu, dişler arasına bir kurşun kalem sıkıştırıp heceleri söylerken iyice anlaşılması için uğraşılır. Dişler arasından kurşun kalem çekildiği zaman boğumlama daha açık olan bir şekil alıp dil, yanaklar ve dudaklar görevini daha iyi yapmaya başlar.

“R” ünsüzünün küçük dilin titremesiyle boğazda meydana gelmesine “gılama” adı verilir. Bu boğumlama sorunu ya çocuklukta “r” ünsüzünün iyi boğumlandırılmamasından veya özentili bir konuşmadan ileri gelir. Bu sorunu gidermek için önce “r” ünsüzünü doğru boğumlandırmaya çalışınız. “R” ünsüzü, dilin ucunu damağa kadar kaldırarak verilir. Öyle ki dil, şiddetle çıkan havaya dokununca geri çekilir ve bir çeşit titreme yaparak yerine gelir.

Böylece dilin ucunu uzun zaman titretmeye çaba harcamakla iyi bir sonuç alınabilir. “Islıklama”, “s” ünsüzünün şiddetini abartmaktan kaynaklanır. Dil, üst dişlerin iç tarafına dayanıp hava dişlerin arasından sızarsa bu boğumlama kusuru oluşur. “S” ünsüzüyle ilgili tekerleme çalışmaları olumlu sonuç verecektir.

“Değiştirme” en sık yapılan kusurlardan birisidir. Bir ünsüzün yerine başka bir ünsüzü söyleme alışkanlığıdır. Sert ünsüzlerde daha sık rastlanır.

Örneğin “jaluzi” yerine “zaluzi”, “şapka” yerine “sapka”, “kucak” yerine “kujak”, “sana” yerine “şana”, “birader” yerine “bilader” , “gönlüm” yerine “göynüm”, “leblebi” yerine “leplebi” vb.

Bunun yanında ünlü seslerin değiştirilmesinden kaynaklanan boğumlama kusurları da vardır.

İnce “a” yerine kalın “a” söylemek

“kemal, lastik, cemal” kelimelerinin telaffuzlarındaki gibi

“e” yerine “a” söylemek

“haves, alektrik, bilat vb.”

İnce “o” yerine kalın “o” söylemek

“loş, lokma, lokum” kelimelerinin telaffuzlarındaki gibi

Bütün bu bozukluklar doğru söylenişin bilinmemesinden yahut da söylenişteki savsamadan ileri gelir. Bunların düzeltilmesi için de ünlü ve ünsüzlerin çıkış yerlerinin iyi bilinip bunların üzerinde durarak çalışılması gerekir.

Aşağıdaki alıştırmalar her türlü boğumlama kusurunu önlemek için düzenli ve sürekli yapılmalıdır.

**- Boğumlama alıştırmaları**

Aşağıdaki alıştırmaları dilinizi yöneten ağız içi kaslarınızı iyice yoracak kadar uzun süre ve abartılı olarak tekrar ediniz.

- Dilinizi ağzınızda sakız çiğner gibi hızla çiğneyiniz.

- Dilinizi ağzınızın içinde, çenelerinizin dışında, dudaklarınızın altında dairesel hareketlerle hızla dolaştırınız.

- Dil ucunu ön alt dişlere dayandırarak ağız içinde köklerden ileri geri hareket ettiriniz.

- Dilinizi iyice dışarı çıkarınız. İterek uzun süre dayanınız.

- Dilinizi yuvarlayıp daralttığınız dudaklarınız ve çeneleriniz arasından içeri - dışarı hareket ettiriniz.

- Dilinizin ucunu ön alt dişlerinize dayandırınız ve dilinizi kökünden içeri dışarı hızla hareket ettiriniz.

Aşağıdaki alıştırmalarla çene açıklığını sağlama ve çenenin her hareketi rahatlıkla yapması amaçlanmıştır. Tüm egzersizleri abartılı bir şekilde yapınız.

- Elinizi alt çenenize dayayarak "çak çak" diye bağırınız. Aşağıya itilen çenenizin yukarıya itilmesini sağlayınız. Böylece çenenizi aşağıya iten kaslarınızın güçlenmesini sağlayınız.

- İki elinizin içiyle yanak kemiklerinize masaj yapınız.

- Yumruk yapılmış ellerinizle çenenizin altından bastırınız. Alt çenenizi açınız, başınızı geri itiniz ve alt çenenizi kapatınız. Yeniden açınız ve başınızı daha geriye itiniz. Yineleyiniz.

- Çenenizi hızla iyice açıp kapatınız. Hızlanınız.

- Çenenizi hızla ileri geri hareket ettiriniz.

- Çenenizi dairesel hareketlerle hızla döndürünüz.

Aşağıdaki egzersizler dudak tembelliğini giderecektir.

- Nefesinizi ağzınızdan kuvvetle verirken "pofff" deyiniz. Hava dudaklarınızı basınçla itsin. Basıncın dudak kaslarınızı şiddetle zorlamasını sağlayınız.

- Sıkı sıkı kapalı ve dişlerinize yakın tuttuğunuz dudaklarınızdan üflediğiniz havanın dudaklarınızı kuvvetle üfürerek çıkmasını sağlayınız.

- Dudaklarınızı kapatıp ileri uzatınız ve dairesel hareketlerle hızla döndürünüz. Aşağıya yukarıya, sağa sola hareket ettiriniz.

- Çenenizi kapatınız ve hızla "mı, mi, mu, mü" deyiniz. Ardından aynı biçimde şu sesleri yeniden tekrar ediniz: "fe, ve", "pe, be", "u, ü", "o, ö"… Abartı yapmanız ve dudak kaslarınızı yoruncaya kadar çalışmayı sürdürmeniz oldukça önemlidir.

- Bir kalemi yatay olarak dudaklarınızda tutup "Benim memleketim… Bir ben vardır bende benden içeri"deyiniz. Dudaklarınız iyice yorulduğunda dudaklarınızı gevşetiniz ve kapalı tutarak havayı dışarı itiniz. Hava püfürdeyerek dudaklarınızı titreştirerek dışarı çıksın.

Aşağıdaki egzersizler tını egzersizleridir. Sesinize kendi bedeninizin içinde tını katabilirsiniz. Yani kendi organlarınızı kullanarak sesinize hafif bir yankı katabilirsiniz. Ses ve nefes ciğerlerden geldiği gibi direkt olarak (direkt) boğazdan çıkarılarak kullanılırsa hem gırtlak yorulur hem de hoş bir ses tonuna sahip olunamaz.

- Vücutta rezonans (tınlaşım) boşlukları denilen bazı boşluklar bulunmaktadır.

Bunlar boğazın üst kısmında ve yüz bölgesinde yer almaktadır. Yüz maskesi de denilen bu boşluklar konuşurken sesi doldurmak için kullanılmalıdır.

Yani ciğerlerden gelen havayı sese dönüştürdükten sonra direkt olarak (direkt) boğazdan çıkararak konuşmak yerine bu boşluklar doldurularak konuşulmalıdır. Şimdi tını alıştırmalarına geçiniz:

- Ağzınız kapalı bir biçimde gırtlağınızı fazla yormadan “mmmm” sesi çıkarmaya çalışınız.

- Bu sesi çıkarırken alın bölgenize dokunarak alın bölgesindeki titreşimleri hissetmeye çalışınız.

- Elinize bir metin alınız. Önce bu metni gırtlağınızı sıkarak fısıltılı, esrarengiz bir sesle okuyunuz. Daha sonra aynı metni genizden, burundan gelen bir sesle okuyunuz. Ardından da aynı metni rahat bir biçimde kendinizi sıkmadan kaslarınızı gevşek bırakarak okuyunuz.

- Yüz maskenizi kullanabilme kabiliyetinizi geliştirebilmek için değişik tonlamaları kullanarak şarkılar söyleyiniz. Özellikle çok kalın ve çok ince ses tonlarınızı kullanmaya çalışınız.

Sanatçıların ve sunucuların uzun süre hoş bir biçimde konuşmalarının sırrı güçlü bir diyafram ve iyi bir rezonans (tınlaşım) çalışmasıdır.

Boğumlanmada alışkanlık kazanılabilmesi için söylenişi güç cümleleri söyleyerek üzerinde egzersiz yapmak olumlu sonuç almanıza yardımcı olacaktır. Bu cümleleri ilk etapta ağır ağır, daha sonra gittikçe hızlanarak yeniden tekrarlamak gereklidir. Bu egzersizler yardımıyla tembel ve gevşek boğumlanmanın önüne geçeceksiniz. Açık, anlaşılır bir konuşma yalnız iyi bir boğumlanma ile elde edilebilir.

Aşağıdaki egzersizlerde bazı sözcükler, cümleler sizlere anlamsız gelebilir. Önemli olanın anlamlarının ne olduğunun bilinmesi değil, boğumlanmanızı geliştirmesi olduğunu unutmayınız.

**- Ünlüler**

(A) Abana'dan Adana'ya abarta abarta apar topar ahlatla ağdalı avuntucu ahmak

Ahmet'in avandanlıklarını aparanlardan acar Abdullah ile akıllı Abdi akşam akşam bize geldi.

Al, bu takatukaları takatukacıya takatukalatmaya götür. Takatukacı takatukaları takatukalamam derse takatukacıdan takatukaları takatukalatmadan al getir.

(I) Iğdır'ın ığıl ığıl akan ılıman ırmağının kıyıları ıklım tıklım ılgın kaplıdır.

(O) Okmeydanı'ndan Oğuzeli'ne otostop yap; Oltu'da volta at, olta al; Orhangazi'de Orhanelili Orhan'a otostopluk öğret; sonra da Osmancıklı Osman'a otoydu, totoydu, fotoydu, dök!

(U) Uluborlulu utangaç Ulviye ile Urlalı uğursuz Ulvi uğraşa uğraşa Urfa'daki urgancılara uzun uzun, ulam ulam urgan sattılar.

(İ) İbibiklerin ibiklerini iyice iyileştirmek için İstinyeli istifçi İbiş'in istif istiridyeleri mi yoksa İskilipli ispinoz işportacı İshak'ın işliğindeki ibrişimleri mi daha iyi? Bilemiyorum. İbişle Memiş mahkemeye gitmiş, mahkemeleşmiş mi mahkemeleşmemiş mi?

(E) Eğer Eleşkirtli eleştirmen Eşref ile Edremitli Bedri'yi Eğe'nin en iyi eğercisi biliyorlarsa ben de Ermenekli Erdem Ergene'nin en iyi elektrikcisidir derim.

(Ö) Özbezön'ün özbeöz Ödemişli öngörülü öğretmeni Özgüraslan ile Özgüluslan özellikle özerk ön öğretimde öylesine özverili, övünç verici ve övgüye değer kişiler ki hani bütün öğretim örgütleri içinde en özgün örnek onlardır diyebilirim.

(Ü) Ürdünlü ünlü üfürükçü Üryani, Ünye, Üsküdar, Ürgüp üzerinden ülküdeşlerine üstüpü, üstübeç, üvez, üzüm, üzengitaşı ve üzünç götürürken Üveyik'ten ürüyerek ûvendirelerini sürüyerek yürüyen üçkâğıtçı ütücülerin ürküntü üreten ünü batasıca ünlemleriyle ürküverdi.

**- Ünsüzler**

(F) Farfaracı Fikriye ile favorili fasa fiso Fahri Fatsalı Fatma'yı görünce fesleğenci feylesoy Feyyaz'ı, fındıkçı Ferhunde'yi anımsayarak feveran ettiler. Felemenkte Felemenklerin Felemenkçe mi konuştuklarını düşüne düşüne fertliği çektiler.

(P) Pohpohçu pinti profesör pofur pofur pofurdayarak hınçla tunç çanak içinde punç içip pülverizatör prospektüsünü papazbalığı biblosunun berisindeki papatya buketinin bu yanına bıraktıktan sonra pâlas pandıras Pülümür'le Pötürge'den getirdiği pörsük pötikare pöstekiyi palululların pıtırcık pazarında partenogenes pasaparolası ile pertavsız pervasız pervaz peysajını ve peronospora pestenkerani pestilini pos bıyıklı pisboğaz Pedegog'a pınar başında beş etti.

(M) Marmara'daki Karmarisli mermerciler mermerciliği meslek edinmişler fakat Mamak'taki mamacılar manyetizmacılıkla marmelatçılığı meslek edinememişler.

(V) Vırvırcı Vedia ile vıdı vıdıcı Veli velinimeti vatman Vahit'e vilayette veda edip Vefâ'ya doğru vaveylâsız, velevasız velespitle volta vururlarken voleybolcu Vatran virtüöz Vicdanî ve Viranşehirli vatansever viyolonselist Vecibe ile karşılaştılar.

(B) Babaeskili babacan Bahri, Beberuhi Bedri ile bıyıksız bıçkıcı bıngıldak Bahir'in Bigadiç'teki bonbon bonmarşesine varmışlar, o adadakilerin yüzlerine bön bön bakarak büyülü büyük buhurdanlığı buğulu buğulu boşaltıp bomboş bırakmışlar sonra da Bodrum'da gözden kaybolmuşlar.

(S) Sazende Şazi ile zifoz Zihni zaman zaman sizin sokağın sağ köşesinde sinsi sinsi fiskoslaşarak sizi zibidi Suzi'ye sonsuz ve sorumsuz sorgun ederler. Sason'un susuz  sazlıklarında badece soğanla sarmısak yetişebileceğini söyleyen Samsunlu sebzecilerin sözüne sizler de sessizce ve sezgilerinize sığınarak inanabilirsiniz.

(Ş) Şavşatlı Şaban, Şarkışlalı şipşakçı Şekip, Şişhaneş'den şeytankuşunu, şiş şiyeyi şişlemiş, şiye keşişe şiş demiş.

(Ç) Çatalağzı'nda çatalsız Çatalcalı çatalcının çarpık çurpuk çalçene Çoruhlu'ya çarptırmasına ne dersin? Çatalca'da topal çoban çatal yapıp çatal satar. Nesi için Çatalca'da topal çoban çatal yapıp çatal satar? Karı için Çatalca'da topal çoban çatal yapıp çatal satar. Çarık çorap dolak, ben sana çarık çorap dolak mı dedim?

(L) Leyla ile Lalelili Lale'ye leblebi ile likör ikram etmiş. Lüpçüler, 1ütfen lüzumlu lüzumsuz lakırdıları bırakın da lüzferle rızk, rot, rop, rint, ring, ray, radyoaktivite nedir? Diye konuşunuz.

(Z) Zonguldaklı Zaloğlu Zöhre'nin kızı Zühal zibidi Zeki'ye ziyafet zerketti.

(S, T, Z) Sedat Tınaz'ın tasası suratsız teyzesine rastlama Sezen sıska sülük tazısını tuz tortusu tütsüsüne tutmasıydı.

(Ş, S) Şu köşe yaz köşesi, şu köşe kış köşesi, ortadaki soğuk su su şişesi

(C) Cemil, Cemile, Cemal cumaları cilacı cüce Canip'in cicili bicili cumbalı ciltevinde cümbür cemaat cacıklı civcivle cücüklü cacık yerler sonra da Cebecili cingöz coğrafyacının cinci cici annesinin cırcır böceğini dinler.

Ocak kıvılcımlandırıcılarından mısın, kapı gıcırdatıcılarından mısın? Ne ocak kıvılcımlandırıcılarındanım ne kapı gıcırdatıcılarındanım.

(D) Dadaylı dadımın Dodurgalı düdük delisi dedesi diline doladığı dedbebeli dedim dedisiyle dırdırını dilinden düşürüp de bir kez olsun doya doya düden diyemeden düdenin dallara doldurduğu doyumlu yemişlerden doyasıya yiyemeden darıdünyadan göçüp gitti.

(K-İ-U) Kilisli kikirik kilimci Kilizmanda'ki kilitli kilisede kimliğini kimseye sezdirmeden kucak kucak kuskuslu kuşkonmazı kukumav kuşuna, kişiliksiz kulağakaçan kirliğ kirloz kirpiye de Kuşadası'nın kuşhanesindeki kuşbaşlı kuşbazla birlikte önce kişnişli kuşüzümünü sonra da Kumla'nın kumlu kumlu kuşkirazını yutturmuş.

(K-I-İ) Kınıklı kılıbık kırpıntı Kıyasettin, Kırımlı kılkuyruk kıtmiri kıkır kıkır kıkırdatarak küskütük küçümen küfeci külhaniyle külüstür Kürşat'ı külünklü küngür üstüne küttedek devirdi.

Kırıkhandaki kırıkçı kırçıl kargın kırgın kırıkçısı kırmızı kırda kıkır kıkır kıkırdayarak Kırımlı kıkırdakçının kızıl kırlangıçlarını kışın kırlarda Kırgızlı kırpıntıcı kırışık Kırımtov'un kırıkkıraklarıyla besliyormuş.

(K-O-Ö) Koca kokoz kokainman kokorozlana kokorozlana Kazablankalı kozmonota kök, kok, köken, kokot, kök sökmek, kokoreç, kökmantar, köknar, köçekçe, körkandil, krematoryum, kösnüklük ne demek? diye sormuş.

(Y) Yalancıoğlu yalıncık yayladığının yahnisini yağsız yiyebilirse de yayladığının yağlı yoğurdundan, Yüksekova'nın yusyumru yumurta yumurtlayan tavuklarından, bir de yörük ayranıyla yufkasından asla vazgeçemez.

(G) Güneyli girgin gammaz Galip Gavurdağı'nda güpegündüz galeyana gelmiş de Gülgiloğlu Gaziantepli gazup gazinocuyu Gölköylü gitaristle birlikte Gümüşhane'ye göndermiş. Geçen gece Gemerek'ten Gediz'e gelen Gebzeli gezginci gizemcilerden gitarist general Genzel, gençlere gerçekdışılıkla gerçeklik dışı ilişkiler arasında ne gibi bir geçerlilik gerçekliği olduğunu sordu.

(K, G) Galata Kulesi kapısı karşısındaki kuru kahvecinin gıgısı çıkık, dişi kırık, kurbağa kafalı, karakoncolos kalfası hakkı karışıklığa getirip kahveye kavruk kakule kırığı kattı.

(H) Hahamhanede hahambaşı hahamı homur homur homurdanır görünce hemencecik heyecanlandı, hızlandı; hoşnutsuz hırçın halhallarla halkaları, halatları hallaçlara verdi.

(B- P- D-Y) Batı tepede tahta depo dibinde beytutet eden pullu dede tekkesinden matrut bitli Vedat, dar derede tatlı duttan dürülü pide yutup pösteki dide dide dört ayda dört türlü derde tutuldu.

(B-P) Bir pirinci birinci buluşta bir inci gibi birbirlerine bağlayıp perlepe berberi bastıbacak Bedri ile beraber Bursa bağrına parasız giden bu paytak budala, basası topal Badi'den biberli bir papara yedi.

(B-D) Baldıran dalları ballandırmalı mı ballandırılmamalı mı? Sonra o bala daldırılan baldıran dalları dallandırılmalı mı ballı dalla dallandırılmamalı mı?

(T-D) Titiz, temiz, tendürüst dadım, tadını tattığı tere demetini dide dide dağıttı da hiddetinden hem dut dalında takılı duran dırıltı düdüğünü öttürdü hem de didine didine dedim dedi, dedim dedi, dedi durdu.

(T-Ç-S) Üstü üç taşlı taç saplı üç tunç tası çaldıran mı çabuk çıldırır yoksa iç içe yüz ton saç kaplı çanı kaldıran mı çabuk çıldırır? Üç tunç tas has kayısı hoşafı

(T-K) Al bu takatukaları takatukacıya takatukalatmaya götür. Takatukacı takatukaları takatukalamam derse takatukacıdan takatukaları takatukalatmadan al, gel.

(L-D-N) El âlem bir aladana aldı aladanalandı da biz bir aladana alıp aladanalanamadık.

(K-R) Kırk kırık küp, kırkının da kulpu kırık kara küp

(K-R-D) A be kuru dayı, ne kuru sarı darı bu darı a be kuru dayı?

(B-M-Ş) İbiş ile Memiş mahkemeye gitmiş, mahkemeleşmiş mi, mahkemeleşmemiş mi?

(D-L-T-K) Şu karşıda bir dal, dalda bir kartal; dal sarkar, kartal kalkar; kartal kalkar, dal sarkar. Dal kalkar, kartal sarkar, kantar tartar. Şu karşıdaki kara kuru kavak, karardın mı ey kara kuru kavak, sarardın mı ey kara kuru kavak!

(S-K) Bu yoğurdu sarmısaklasak da mı saklasak, sarmısaklamasak da mı saklasak?

(M-Y-L) Bu yoğurdu mayalamalı da mı saklamalı, mayalamamalı da mı saklamalı?

(B-Ş-Z) Sizin damda var beş boz başlı beş boz ördek, bizim damda var beş boz başlı beş boz ördek. Sizin damdaki beş boz başlı beş boz ördek, bizim damdaki beş boz başlı beş boz ördeğe siz de bizcileyin beş boz başlı beş boz ördek misiniz? demiş.

**Ulama Nedir?**

Diksiyonun özelliklerinden bir tanesi de "ulama"dır. Genel olarak bir sözcüğün sonundaki sessiz harfin sonrasında gelen sözcüğün sesli harfle birleştirilerek seslendirilmesine "ulama" adı verilir.

Ulama, söz akışına pürüzsüzlük ve tatlılık katar. Uygun ulama ile yapılan konuşmalarda ya da seslendirmelerde ses bir nehrin akışı gibi sakin ve derli toplu olarak ilerler.

- Türkçede bulunan ulamanın özellikleri

- Sessiz harfle biten bir sözcüğünün son harfi sesli harfle başlayan yanındaki sözcüğün ilk harfiyle birleşir.

| Yazıda | Konuşmada |
|---|---|
| Ak--şam-- ol--du. | Ak--şa--mol--du. |
| E--lim--den-- al--dı. | E--lim-de--nal--dı. |

- Orijinal yapılarında "b, c, d, g" harfleriyle biten sözcükler vardır. Bunlar yalın kaldıklarında "p, ç, t, k"ya dönüşür. Yazı dilinde sonlarına ek aldıklarında yumuşak konumlarına döner. Örneğin Arapça orijiniyle "kitab" Türkçede "kitap" biçiminde yazılır. Ancak yanına ek aldığında "kitabım" örneğinde yer aldığı gibi "p", "b"ye dönüşür. Konuşma dilinde ise ulama bu kurala paralel olarak aynı sözcüğü bir sonraki sözcük ile ilişkilendirir. Yazı dilinde sert olan harf ulama ile yumuşar.

| (Orijinali) Yazı dilinde ifadesi | Konuşma dilinde ifadesi |
|---|---|
| (Mahmud) Mah--mut ev--len--di. | Mah-mu--dev--len--di. |
| (Mes'ud) Mes--ut ol--du. | Me--su-dol-du. |
| (Kitab) Ki--tap al--dı. | Ki--ta--bal--dı. |

- Türkçede sözcük sonundaki “k” ünsüzünü “h” ünsüzü ile başlayan bir sözcüğünün izlemesi halinde “h” ünsüzü düşer. İki sözcük birbirine bağlanır.

| Yazı dilinde | Konuşma dilinde |
|---|---|
| Ye--mek ha--ne | Ye--me--ka--ne |
| E--rik ho--şa--fı | E--ri--ko--şa--fı |

- Kelimeler arasında durak olursa kurala uygun olsa da ulama yapılmaz.

| Yazı dilinde | Konuşma dilinde |
|---|---|
| İstiyorum, onu göreceğim. | İstiyorum, onu göreceğim. |
| Koşuştururken, okulu unuttu. | Koşuştururken, okulu unuttu. |

- Bazı durumlarda iki ayrı sözcüğünün tek heceli olan ilkinde bir ünlü düşer ve iki sözcük birleşir.

| Yazı dilinde | Konuşma dilinde |
|---|---|
| Ne i--çin | Ni-çin |
| Ne a--sıl | Na-sıl |
| Ne ol--du | Nol-du |

Alıştırma - ulama

Aşağıdaki şiirde ulama noktaları altları çizilmek suretiyle gösterilmiştir. Önce bu işaretlerin hangi ulama kuralından kaynaklandığı üzerinde çalışınız. Ardından bu işaretlere dikkat ederek metni gerekli ulamaları yaparak okuyunuz.

Daracık Menzilimde Bir Ağacım Vardı

1)

Daracık bir menzil burası.

Bir avuç kadar dar.

Ağaç ol, konuşurum, duy beni yeter.

Ayrı dünyamızda olsun, duyarım seni.

Yürek olsun sende, sevgi olsun.

Olsun, yeşillik yeşersin yerinde

Sen şen ol ağacım, tüm dünya kadar.

2)

El pençeyim, mahzunum bugün

Bekleşen ruhlarımızda dolaşan asırların

Rüzgârında

Dans ederken engin eğlencelerinde sen

Mahsunum, dostsuzum, yalnızım

Evladım bile unuttu beni, dağlarım unuttu

Kokularını paylaştığım çiçekler şimdi

Ve varlığımı paylaştığım fani "sevdiğim"

Şimdi senin göğsünde şenliği hayatın

Bağrındaki kuşlardan biri de ben değilim.

3)

Benim selvimi özlüyorum şimdi.

Başımı okşayan bir şefkat eli vardı.

Dünyayı görürken gözlerim.

Göğsünün sıcaklığında kaybettiğim

Şimdi başım senin kollarında selvim

Senin dallarında ellerim

4)

Saçlar yemyeşil de olurmuş

Çiçeğe dönermiş dudaklar

Emanet bedenimi özlüyorum şimdi

Bahçendeki çiçeklerde kendimi arıyorum

Yaprak yaprak inleyişlerini duyuyorum

Bir zikir günü ki bugün gecemi kaplar

Fani ağacım başucumda, sevdiğim ağacım

Bugünkü günüm bir gün senin de gecene dolar

Sendeki emaneti de teslim alır toprağın

5)

Bir gün seninle de kavuşacağız

Kana yaprak kemiğe odun

Bedenimiz eriyip gitmiş olacak

İkimizin ağacı doğacak yeniden

Çürümezse benim bir mezar başlığım

Senden bir kaç odun parçası

Ve benden bir kaç kemik kalacak

Ve eğer senin de bir ruhun olursa

Bahçemiz ikimizin olacak

6)

Şimdi Baki'yi özlüyoruz birlikte

Fenadan bekaya seyahatin hayalleri

Bu bir avuç, bu daracık menzilde

Tek tesellimiz bizim şimdi

(Muhammed BOZDAĞ)

Aşağıdaki metinde ulama noktalarını belirleyerek çiziniz. Ardından ulamalara dikkat ederek okuyunuz.

**Kalıplar**

İnsanlar, kendilerine kişilikleri için çizdikleri zihinsel kalıpların dışına çıkamazlar. Çözümü defalarca duyduğumuz hâlde kendimizi oturttuğumuz dar çerçeveden çıkış için gayret göstermeyen garip insanlarız.

Hayatın bazı insanlara "tesadüfen başarma, yükselme, zengin olma vb." şansı tanıdığını zannedenimiz çoktur. Çoğu insan müzisyenler, yazarlar, şairler ve para babalarının bu işi anne karnında kendilerine verilen yeteneklerle gerçekleştirdiklerini sanır. Bu inanca göre bazılarının ne maharetli anneleri varmış. Bu yanlış zanları kabul etmeyen çoğu insan bile farkında olmadan aynı kalıplarla kendisini kilitlemiştir.

En meşhur zenginlerin zaman içinde simit sattıklarını, ayakkabı boyacılığı bile yaptıklarını öğrenince şaşırırız. Birçok yazarın vaktiyle kalemi bile tutamamalarına inanamayız. Neden bazı insanlar bazıları arasından sıyrılıverir ya da "sivriliverirler?"

Adaletli ve şefkatli yaratıcı, normal şartlar altında doğan her insanı birçok başarıya ulaşabilmelerine olanak sağlayan bir potansiyelle dünyaya göndermiştir. Ancak dünyaya geldikten sonra sınırlılıklar başlatılır. Anne-babası ya da çevresi tarafından aşağılanan bir çocuk etrafında kalıplar başlamıştır. Daha sonra insan "var olduğunu" hissettirmek amacıyla çırpınmaya başlar. Bakkaldan getirilen bir ekmek, ilk karne notları, takdim edilen bir çiçek, içinde bu amacı gizli tutar.

Oysa bazı insanlar "Bu olmamış.", "Sen bunu başaramazsın." demekten çekinmezler. Bizler de çoğu zaman sözleriyle cinayet işleyen, yetenekleri körelten; başarısızlık, çekingenlik, korkaklık imajı oluşturan insanlardanız ne yazık ki! Yas tutmayı sevdiğimiz kadar eleştirmeyi, olumsuzlukları ileri sürerek karanlık bir zihinsel tablo oluşturmayı seviyoruz.

Merhum Z. Gündüzalp'in "İnsan ne düşünüyorsa odur." dediğini çok duyduk. Anthony Robbins, "Sınırsız Güç" isimli kitabında insanların hayal kurarken ve düşünürken kullandıkları "olumsuzluk" imajlarını en kötü engel olarak görür.

Her büyük başarı bazı durumlarda yüzlerce başarısızlığın arkasında parıldar. Oysa eski bir Rus imparatoru "yenile yenile yenmeyi öğrendiğini" söyler. İnsan her teşebbüsünde hedefine ulaşamadığında bunu başarısızlık olarak görürse bulunduğu noktada çakılır. Oysa durumu tekrar inceleyen insan için her başarısızlık, başarıya bir adım daha yaklaşmanın işaretidir. Ani yükselişlerin ise gerçek başarıyla ilişkisi yoktur. Bir balon gibi patlar ve söner.

Hayalinizde yaşadığınız iç konuşmaların fiillerinizde oluşturduğu sınırlara bakınız. “Zengin olmak mı? Bu iş için büyük sermaye lazım. Yazar olmak mı? Konuşmasını bile bilmiyorum; annemin karnında böyle bir şey öğrenmedim. Meydanlara çıkıp “benim işçim, benim köylüm”diye konuşmak mı? Ben Süleyman değilim.”

Sevgili kardeşim... Ya siz ne siniz? Erkek ve kadın arasındaki ufak bir farktan başka kimin beyni kimin beyninden ufak ya da büyük? Kaderin sahibi kimseyi başarısızlığa zorla mahkum etmemiştir. Ortamın sürükleyişine kendimizi kaptırdığımızda “Ortam sürükleniyorsa sürünmekten başka yapacağımız hiç bir şey yoktur.” Ne yazık ki en fazla ihmal ettiğimiz görevlerimizden biri dinimizin ilk emridir. Az okuyoruz ya da hiç okumuyoruz.

Başarılı bir insanlar topluluğuna takılıp başarıya uçmuyorsak başarının kilit noktalarını incelemeliyiz. Başaranların hayatı ve yaptıkları bu hususta bize yol gösterecek en açık ışıktır.

Başka türlü bizi pasifize eden kendi kalıplarımızdan kurtulamayacağız. Fıtrat kanunlarının işleyişini bilmek zorundayız.

(Muhammed BOZDAĞ)

**Sağ deyi Nedir?**

Sağdeyi, sözcüklerin söyleniş özelliklerine dikkat ederek sözcükleri söylerken seslerin değerini vererek hecelerin vurgusuna, uzunluğuna, kısalığına önem vererek seslendirmektir.

Her sözcükte ses baskısı “şiddet vurgusu” yapılması gereken bir hece bulunmaktadır. Türkçede şiddet vurgusu diğer adıyla da kelime vurgusu genellikle son hecede bulunur. Yabancılar Türkçe konuşurken çoğunlukla ilk heceye vurgu yaptıkları için konuşmaları garip bir havaya bürünür.

**Sağ deyi kuralları**

- Türkçede genellikle şiddet vurgusu son hecede bulunur.

- Yer adlarında vurgu ilk hecede bulunur. Örnek: Ankara, Denizli vb.

- Zarf ve bağlaçlarda ise vurgu ilk hecede bulunmaktadır. Örnek: belki, henüz, ansızın, ayrıca, hatta, önce, sonra, yalnız, ancak, nasıl, niçin, hangi vb.

- Cümle içinde kelimelerin sonuna eklenip takılan bazı parçalar da vurgu almaz, vurgu onlardan önceki hecede kalır. Örnek: gelirse, evdeyim, gelme, geldi mi?, bence vb.

- Süresi uzun olan heceler dilimize yabancı kelimelerden geçmiştir. Örnek: katil, makbule, edebi, ziya, hazine

- Türkçede “ğ” ünsüzü kendinden önce gelen ünlü üzerinde etki yaparak bulunduğu hecenin uzamasını sağlar. Örnek: çağdaş - çadaş, ağlamak - alamak vb.

- Türkçede ilk hecelerde “y” olduğu zaman gevşeyerek kendinden önceki ünlüyü etkileyip heceyi uzattığı görülür. Örnek: böyle - böle, söylemek - sölemek

**- Alıştırma - sağ deyi**

Atatürk’ün Gençliğe Hitabı’nı sağdeyi kurallarına dikkat ederek okuyunuz.

**Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi**

Ey Türk gençliği, birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhili ve harici bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklal ve Cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen vazifeye atılmak için içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait çok namusait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklal ve Cumhuriyetine kastedecek bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere memleketin dâhilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalalet hatta hiyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaitlerini müstevlilerinsiyasi emelleriyle tevhid edebilirler. Millet fakru zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! Bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk İstiklal ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal ATATÜRK

**Söz Noktaları Nelerdir?**

Durağın öbür adı da söz noktalarıdır. Üç tür durak bulunmaktadır.

**Kısa Süreli Duraklar Nelerdir?**

Kısa süreli duraklarda soluk alınmaz ya da çok hafiften alınır.

Kısa süreli duraklar;

- Hitaplardan sonra,
- Çok kısa cümlelerden sonra,
- Biçimce bağlı cümleciklerden sonra,
- Kısa ara sözlerin başında ve sonunda,
- Uzun cümlelerde, öznelerden sonra,
- Eş görevli söz öbeklerinin sıralanışından sonra,
- Ünlem ve ünlem görevli ögelerden sonra,
- Ki'li ve diğer yan cümleciklerden sonra,
- Cümle başı bağlaçlarından sonra,
- Sıralı cümlelerin cümleciklerinden sonra,
- Soluğunuzun yetişemeyeceğini anladığınız yerlerde,
- Uzun cümlelerin ortalarında yapılır.

**Normal Duraklar Nelerdir?**

Normal duraklarda soluk verdikten sonra söze başlamadan önce uygun bir biçimde soluk alınır daha sonra söze başlanır.

Normal süreli duraklar;

- Cümle bittikten sonra,

- Üst üste iki nokta işaretinden sonra,

- Noktalı virgül işaretinden sonra,

- Anlamca bağlı cümlecikler arasında,

- “Ve” bağlacından sonra,

- Karşıt duygu ve düşünceleri yansıtan söz dizinleri arasında,

- Uzun arasözlerden önce ve sonra,

- Diyaloglar arasında,

- Sorular ve yanıtlar arasında,

- Uzun olan bağlı ve sıralı cümlecikler arasında yapılır.

**Uzun Süreli Duraklar Nelerdir?**

Uzun süreli duraklar, soluk alma ve vermenin birkaç kere yinelenebileceği yerlerdir.

Uzun süreli duraklar;

- Konuşma metinlerinde bölümler arasında,

- Anlamlı susuşların gerektiği yerlerde,

- Paragraflar arasında,

- Dize kümeleri arasında yapılır.

**Solunuma göre durak yerleri**

Söz söylemeye başlamadan önce iyi bir soluk alıp verme yöntemine ulaşmak gerekir. Sesi dinleyicilere ulaştıran soluktur. Soluk zayıf olursa ses de zayıf olur. Soluğun çıkışı çok bol olursa hem bir fayda sağlamaz hem de konuşanı çabuk yorar. Soluk alıp verme düzensiz ise “söz akımı” da kesik kesik, duraklamalarla anlamsız, sıkıcı olmaktadır.

Solunum, söylenen bir parçanın durak yerlerini işaret eder ve söz söyleyenin yorulmasına engel olur.

Bunun için söz dizimi bakımından ne zaman soluk alıp vermek gerektiğini belirlemeye çalışınız.

Aşağıdaki soluk alma yerlerini (*) bu işaretle gösteriniz.

- Okunan bir parçanın her bölümü arasında, noktalardan sonra, satır başlarında:

Örnek: Ben öyle şeye hiçbir zaman razı olmam. (*) Kendinden daha büyüklerle hısım olmanın can sıkıcı mahzurları olur.

- Bir yazının içerisinde başka bir metin daha olursa bu ikinci metinden önce ya da sonra:

Örnek: Naci Bey elindeki telgrafta şu tümceyi okudu: “Kızınız hasta, hemen geliniz.”(*) Gözleri yaşla doldu, bir sandalyeye çöktü.

- Soru ile yanıt arasında:

Örnek: _Söyle, niçin geldin? (*)

_Seninle anlaşmak için.

- Bir noktadan sonra:

Örnek: Beni istemediğim biriyle evlenmek azabından kurtarın. (*)

Üstümdeki babalık nüfuzunuzu kullanıp dünyayı bana zehir etmeyin. (*)

Bununla birlikte kısa tümceli bir parçada nokta, hiçbir zaman soluk almayı gerektirmez. “Söz noktalaması” hafif bir durakla geçiştirilir. Cümle içindeki hitaplardan sonra da böyle yapılır.

Örnek: Hüseyin, (*) sana verdiğim kitabı aldın mı?

- “Ve” bağlacı nokta yerini tuttuğu ve onu izleyen ibarenin kuvvetini arttırdığı zaman bu “ve” den önce:

Örnek: Osmanlı idaresi Sevr Antlaşması’nı imzaladı (*) ve işte o zaman Türk isyan etti.

- Bir tümcenin başına rastlayan “hâlbuki gerçekte, bana kalırsa, bana gelince, kısacası, o hâlde, öyleyse, zaten” gibi kelimelerden sonra:

Örnek: Bana gelince (*) bu meselede benim hiçbir suçum yoktur.

- Önemli bir olayın söylenmesinden önce ve sonra:

Örnek: Size bu üzücü haberi vermeye dilim varmıyor. (*) Oğlunuzu kaybettiniz.

(*) Başınız sağ olsun!

- Uzun cümlelerde özneden sonra:

Örnek: İnsanlar (*) yalnız birbirleriyle güzel geçinmek ve anlaşmak şartıyla mutlu olabilirler.

- Eş görevli kelimelerin başında ya da arasında:

Örnek: Öyle bir genç ki (*) etkin, terbiyeli, yakışıklı, zengin…

- Aynı cümlede karşıtlık varsa bu karşıtlığı meydana çıkarmak için önce ya da sonra:

Örnek: Doğduğunda diğerleri sevindi (*) sen ağladın. Ölürken hayatta çektiklerinden kurtulduğun için sen sevindin (*) diğerleri ağladı.

- Parantez ya da iki virgül arasındaki ara tümcelerden önce ve sonra:

Örnek: Bu kız (*) bunu daima ve her yerde iddia ederim (*) tamamen masumdur.

Duraklama egzersizleri

- İstiklal Marşı üzerindeki kısa, normal ve uzun durakları belirtiniz. Daha sonra

İstiklal Marşı’nı bunlara dikkat ederek baştan sona okuyunuz.

- Aşağıdaki parçayı duraklama yerlerine dikkat ederek okuyunuz. Nerelerde ve niçin duraklama yaptığınızı belirtiniz. Önce ciğerden aldığınız nefesle daha sonra da diyafram nefesiyle okumayı deneyiniz. Hangisinde daha rahat okuyabildiğinizi söyleyiniz.

Sersem Kocanın Kurnaz Karısı-Haldun Taner

Fasulyeciyan:

Zaten aktör dediğin nedir ki? Oynarken varızdır. Yok olunca da sesimiz bu boş kubbede bir hoş seda olarak kalır. Bir zaman sonra da unutulur gider. Olsa olsa eski program dergilerinde soluk birer hayal olur kalırız. Görorum hepiniz gardroba koşmaya hazırlanorsunuz. Birazdan teatro bomboş kalacak. Ama işte teatro o zaman yaşamaya başlar. Çünkü Satenik'in bir şarkısı şu perdelerden birine takılıp kalmıştır.

Benim bir tiradım şu pervaza sinmiştir. Hiranuş'la Virginya'nın bir diyaloğu eski kostümlerin birinin yırtığına sığınmıştır. İşte bu hatıralar, o sessizlikte saklandıkları yerden çıkar, bir fısıltı hâlinde yine sahneye dökülür. Artık kendimiz yoğuz. Seyircilerimiz de kalmadı ama repliklerimiz fısıldaşır dururlar sabaha kadar.

Gün ağarır, temizleyiciler gelir, replikler yerlerine kaçışır. Perde…

- Elinize herhangi bir şiiri ya da denemeyi alınız. Bunu ilk önce okuyarak deşifre ediniz.

Daha sonra gerekli yerlere kendinizce duraklama işareti koyunuz. Tekrar okuyunuz.

- Gittiğiniz konferanslarda ya da izlediğiniz tartışma programlarında konuşmacıların nerelerde ve nasıl duraklama yaptıklarına özellikle dikkat ederek bunları not alınız.

**Uygulama Faaliyeti**

Kelimeleri düzgün telaffuz ediniz ve boğumlama egzersizi yapınız.

| İşlem Basamakları | Öneriler |
|---|---|
| - Öneriler istikametinde doğru söylenişe ulaşmaya çalışınız. | - Fonetik egzersizlerini başta yavaş yavaş ve gittikçe hızlanacak biçimde sürekli yeniden tekrarlayınız.<br>- Kullandığınız ünlüleri düzgün telaffuz ettiğinizden emin olunuz. |
| - Öneriler istikametinde iyi bir boğumlamaya sahip olmaya çalışınız. | - Açık anlaşılır bir konuşmaya sahip olmanızın sözcükleri iyi boğumlamanıza bağlı olduğunu unutmayınız.<br>- Boğumlama egzersizlerini sürekli olarak yüksek sesle okuyunuz.<br>- Egzersizler alıştırma maksatlı oluşturulduğundan okuduğunuz metinlerin anlamlarına önem vermeyiniz.<br>- Kelimeleri iyi boğumlayıp boğumlayamadığınızı anlamak için birkaç kere egzersizlerinizde sesinizi kayıt edip daha sonra dinleyiniz.<br>- Unutmayınız, farkında olmadan bazı heceleri yutuyor olabilirsiniz. Bunu da sesinizi dinleyerek kendiniz belirleme yapabilirsiniz. |

**Ölçme ve Değerlendirme**

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru opsiyonu işaretleyiniz.

1. Ağzımızdan bir kerede çıkan ses topluluğu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Harf

B) Hece

C) Kelime

D) Cümle

2. Ses aletinin hareketiyle çoğu hecenin farklarının belirtilmesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Boğumlanma

B) Durak

C) Söyleniş

D) Ulama

3. Ses organları tarafından seslerin doğru yerden ve doğru zamanda çıkması aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fonetik

B) Ulama

C) Boğumlanma

D) Sağdeyi

4. Aşağıdakilerden hangisi hareket etmeyen boğumlanma organlarından bir tanesi değildir?

A) Çene

B) Diş

C) Diş etleri

D) Damak

5. Söz akışına pürüzsüzlük ve tatlılık veren aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sağdeyi

B) Söyleniş

C) Boğumlanma

D) Ulama

6. Sözcüklerin söyleniş biçimlerine dikkat ederek kelimeleri söylerken seslerin değerini veren hecelerin vurgusuna, uzunluğuna, kısalığına önem vererek seslendirme aşağıdakilerden hangisidir?

A) Diksiyon

B) Sağdeyi

C) Söyleniş

D) Ulama

7. Türkçede genelde şiddet vurgusu hangi hecede olur?

A) İlk

B) İkinci

C) Üçüncü

D) Son

8. Zarf ve bağlaçlarda şiddet vurgusu hangi hecede olur?

A) İlk

B) İkinci

C) Üçüncü

D) Son

9. Ses yolundan çıkarken gırtlak, damak, dişler ve dudaklar gibi herhangi bir engelle karşılaşmadan direkt olarak (direkt) çıkan sesler aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ünlü

B) Ünsüz

C) Hece

D) Harf

10. Aşağıdakilerden hangisi yazı dili ile konuşma dili arasındaki farklardan bir tanesi değildir?

A) Konuşma dilinde ağızlar etkiliyken yazı dilinde etkisizdir.

B) Konuşma dili, yazı dilinden önce var olmuştur.

C) Yazı dilinde, dile ait özellikler daha fazla korunur.

D) Yazı dili, insanların duygu ve fikirlerini yansıtır.

11. Aşağıdakilerden hangisi boğumlama eksikliklerinden değildir?

A) « r » sesi yerine « ğ » sesi çıkarmak

B) Pes ses çıkarmak

C) Kekemelik

D) Çok hızlı ya da çok yavaş konuşmak

12. Aşağıdakilerden hangisi kekemeliği engellemek için yapılması gereken egzersizlerden biridir?

A) Bir sözcükyi farklı tonlarda söylemek

B) Kelime vurgusuna çalışmak

C) Yüksek sesle bol bol okumak

D) Sesin şiddetini çoğaltıp azaltmak

13. Aşağıdakilerden hangisi boğumlama egzersizlerden bir tanesi değildir?

A) Sırt üstü yatıp diyafram nefesi almak

B) Dili ağızda sakız çiğner gibi çiğnemek

C) Çeneyi dairesel hareketlerle döndürmek

D) Bir kalemi dudak arasına sıkıştırıp okuma yapmak

14. Aşağıdaki söylenişlerin hangisi boğumlama eksikliği sayılmaz?

A) Haves

B) Kitlemek

C) Istırap

D) Leplebi

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ulama yapılmamıştır?

A) Önce hafiften bir rüzgar esiyor.

B) Dinmiş lodosların uğultusu içinde

C) Bir kadının suya değiyor ayakları

D) İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı

16. Aşağıdakilerden hangisi Türkçe'nin şiveleri arasında yer almaz?

A) Azerice

B) Kıpçakça

C) Türkiye Türkçesi

D) Karadeniz konuşması

17. Aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Lehçe, dilin bilinen dönemlerinden önce dilden ayrılıp gelişmiş; şive ise dilin bilinen dönemlerinde dilden ayrılıp gelişmiş kollarıdır.

B) Dilin, yöreden yöreye değişen ve yalnızca konuşurken ortaya çıkan farklı söylenişlerine «şive» adı verilir.

C) Lehçe ve şive değişiklikleri yazıya geçerken ağız değişikliği yazıya geçmez.

D) Ağız, şivenin içinde değişiklik gösteren kollardır.

18. Aşağıdakilerden hangisi uzun süreli durak yapma noktalarından bir tanesi değildir?

A) Hitaplardan sonra

B) Konuşma metinlerinde bölümler arasında

C) Paragraflar arasında

D) Anlamlı susuşların gerektiği yerlerde

19. «Güzel (1) İstanbul'a (2) doğduğum (3) yere (4) nihayet dönüyorum.» cümlesinde hangi noktalarda duraklama yapılmalıdır?

A) 1-3

B) 1-2

C) 2-4

D) 3-4

20. Aşağıdakilerden hangisi «tını» egzersizlerindendir?

A) Dili iyice dışarı çıkarıp öne doğru itmek

B) Çeneyi hızla açıp kapamak

C) Dudakları dairesel hareketlerle döndürmek

D) Ağzımızı kapatıp «mmmm» sesi çıkarmak

**Değerlendirme**

Yanıtlarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış yanıt verdiğiniz veya yanıt verirken tereddüt ettiğiniz sorular ile ilgili hususları faaliyete geri dönerek yeniden tekrarlayınız. Yanıtlarınızın tamamı doğru ise "Modül Değerlendirme"ye geçiniz.

**Cevap Anahtarları**

**Diksiyon Sanatının Önemi ve Ses Eğitimi Cevap Anahtarı**

| | | | |
|---|---|---|---|
| 1) A | 6) D | 11) B | 16) D |
| 2) D | 7) B | 12) A | 17) B |
| 3) C | 8) C | 13) D | 18) A |
| 4) A | 9) B | 14) A | 19) C |
| 5) B | 10) D | 15) D | 20) B |

Kelime ve Söz Noktaları Eğitimi Cevap Anahtarı

| | | | |
|---|---|---|---|
| 1) B | 6) B | 11) B | 16) D |
| 2) C | 7) D | 12) C | 17) B |
| 3) C | 8) A | 13) A | 18) A |
| 4) A | 9) A | 14) C | 19) C |
| 5) D | 10) D | 15) D | 20) D |

## 3. Anlatım

**Anlatıma Hazırlık Nasıl Yapılır?**

Kitabın ilk bölümünde sözlü anlatım için gerekli fiziksel, ruhsal ve şekil bakımından hazırlıklar üzerinde durduk. Bu derslerde verilen egzersizleri yalnızca okumakla kalmamalısınız. Bu kadarı size pek fayda sağlamaz. Özellikle günün erken saatlerinde bu egzersizler üstünde dikkat ve özenle durulursa, konuşma mekanizmanızın iyi çalışmasında büyük bir kazanç elde etmiş olursunuz.

Diyelim ki, tüm bu egzersizler üstünde dikkatle çalışarak istediğiniz sonuca eriştiniz. Yeterli ve iyi soluk aldınız. İstediğiniz hoş bir sesi, iyi bir boğumlamayı yakaladınız. Şunu asla unutmayın ki topluluk karşısında söz söyleyebilmek amacıyla bu kadarı yetmez. Çünkü anlayışlı bir dinleyici topluluğu için, yalnızca hoş bir sesi, düzgün bir söylenişi ve iyi bir boğumlandırmayı dinlemek yeterli gelmeyecektir. Onun bilincinde iz bırakması gerekli olan sözlerin taşıdığı anlam önemlidir. Zaten bu sebeple sizi dinlemek ister. Topluluğa fikirlerinizi ve duygularınızı içtenlikle aktardığınız sürece, topluluk da size karşı aynı içtenlikle bağlanıp sözlerinizi ilgi duyarak dinleyecektir. Yoksa sizin fikirleriniz ve duygunuzla ilgisi olmayan yapay, kuru sözlerinizi dinlemez.

Tüm insanlar farklı duygularla yüklü olarak yaratılmıştır. Yani tüm insanlar, sevinci, ıstırabı, kini vs. az ya da çok duyabilir. Ama bu duygularını karşısındakine duyurmak büsbütün değişik bir iştir. Anlatıcı, ölçülü bir içtenliği olan ve karşısındakilere duygularını, yine ölçülü bir şekilde yansıtan kimsedir.

İyi bir anlatıcı olabilmek amacıyla duyguları ölçülü bir biçimde yansıtmanın yanı sıra çok geniş bir genel kültüre de sahip olmanız gerekir. Bunun sebeple iyi bir okuyucu ve araştırmacı olabilmek önemlidir.

Anlatıcı, anlatım yaparken şayet bir metinden yararlanacaksa, elindeki yazının ne anlatmak ya da ne hissettirmek istediğini ilk önce kendisi çok iyi bilmelidir. Metnin söz noktalarını belirlemeli, vurgu yerlerini saptamalı, ses tonunu metne göre ayarlamalıdır.

Aynı anda, anlatıcının söz söylerken takındığı yüz, el, kol ve vücut hareketleri içerisinde de bir ahenk sağlaması gerekir. Gelişi güzel yapılan, anlatımla ilgisi olmayan hareketler dinleyiciyi rahatsız etmekten başka hiçbir işe yaramaz. Fakat yapılan hareketler, sözlerin anlatmak istediği anlamı tamamladıkları zaman faydalı olurlar. Çünkü sözlü anlatım yüz, el, kol ve vücut hareketlerinden ayrı düşünülemez.

- Anlatım öncesi hazırlık aşaması

- Anlatacağınız konuyu iyi bilin.

- Kime konuşacağınızı iyi bilin.

- Kaç kişinin sizi dinleyeceğini iyi bilin.

- Nerede konuşacağınızı iyi bilin(açık hava, kapalı mekân, kürsü…).

- Konuşma yapacağınız yeri daha önceden görün.

- Konuşma sırasında yararlanacağınız dokümanları belirleyin.

- Konuşmada kesintisiz konuşmayı sağlamak için ufak notlar alın.

- Kısa hatırlatma notlarının büyük harflerle yazılmasına, basit okunmasına özen gösterin.

- Asla konuşacağınız konuyu yazılı metin haline getirip oradan okumayın.

- Söyleyeceklerinizi daha önceden tasarlayın fakat bunu doğal bir vurgu ve tonlamayla süsleyin. Sanki o anda aklınıza geliyormuş gibi aktarın.

- Konuşma gününde göze batmayan fakat sizi ön plana çıkaran kıyafetler giymeye özen gösterin.

- Konuşma vaktiniz gelene kadar kısa süreli de olsa konuşma organlarınızı açıcı egzersizler yapın.

- Konuşmanızı renklendirecek deyişler, fıkralar, atasözleri, vecizeler vs. belirleyin.

- Karnınızı konuşma anından önce tıka basa doyurmayın.

- Konuşma anına kadar ruhsal ve bedensel rahatlama alıştırmaları yapın.

- Konuşma yapacağınız yere geldiğinizde veya çağrıldığınızda derin nefes alın ve yerinizden öyle hareket edin.

- Konuşma yerine giderken kendinizden emin bir biçimde asla yere bakmadan ilerleyin ve seri adımlar atın.

- Konuşma yapacağınız alana geldiğinizde hemen konuşmaya başlamayın. Öncelikle mekân üzerinde göz gezdirin. Kürsü varsa kürsüye malzemelerinizi yerleştirin. Son kontrollerinizi yapın. Eksiklerinizi gözden geçirin ve salondakileri göz ucu ile takip edin.

- Ses denemesi yapın. Mikrofon varsa bir iki vuruş yapın; yoksa kısa öksürüklerle sesinizi kontrol edin.

- Salondakilerin dikkatini çekmek için salona tebessümle göz gezdirin ve sessizliğin yerleşmesini sağlayın.

- Anlatım sırasında yapılması gerekli olanlar

- Konuşma yerinde en rahat pozisyonu belirledikten sonra başınızı kaldırıp salona, dinleyicilere bakın. Onların sizi beklediğinden emin olun.

- Konuşmaya selamlamayla başlayın. "İyi akşamlar, iyi günler, merhaba…" demek iyi bir intiba uyandıracaktır. Fakat burada abartıya kaçmamak ve lüzumsuz övgülerde bulunmamak gerekir.

- Öncelikle konuyu ana hatlarıyla kısacası hatırlatın.

- Önemli ve ilgi çekici örneklerle konuyu destekleyin.

- Elinizdeki birçok imkânı en uygun şekilde kullanın(mekân, mikrofon, ışıklar, ses düzeni, bilgisayar…)

- Resmi bir törende değilseniz kesinlikle protokol konuşmalarından uzak durun.

- Konunun ayrıntılarına inerken kesinlikle akılda kalıcı örnekler verin ve otoritelere dayanarak görüş bildirin.

- Konuşmanızı esprilerle, fıkralarla vs. süslerken duygularınızı içtenlikle yansıtmaktan çekinmeyin.

- Konuşmanızın en can alıcı ifadesini sona saklayın. Böylelikle ortaya çıkarmak istediğiniz düşünceyi zirvede bırakmış olursunuz.

- Ana fikri ilettikten sonra dinleyicilere kısa veda cümleleri ile veda edin ve yeniden selamlayın.

- Anlatım sonrası yapılması gerekli olanlar

- Konuşmanız biter bitmez hemen bulunduğunuz yeri terk etmeyin. Malzemelerinizi toplayın ve emin adımlarla yine başınız dik ve dikkatli yerinize gidin.

- Gelen kutlamaları kabul etmekten çekinmeyin. Ve bu sırada kesinlikle tebessüm etmeyi ihmal etmeyin.

- Sizi kutlamak isteyenlere ayağa kalkarak karşılık verin.

Şimdi, iyi bir anlatımın oluşması için gereken şartları daha ayrıntılı inceleyelim:

**Doğallık Nedir?**

Anlatımda yapaylığa düşmeden konuşmanın sürüklediği ses tonuyla konuşmaya doğallık adı verilir. Bu özellik, diksiyonun vazgeçilmez unsurlarından birisidir. Doğallığın önemi, kişinin kendine ait konuşmalarından çok, sesiyle canlandırdığı metinlerde ortaya çıkar. Doğallık diğer bir ifadeyle söz veya metnin içten; yapmacıksız bir anlatımla oluşturulma durumudur.

Örneğin "Bana çok değerli zamanınızın birkaç güzel saatini ayırarak çok yorulmuş bulunuyorsunuz. Bu sebeple size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum; sağ olun, var olun…" cümlesindeki yapmacıklık şu ifadeyle doğallığına kavuşturulabilir: "Hem zamanınızı aldım, hem sizi yordum; teşekkür ederim."

İnsanlar günlük konuşmalarında en doğal anlatım biçimleriyle karşımıza çıkarlar. Konuşmanın ötesinde doğal iletişimin diğer parçalarını da şu şekilde sıralayabiliriz:

**- Bağırma**

Bağırma, insan sesinin en doğal hallerinden biridir. Bağırma sesi kullanılırken gereken hecede ünsüzün şiddetlendirilmesi ve buna aynı oranda şiddette süresi uzatılan ve yükseltilen ünlünün katılımı gerekir.

**- Gülme**

İnsana özgü doğal ses çıkarma şekillerinden birisi de gülmedir. Gülme doğal olmakla beraber doğal şekilde canlandırılması basit değildir.

**- Hıçkırık (Ağlama)**

Kimi dramatik olay ve durumları aslına makul olarak seslendirme ve canlandırma şekline diksiyonda hıçkırık (ağlama) denir. Diksiyonda doğallık sağlayacak yeteneklerden biride hıçkırığı gerçeğine en yakın şekilde yapabilmektir.

**- Anlatım Alıştırmaları**

Doğallık, bağırma, gülme ve hıçkırık (ağlama)gibi diksiyonu tamamlayan özellikler yerli yerinde ve kıvamında kullanabilirse konuşmayı çekici duruma getirebilir. Bu bakımdan sınıf içinde sırayla bu dört eylem yeniden tekrarlanabilir.



**Üslûp Nedir?**

Konuşmacının duygu, fikir ve bilgilerini karşı tarafa transfer etmesine üslûp adını verdiğimiz farklı yollar kullanılmaktadır. Sözlük anlamı "anlatma, oluş, deyiş ve yapış şekli" olan üslup, insanları birbirinden ayıran en önemli özellikler arasında yer almaktadır.

Üslup, stil veya tarz insanların birbirlerine karşı davranışlarını etkileyen etkenlerin başında gelir. Tanıdığımız veya tanımadığımız fakat bir biçimde dolaylı yoldan veya direkt olarak ilişki içinde olduğumuz insanlara karşı üslubumuz, onların bize davranış biçimlerini ve bizim hakkımızdaki kanaatlerini büyük ölçüde etkilemektedir. İnsanlara karşı takındığımız tavırlar ne kadar olumlu olursa o kadar olumlu tavırlarla karşılanırız.

Bundan önceki derslerimizle ses tonumuzun, düzgün ve hoş konuşmamızın iletişim üzerinde yapacağı olumlu etkileri öğrendik. Anlatımımızın çarpıcı olması için anlatım öncesinde, esnasında ve sonrasında yapılması gerekli olanlar üzerinde de durduk. Birinci bölümde sözel iletişim yani sözcükleri kullanarak mesaj gönderme ve alma tekniğinin daha doğru olabilmesi için yapılması gerekli olanlar yer almıştı. Diksiyon 2 eğitiminde ise sözsüz iletişim yani sözcükleri kullanmadan mesaj alma ya da gönderme tekniği üzerinde duracağız. Sözsüz iletişimin kapsamı içerisinde beden dili, yüz ifadeleri, mimikler, hareketler, dokunma, göz teması vs. gösterilebilir. Şimdi bunları sırayla kısaca tanıyalım:

**- Sözsüz İletişim ve Beden Dili**

Bir an için gözlerinizi kapatın, görmediğinizi ve işitmediğinizi düşünün. Böyle bir durumda dünya sizin için nasıl bir şekle dönüşürdü? En sevdiğiniz kişileri görememek, seslerini duyamamak, dünyayı sizin için nasıl hale çevirirdi?

Etrafınızdaki kişilere mini bir anket yapıp, "gördüklerine mi yoksa duyduklarına mı daha fazla inandıklarını" sorduğunuzda, çoğunluğunun gördüklerine inanma eğiliminde olduğunu belirleyeceksiniz. Fakat bu sonuç sizi şaşırtmasın. Zira insan dış dünyadaki nesneleri büyük ölçüde gözleriyle algılamaktadır.

Şimdi bir düşünün. Uzun zamandır tanıdığınız, huyunu suyunu bildiğiniz bir arkadaşınızla karşılaştınız. Bir de baktınız ki, arkadaşınızın gözleri şişmiş, yüzü bitkin bir halde görünüyor. Her zaman bakımlı ve şık görmeye alıştığınız arkadaşınızın saçları bakımsız ve biçimsiz, kıyafetleri her zamankinin aksine özensiz. Şimdi bu arkadaşınız ile ilgili ne düşünürsünüz? Büyük ihtimalle aklınıza ilk gelecek şey, arkadaşınızın bir problemi olduğudur. Peki, arkadaşınıza neyi olduğunu sorduğunuzda bir şeyinin olmadığını söylerse ne yaparsınız? Gerçekten ona inanır mısınız? Böyle bir durumda duyduklarınızdan ziyade, gördüğünüze inanma eğiliminiz daha çok olacaktır.

İster kitle iletişiminde olsun ister ise kişiler arası iletişimde olsun görsel ölçüm oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. İçeriğin yanı sıra, görsel dizaynın doğru bir biçimde yapılması bir gazete veya televizyon reklâmı için oldukça önemlidir. İnsan iletişiminde de benzer durumlar geçerlidir. İnsanlar diğer kişilerle karşılaştıklarında sözel iletişimden ziyade beden yoluyla sözsüz iletişime geçerler. Çoğu kez karşıdaki kişinin ağzından kelimeler çıkmadan önce beden dili yoluyla verdikleri mesajlar, bir diğer ifadeyle fiziksel görünümleri önem kazanmaktadır.

Bildiğiniz üzere sözsüz iletişim, sözlü iletişimi desteklemek ve pekiştirmek maksadıyla kullanılmaktadır. Örneğin bir iş görüşmesine gitmeden önce ne tür sorulara muhatap olacağımızı az çok tahmin ederek hazırlıklı olarak oraya gideriz. Bu esnada görsel durumumuz açısından da kendimize özen göstermemiz gerekir. Nitekim bir iş görüşmesine pejmurde bir kıyafetle gitmenin bize hiçbir olumlu desteği olmayacağı gibi çok şey kaybettireceğini hepimiz biliriz.

Beden dili, sözsüz iletişimin bir alt ögesidir. Beden dili, genelde vücudun duruşu, mimikler, hareketler, göz teması vs. olarak sıralanabilir.

Sözsüz iletişim bunları kapsar fakat bunun yanı sıra insanların giyim tarzı, giyim ve davranışlar ile ilgili sosyal normları, taktıkları takı ve mücevherler, göz önünde yer alan dövmeleri, aralarındaki mesafe, zamanı kullanma tarzları, alanı kullanma tarzları hatta ses tonlarını da kapsar.

İletişimin büyük bölümü sözsüzdür. Sözsüz iletişimdeki her şeyin bütün insanlar üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Fakat çoğu insan, beden dilini bilinçsiz bir biçimde kullanır. Bu sebeple beden dilinden fayda sağlayacağı olumlu iletişim verilerini de kaçırır.

Beden dilini bilinçsiz kullanmak, bunun yanı sıra çoğu zaman insanların birbirlerini yanlış anlamalarına da neden olur. Çünkü insanlara iletişim kurmak ve etki yaratmak için, ortamı, masalarını, evlerinin rengini, mücevherlerini vs. nasıl kullanmaları gerektiği hiç öğretilmemiştir. Söylediğimiz sözler kuşkusuz önemlidir; fakat gönderdiğimiz ve aldığımız sözsüz mesajlar daha fazla önemlidir.

Beden dilinin gözlemlenmesi ve tartışılması, Antik Roma ve Yunan zamanlarından beri o veya bu yolla önemli bir konu olmuştur. Beden dili ve sözsüz davranışlar, antropoloji, dans, psikiyatri ve sosyoloji gibi çok çeşitli bilim alanları kapsamında incelenmiştir. Resmi bir araştırma alanı olarak beden dili, ilk kez 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıktı.1950'lerde, sözsüz iletişimin ilk derinlemesine araştırmaları başlarken, 2000'li yıllara kadar bu bilimin teorileri oluşmaya başladı.2000 yılından bu yana da konuyla ile ilgili önemli gelişmeler ve keşifler gerçekleşti.

İlk yıllarda, araştırmacılar beden diline, tek bir anlamı olan, net, ayrı davranışlar olarak odaklanıyordu. Bu yaklaşım zamanla değişirken, beden dilinin, belli davranışların bağlam, ortam, kültür, bireysel kişilikler vb. gibi farklı nedenlere bağlı olarak çok değişik anlamlara gelebileceği anlaşıldı.

Beden dili, iletişimin büyük bir ögesidir ve herkes sürekli iletişim kurar. Dolayısıyla beden dilinizi etkili biçimde kullanmayı öğrendiğinizde, iletişiminiz de genel şeklinde daha etkili olur ve herhangi bir biçimde değil, kasıtlı etkiler yaratmaya başlarsınız. Unutmayın ki en iyi sözel iletişim bile, beden dili ve sözsüz iletişimin yanı sıra olabildiğince etkisiz kalır.

**- Sözsüz İletişimin Temel Unsurları**

- Yüz İfadeleri: Şöyle bir düşünün… Yeni tanıştığınız bir kişinin veya karşınıza çıkan bir arkadaşınızın ilk olarak neresine bakarsınız? Tabi ki yüzüne… Zira insan bedeninin en çok dikkat çeken yeri yüz bölgesi ve gözlerdir. Gözler başta olmak suretiyle kaşlar ve dudaklar da kişilere farklı mesajlar verebilmektedir. Bu mesajları ayrıntılı olarak ilerleyen bölümlerde "mimikler" başlıklı hususlarımızda yeniden ele alacağız.

**- El ve Kol Hareketleri:** Tıpkı yüz ifadelerinde olduğu gibi, el ve kol hareketleri de insan ilişkileri ve iletişimde oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. El ve kol hareketleri yoluyla direkt olarak mesaj vermemiz mümkün olduğu gibi, konuşmayı da pekiştirebiliriz. Örneğin sürekli olarak elleri ve parmaklarıyla oynayan, parmaklarını sıranın üzerine vuran bir kişinin sıkıldığını anlamak hiç de zor değildir. Uygun dozajda, yerinde ve zamanında yapılan el ve kol hareketlerinin konuşmaya güç katacağı kesinlik kazanmıştır. Burada bilhassa belirtilmesi gerekli nokta her şeyde olduğu kadar jestlerde de aşırılığa kaçmanın faydadan çok zarar getireceğidir. El ve kol hareketlerinin ayrıntılarını da ilerleyen bölümlerde "jestler" başlığı altında inceleyeceğiz.

**- Kişiler Arası Mesafe**: İnsan ilişkilerinde kişilerin birbirlerine olan fiziksel mesafeleri de büyük önem taşımaktadır. Her şeyden önce kişinin diğerleriyle olan fiziki mesafesi, ilişkilerin boyutları ile ilgili bilgi vermektedir. Birey, karşıdaki kişi ile ilgili beslediği duygu ve fikirlere göre fiziki mesafesini ayarlamaktadır. İnsan, tanıdığı ve sevdiği kişilerle daha yakın fiziksel yakınlık kurarken, tanımadığı ya da sevmediği kişilerle daha uzak durmayı tercih edecektir.

Burada üzerinde durulması gerekli bir diğer konu da mesafe çeşitleridir. Mesafe kavramı "mahrem mesafe, şahsi samimi mesafe, sosyal mesafe ve topluma açık mesafe" olmak suretiyle dört türde incelenebilir.

Mahrem mesafeye şahsın duygusal olarak çok yakın olduğu ve samimi hisstettiği anne, baba, kardeş, eş, sevgili gibi şahıslar girebilmektedir. Bu mesafeye girebilen şahıslar kendilerini o şahsa çok yakın hissederek, güvenildiklerini ve sevildiklerini düşünürler. Mahrem mesafe, istenmeyen şahışlarca ihlal edildiğinde ise bireyde sorun, gerginlik ve huzursuzluk oluşur. Daha da ileri gidilmesi halinde kişide saldırganlık eğiliminin görülmesi bile mümkün hale gelir.

Kişisel samimi mesafe, birbirlerini çok iyi tanıyan insanlar için İdeal mesafe şekli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mesafe içindeki şahıslar, iyi arkadaş ve dost olduklarından özgürce hareket edebilirler.

Sosyal mesafe, şekil açısından ilişkiler içerisinde olan bireylerin, resmi prosedürlerini gerçekleştirdikleri sınırları yansıtmaktadır. Herhangi bir iş için devlet dairesine giden birey, oradaki görevliyle olan ilişkisini sosyal mesafe sınırları ekseninde yürütmek zorundadır.

Genel topluma açık mesafe ise, iki metreden sonraki alanı ifade etmektedir. Parkta yürürken yanımızdan geçen insanlarla aramızdaki mesafe, aynı alanı sosyal bir yığın olarak kullanan insanların paylaştıkları mesafedir.

**- Fiziksel Görünüş:** Fiziksel görünüş ile anlatılmak istenen, şahsın dış görünüşünün tamamıdır. Giysiler, beden duruşu, aksesuarlar, dövmeler vs. şahsın fiziksel görünüşünü oluşturmaktadır. Kişi, sesinin yanı sıra, görünüşü ile de diğer şahıslarla karşı karşıya olduğundan görünüşüne de çok dikkat etmesi yerinde bir davranış olacaktır. Saç, sakal, bıyık, makyajın dozajı gibi nedenler bu bakımdan oldukça önem taşımaktadır.

Bireyin kılık kıyafeti, onun mesleği, geliri ve sosyal statüsü ile ilgili ipuçları vermektedir. Dolayısıyla kılık kıyafetler, karşıdaki kişilerin birey ile ilgili tutum ve davranışlarını etkileyebilmektedir. Nitekim ortama göre seçilmiş düzgün bir kıyafet, kişinin kendisine duyduğu güvenin yanı sıra, karşıdaki kişilere olan saygısının da bir göstergesidir.

Görünüşümüzden dolayı oluşan olumsuz izlenimleri bertaraf ederek olumluya çevirmek olabildiğince zor olacaktır. Böyle bir durumda ağzımızdan çıkan sözcüklerin uyum içinde olması, ses tonu ve üslubumuzun kusursuzluğu yakalaması gerekmektedir. Fiziksel mesajın olumsuz olması durumunu sözlü ifadelerle kurtaramayabiliriz.

**- Ortam(Bağlam):** Sözsüz iletişimin anlamı ve yorumu, bağlam ve ortamdan büyük oranda etkilenir. Bazı sözsüz davranışlar, bazen makulken diğerlerinde makul olmayabilir. Örneğin mobilyaların hepsinin aynı yöne bakacak biçimde sıralandığı bir ortama girdiğinizde, sözsüz davranışlarınız muhtemelen daha resmi ve ölçülü olur. Ama mobilyaların rahat, koltuk ve sandalyelerle ufak yığınlar durumunda dizildiği bir ortama girdiğinizde, sözsüz davranışlarınız büyük ihtimalle rahat olur; zira ortam yakın ve şahsidir.

Diyelim ki eğitimcisiniz… Bir sınıfta, bir grup öğrenciye ders verirken içlerinden birinin kollarını kavuşturmuş, omuzları çökmüş ve sıkkın bir biçimde oturduğunu fark ediyorsunuz. Muhtemelen öğrettiğiniz şeye ilgi göstermediğini algılarsınız. Daha sonra dinlenme salonun önünden geçerken aynı öğrenciyi aynı pozisyonda görüyorsunuz. Bu kez algınız tamamiyle değişik olur; yorgun, mutsuz, belki bir hususta üzgün olabilir. Kısacası aynı beden dili değişik bağlam ve ortamlarda değişik algılanabilir.

**- Dokunma**: Dokunma beden dilinin eşi benzeri olmayan bir parçasıdır; zira oldukça güçlü bir etkisi vardır ve çok farklı anlamlara gelebilir. Dokunmanın "mesleki, sosyal, dostluk ve yakınlık" olmak suretiyle dört temel unsuru vardır:

**- Mesleki:** Alıştırma sırasında doğru pozisyonda durmanıza yardım eden bir antrenör, dişleriniz üzerinde çalışan bir dişçi, sizi muayene eden bir hekim veya saçınızı kesen kuaför size mesleki açıdan dokunur.

**- Sosyal:** Tokalaşma, araca binen veya araçtan inen birine dengesini koruması için yardımcı olmak, birine ceketini giymesi için yardım etmek sosyal dokunmaya örnek gösterilebilir.

**- Dostluk:** Sırtı sıvazlamak, kola dokunmak, sarılmak, kolunu omzuna atmak bu biçimde dokunmalara örnektir.

**- Yakınlık:** Öpmek, kucaklamak, el ele tutuşmak, yanağa dokunmak yakınlık dokunuşlarıdır.

**- Hareket:** Hareket, beden dilinin birçoğu insan tarafından güç ve esneklik açısından tam anlamıyla takdir edilmeyen bir unsurdur. Bir ilgi ve yakınlık duygusu, güç ve avantaj algısı oluşturabilir. Teslimiyet ya da geri çekilme işareti verebilir. Farklı insanlarda her türde duygusal ve fiziksel reaksiyonlara neden olabilir. Diyelim ki bir alışveriş merkezine girdiniz ve size doğru yürüyen birini gördünüz. O kişi belirli bir mesafede durursa, onun varlığını tehdit olarak algılamazsınız; yalnız size çok fazla yaklaşmışsa rahatsız olur, ya tehdit olarak algıladığınız harekete reaksiyon verir ya da ondan uzaklaşmaya çalışırsınız. Hareketin anlamı ile ilgili algıyı değiştirecek mesafe ise şahsa, kültüre, bağlama bağlı olarak değişebilir.

**- Ses:** Son olarak beden sözsüz iletişim öğeleri içerisinde "ses"i inceleyeceğiz. Kelimelerle orantılı olduğu için bunu sözlü iletişimin bir parçası olarak düşünebilirsiniz fakat değildir. Ses, önemli bir sözsüz davranıştır. Diyelim ki çok zayıf, nefesli ve tiz bir sesiniz var. Başkalarında uyandıracağınız ilk etki, büyük ihtimalle sessiz, kendine pek güvenmeyen, pasif biri olduğunuzdur. Tok ve gür sesler güven, yetişkinlik vs. gibi algılar oluşturur. Aynı zamanda ev ortamında yakınlarınızla konuşurken kullandığınız ses ile resmi ortamlarda kullandığınız ses renginizin değişik olduğuna da dikkat edin. Sesiniz ifade ettiklerinizin ötesinde mesajlar iletebilir.

**- Beden dili çeşitleri nelerdir?**

**- Tekrarlayıcı:** Çoğunlukla sözel olarak söyleneni yeniden tekrarlamaya hizmet eden sözsüz iletişimdir. Arkadaşınıza, elindeki kitabı masanın üstüne koymasını söylerken ya da ifade ettikten sonra elinizle veya başınızla masayı işaret ediyor musunuz? İşte bu yeniden tekrarlayıcı beden dilidir. İşaret etme eylemi (sözsüz), alışveriş torbalarının nereye konacağını belirten talebi (sözel) yeniden tekrarlamaktadır.

**- Çelişkili:** Bu, sözsüz davranış biçiminin en büyük ve en çelişkili sınıflarından biridir. Arkadaşınızın annesine, yaptığı kekin harika olduğunu söylerken ( sözel), gözleriniz diğer tarafa kayıyorsa (sözsüz) bu çelişkidir. Çelişkili beden dili, yalan ifade ettiğinizde, kendinizi gergin hissettiğinizde, aynı fikirde olmadığınızda, kendinizi kapana kısılmış hissettiğinizde ya da bir hususta karşı kanaatde olduğunuzda sizi ele veren en önemli göstergedir. Sözel ve sözsüz nedenler çelişkili olduğunda, mesajı alan kişi daha ziyade sözsüz davranışı dikkate alacaktır.

**- Tamamlayıcı:** Sözel ifadeleri tamamlayan ve destekleyen sözsüz davranışlar, samimi olarak algılandığı takdirde, o ifadelere güvenilirlik kazandırır. Örneğin, aşırı hız yaptığı için polis tarafından durdurulan ve daha önce hiç polis uyarısı almamış olan bir araba sürücüsünün ağlaması ve kendine çok kızması bu tarz beden diline örnek verilebilir.

**- Alternatif:** Kişi, sözel iletişim kurmak istemediğinde, onun yerine kullandığı beden dili hareketlerini kapsar. Bazen sözcükleri yüksek sesle söylemek zor olabilir ya da söylendiğinde bir çatışma yaratabilir. Böyle bir durumda sözsüz davranışları, sözcüklerin yerine kullanmak, mesajın çok daha rahat bir biçimde aktarılmasına olanak sağlar. Çok geveze bir tanıdık karşınıza çıktığında onun hiç susmamasından korktuğunuz için diğer taraflara bakabilir, duruş yönünüzü değiştirebilir ya da bir iki adım uzaklaşabilirsiniz. Sözel bir ifade olan "Gitmem gerek." Mesajını pek tercih etmezsiniz.

**- Güçlendirici/Hafifletici:** Belli bir noktayı vurgulamak ve güçlendirmek ya da yumuşatmak ve hafifletmek amacıyla kullanılır. Örneğin bir iş arkadaşınıza kızdıysanız parmağınızla işaret ederek, kaşlarınızı çatarak ve başınızı iki yana sallayarak mesajınızı kolaylıkla güçlendirebilirsiniz. Bu, karşınızdaki şahsa öfkenizin gerçekliğini ve mesajı almasını istediğinizi açıkça gösterir. Bir patron, elemanlarından birinin yaptığı ufak bir Hatayı revize etmek için avucunu kaldırarak, güven verici biçimde gülümseyerek, cesaret vermek için omzuna dokunarak yaklaşırsa mesajı hafifletmiş olur.

**- Düzenleyici:** Mesajın transferini düzenleyen ya da ritmini belirleyen sözsüz davranışları içerir. Bir husustan diğerine geçmeye hazır olduğunuzu göstermek ya da başkasının konuşma sırasına yumuşak bir biçimde geçmek için kullanmak mümkündür. Düzenleyici davranışlar, birden fazla insan arasında iletişimi kontrol etmeye yardım eder. Örneğin bir grup toplantısını siz yönetiyorsanız, masada bir sonraki kişinin konuşma sırası geldiği zaman ona dönebilir, işaret edebilir ya da başınızla onaylayabilirsiniz.

**- Kasıtlı:** Kasıtlı beden dilinde davranışları belli bir amaca hizmet etmeleri için bilhassa seçersiniz. Örneğin bir iş görüşmesi için bir odaya girdiğinizde, dik durur, gülümser, insanlarla tokalaşır ve kendinizi odadaki diğer insanlara tanıtırsınız. Hayatınızın bir noktasında birileri size bu davranışların profesyonellik, heves ve açıklık getirdiğini öğretmiştir.

**- Doğaçlama:** Doğaçlama beden dili, otomatik ve istem dışı olan davranışlardır. Örneğin, izlediğiniz filmin bir sahnesinde irkilmek, korkuyla geriye sıçramak, yutkunmak vs. doğaçlama beden diline girer. Çocuk davranışları doğaçlama beden dilinin en hoş örnekleri arasındadır. Çünkü çocuklar kasıtlı beden dili için henüz alıştırma yapmamışlardır. Tepkileri olabildiğince doğaldır. Bir çocuk, yüzünde yara ya da sorunlu bir durumu olan bir yetişkin gördüğünde işaret eder, yüzünü buruşturur veya geri çekilir yani his ve tepkilerini maskeleyemez.

**- Beden dilinin en etkin biçimde kullanımı için tavsiyeler**

- İlk olarak kendinize özen göstermekle işe başlamalısınız. Bunun için kılık kıyafetinize, saç ve el bakımlarınıza özen göstermelisiniz.

- Bir kişiyle yüz yüze iletişim kuruyorsanız konuşurken muhatabınızın gözlerine bakın.

- Mümkün olduğunca sıcak ve dostça tebessüm etmeye çaışın; yalnız ölçüyü asla kaçırmayın. Aşırı gülümseme yanlış algılara neden olabilir.

- Çok iyi bir dinleyici olun. Karşınızdakinin sözünü kesmeyin. Dinlediğinizi belli eden mimikler ve baş işaretleri yapın.

- Aranızdaki fiziksel mesafeyi insanların rahatsız olmayacakları biçimde ayarlayın. Çok yakın veya çok uzak durmayın. Sırtınızı konuştuğunuz kişilere dönmeyin.

- El ve kol hareketlerinizde aşırılığa kaçmayın. Ellerinizi cebinize sokarak konuşmaktan uzak durun. Zira bu hareket, diğer insanları küçümsediğinizi ve onları hafife aldığınızı hissettireceğinden, size karşı olumsuz tutum geliştirmelerine yol açabilir.

- Konuşma esnasında oturuyorsanız, koltuk ya da sandalyenizde yatar pozisyon almayın. Bacak bacak üstüne atmak ya da koltuğa yayılıp yığılmak saygısızlık olarak algılanacağından bu tür davranışlardan kaçının. Ayaktaysanız mümkün olduğunca dik durmaya gayret edin.

- Son olarak sesinizi bulunduğunuz mekâna iyi ayarlayarak, aşırı yüksek veya alçak tonda konuşmamaya özen gösterin.

**Beden Dili Alıştırmaları**

- Yakın zamanda biriyle aranızda geçen iletişim sürecini düşünün. O karşılaşma sırasında aranızda geçen sözsüz iletişim öğelerini bir kâğıda yazın. Daha sonra bu sözsüz davranışların her birini sınıflandırın (tekrarlayıcı, çelişkili, tamamlayıcı… vs.).

- Bir alışveriş merkezine, kafeye, halka açık herhangi bir yere gidin ve insanlar arasındaki iletişimi gözlemleyin. Gözlemlediğiniz sözsüz davranışları yukarıda olduğu gibi sınıflandırın.

- İnsanların doğaçlama beden dillerine örnekler belirleme çalışın.

- İnsanların kasıtlı beden dillerine örnekler belirleme çalışın.

- Aşağıdaki doğaçlama çalışmalarını yapın ve bunları yaparken bedeninizin aldığı biçimlere dikkat edin:

- Bir yere çarparak düş.

- Çiçek koparmak için çök.

- Tanrıya yalvarmak için çök.

- Yorgunsun, oturmak için çök.

- Dizine silahla ateş ediyorlar, çök.

- Hastasın, başın dönüyor, çök.

- Aşağıdaki durumlara makul beden dili geliştiriniz:

- Okula gitmemek için hasta taklidi yapan çocuk,

- Oğlunun karnesini görünce çok sinirlenen bir baba,

- Otobüste, yanındaki hamile kadına dikkatle bakan çocuk,

- Bir düğünde uzak akrabalarıyla karşılaşan kişi,

- Kavga eden çocuklarını uzlaştırmaya çalışan anne,

- Kuaförden çıkan arkadaşının saçını beğenmeyen bir genç kız.

**Üslûpla İlgili Çalışmalar**

Bu sonuçlardan şunu anlıyoruz; ilk karşılaştığımız zaman nasıl göründüğümüz, nasıl bir yüz ifadesine sahip olduğumuz ve nasıl konuştuğumuz, ne konuştuğumuzdan daha önemli olmaktadır.

- Aşağıdaki üslup özelliklerine makul anlatım çalışmaları yapınız.

- Farklı üsluplara sahip insanların konuşma kayıtlarını veya konuşma metinlerini sınıfta dostlarınızla paylaşınız.

**Üslûp Özellikleri**

Nasıl ki her metnin üslûp bakımında bir özelliği bulunuyorsa her konuşmanın da kendine özgü bir üslûbu bulunmaktadır. Konuşmanın karakterini biraz da üslûp belirler. Konu ile seçilen üslûp arasında bir makullük sağlanamazsa konuşma başarısız olur. Bu açıdan üslûp hakkında temel bilgilere sahip olmak, üslûbun inceliklerine dikkat etmek ve üslûbu belirlerken üstünde düşünmek gerekir.

Bir konuşmacının söylemek istediğini anlayabilmek dinleyenler açısından önemlidir. Konuşmasında birden fazla yabancı sözcük kullanan, bir yığın terimleri arka arkaya sıralayan, biraz dinlemeden sonra usanç veren bir konuşmacıyı kimse dinlemek istemez.

Bir konuşmada aranması gerekli üslûp özelliklerini aşağıdaki başlıklarla ortaya koyabiliriz:

**- İçtenlik**

Bir konuşmacıda bulunması gerekli en önemli özellik içtenliktir. Çünkü gönülden çıkmayan bir söze, inanmadan ifade ettiğiniz bir ifade ettiğiniz bir fikri kendiniz kabul etmediğiniz için diğerlerini inandırmanız çok zahmetlidir. Bu durumda rol yapmanız ve yapmacık olmanız gerekmektedir. Bunlar ise düzgün, hoş ve etkileyici konuşmanın düşmanlarıdır.

Konuşmanın içten, yani samimi olması da anlatımın özelliklerindendir. Anlatımın içtenlik tanıması demek; yalnız inancımıza ve fikrimize makul şeyleri, içimize doğduğu gibi konuşmak demektir. Doğruluğuna inanmadığı bir fikir veya içine doğmayan bir duygu üzerinde yazan kişi, kendini zorlar. Bu yüzden anlatımı içten ve doğal olmaz. Bu da konuşmanın etkili olmasını engeller.



**- Duruluk**

İyi bir konuşmacının kesinlikle bir amacı bulunmaktadır. Hiç kimse boşu boşuna konuşmak istemez. O halde konuşmanın anlaşılması ilk şarttır. Bunun gerçekleşebilmesi ise sözlerin açık ve duru olmasına bağlıdır. Konuşmacının ağzından çıkanların kulağımıza pürüzsüz bir şekilde ulaşması da duruluğu özelliklerindendir. Hiç kimse konuşmacıyı dinlerken bulmaca çözüme ulaştırmak zorunda kalmayı istemez. Duru bir anlatım, sözün anlamının basit kavranmasını sağlar. Söz sanatlarıyla yüklenmemiş, süssüz ve tumturaksız anlatıma "duruluk" denir. Düşünüldüğü gibi konuşmak, lüzumsuz mecazlara ve sanatlara kaçmamak, konuşmanın anlamca değerli olmasını ve rahat anlaşılmasını sağlar.

**- Akıcılık**

Bir konuşmanın rahat ve basit anlaşılması, sözcüklerin dile dolaşmaması, dinleyicilerin rahatsız olmadan anlayabilmeleri durumuna “akıcılık” adı verilir. Konuşmanın kesintisiz olabilmesi için bazı zamanlar dinleyicileri dikkatleri toplanmalıdır. Bu maksatla, konunun niteliğine göre, fıkra, nükte, atasözü, deyim, vb. gibi unsurlara müracaat edilebilir.

Her türlü konuşmada söylenmesi güç olan sözcükleri kullanmaktan kaçınmalıdır. Akıcılık, sözcüklerin seçiminden ve söz dizimindeki makullükten gelebileceği gibi hayal ve fikirlerin düzenindeki dengeden de doğabilir.

Çok uzun ve girişik sözler de duygu ve fikirlerin kavranmasını güçleştirir, konuşmanın kesintisizliğini keser.

İçinde çoğu bilimsel terim bulunan konuşmalarda sıkıcı olur. Eğer çok terim kullanmak zorunluluğu varsa bunlar, elden geldiğince arka arkaya getirilmelidir.

**- Özgünlük**

Duygudan ve fikirlerden diğer, anlatımda özgün olmaya, yani diğerlerine benzememeye çalışmak gerekir. Anlatımın özgünlüğü herkesten değişik bir görüş, duyuş ve düşünüş tarzına sahip olunması ve bunların farklı bir tarzda ifade edilmesi demektir. Konuşmalarında belirli bir özgünlüğü olanlar, ileride ünlü hatipler arsına girebilirler.

Herkesin bildiği, en azından birçok kaynakta var olan bilgileri dinleyicilere transfer etmek konuşma sanatı açısından pek güzel bir durum değildir. Her şeyden önce; ortaya konulan duygu, fikir ve bilgilerin özgün olması gerekir. Bunlara ortaya koyuştaki üslûp da özgün olması gereklidir.

**Açıklık Nedir?**

Karmaşık veya yalın bir metin, herhangi bir konuşmanın anlaşılır bir şekilde dinleyiciye aktarılmasına “açıklık” denir. Bunun için yalnızca boğumlandırma veya büküm yeterli değil. Konuşmacı seslendirme unsurlarını kullanmada elde ettiği beceriyi yazının anlamıyla birleştirebilmelidir. Bu noktada konuşmacının hem ses unsurlarını kullanma becerisi hem de konuşmanın içeriği ile ilgili detayları verebilme gücü önemlidir. Konuşmacı sanata dayalı konularda yorumunu, kanaatine dayalı konularda ise kanaatlerini öne çıkarabilmeli ve bunları dinleyicilerin hayal dünyasında yaşatabilmelidir.

Bütün bunları hakkıyla yapabilmek için;

- Parça iyice kavranmış olmalı,

- Ana fikir ve duygular, anahtar sözler belirlenmiş olmalı,

- Söz içindeki durak yerlerini ve sürelerinin iyi ayarlanmış ve geçişlerin makul yapılmış olması gerekir.

- Yapaylıktan sakınılmalı

- Biçim unsurlarının içeriği duyurmada fonksiyonlarının olup olmadığına dikkat etmek gerekir.

**Kuvvet Nedir?**

Duyguların gerçek anlamlarına göre sesin aldığı şekle “ kuvvet” denir. Duygunun önemi, sesin şiddetiyle aktarılabilmektedir. Fakat bunun çalışılmayla kazanılacağı, bilhassa şiddetli duyguların aktarılabilmesinde ölçünün çok dikkatle ayrılması gerektiği unutulmamalıdır.

Duygu ve coşku doruklarını iyi hesap etmeyen bir konuşmacı, anlatıma şiddet kazandırmak isterken güç duruma düşebilir; soluğu kesilebilir, yerli yersiz iniş çıkışlarla şiddetli sesler çıkarıp tempoyu ve

akışı bozabilir, boğumlanma hataları yapabilir. Bu durum her şeyden önce soluk almanın düzeni ile ilgilidir.

Kuvvet daha fazla şiir, tiyatro, hitabet gibi türlerde önem arz etmektedir. Kimi şiirler güçlü tonla kimi şiirler ise aksine yavaş ve düşük bir ses tonuyla okunmalıdır.

**İmge Nedir?**

Konuşmacının anlatmak istediklerini birtakım hoş benzetmelerle, hayal ürünleriyle süslenmesine "imge" denir. Anlatımındaki renkli ve etkileyici görüntüleri, enteresan soyutlamaları dinleyicinin gözünde canlandırabilme gücüdür. Buna dikkat etmeden yapılan konuşma, özgünlüğünü duyurmaktan yoksun olacağından başarısız bir konuşma sayılır. Konuşmaya gereken imgeleri yerleştirebilmek için, ilkin imgesel özelliklerini kavramak gerekir. İyi bir konuşmacının konuşurken hangi imgeleri ne zaman ve ne biçimde kullanacağını bilme veya kestirebilme gücüne ulaşması gerekmektedir. İmgeler, farklı kategorileri ve çeşitlere ayrılmaktadır. İmgenin duyurmak ve göstermek istediklerini dinleyicilere iletebilmek amacıyla çalışmaları yalın örneklerden başlamak gerekir. Konuşmanın imgesel gücü, diksiyon yeteneklerinin göstergelerinden biridir. Dinleyiciye konuyu renk, şekil, hareket, ses ve soyutlama şeklinde doğru ve etkili şekilde ulaştırabilmek, büyük bir aşamadır.

Bir konuşmacının konuşmasını dikkat çekici bir duruma getirebilmesi, ilk önce seçeceği imgeler ile ilgilidir. Bunun temelinde ise bireylerin gözlem gücü, kişilikleri ve çevreleri yatmaktadır.

**İncelik Nedir?**

Anlatımda yazının örtülü veya açık anlamını, metin içinde içeriğin gösterdiği detaylarda hissettirebilme gücüne "incelik" adı verilir.

İncelik; konuşan şahısın sanatına, bilgi ve görgüsüne bağlıdır. Bu özellik konuşmacının başarılı olmasını etkileyin en önemli unsurlardan birisidir. Sıradan, bayağı sözler söyleyen bir konuşmacı dinleyicilerde beklenen etkiyi uyandıramaz. Çoğu zaman dinleyicileri bezginlik ve usanç içine sokabilir.

**Duygunluk Nedir?**

Konuşmacının duygu, hayal ve heyecanlarını dinleyenlere de yaşatma gücüne duygunluk denir. Konuşma yazısındaki duyarlılığın dinleyiciye hissettirebilmesidir. Anlatıma duyarlık yükleyebilmek, yapaylıktan ve abartıdan sakınarak en doğru seslenmeyi bulmakla gerçekleştirebilir.

**Hareket Nedir?**

Konuşmanın gerektirdiği hız ya da yavaşlığa hareket denir. Konuşmanın yazının özelliğine göre ağır veya çabuk söylenmesi niteliğidir. Ağırlık veya çabukluk, anlatılacak duygu ve fikirlere göre farklılık gösterilir. Bir yazının tümüne ait birimlerinde görülen hareket farklıları arasında ahenk sağlanabilmelidir.

Sakin, yumuşak, rahatlık, dayanma niteliği gösteren duygular ağır; coşkulu ve stresli duygular hızlı söylemeyi gerektirir.

**Taklit Nedir?**

Konuşma esnasında kimi ses ve sözlerin canlandırılmasına taklit denir. Taklit iyi bir diksiyon çoğu zaman oldukça önemli bir ihtiyaçtır. Duygu, fikir ve hayallerin dinleyicilere ses ya da hareket taklidi yoluyla aktarılabilmesi oldukça önemli bir avantajdır. Özellikle, fıkra anlatmada ve özel sohbetlerde bu fark kendini gösterir.

**Uygulama Faaliyeti**

| İşlem Basamakları | Öneriler |
|---|---|
| - Verilecek mesajı belirleyiniz. | - Mesaj türleri hakkında bilgileri okuyunuz. Ne zaman, nerede, kime, nasıl mesaj vereceğinize karar verirken dikkatli olmalısınız. Doğruluğuna inanmadığınız mesajları vermeyiniz. Doğru zamanda verilmeyen mesaj, amacına ulaşmaz. |
| - Bedeni, mesaja uygun bir biçimde kullanınız. | - Beden dilini kullanırken abartısız ve doğal olmalısınız. Hissettiğiniz gibi davranmalısınız.<br>- İlk izlenim oldukça önemlidir. Giyiminize ve dış görünüşünüze özen gösteriniz. Temiz, derli toplu ve bakımlı olunuz. Biliyorsunuz, bunun için geniş imkânlara sahip olmak gerekmiyor. |

**Ölçme ve Değerlendirme**

Bu faaliyet sonunda öğrendiklerinizi aşağıdaki soruları yanıtlandırarak ölçünüz. Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak doğru opsiyonu işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi bir sözlü mesajdır?

A) Tokalaşmak

B) Ağzını oynatmak

C) Sarılmak

D) Mektup

2. Beden dilinin günlük yaşantımızdaki önemini belirten söz aşağıdakilerden hangisidir?

A) Beden dilini anlamak bir kabiliyettir.

B) Dil söylemezse beden söyler.

C) Beden dili bedenimizle verdiğimiz mesajdır.

D) Sözsüz mesaj bir mesaj türüdür.

3. Aşağıdakilerden hangisi sözsüz bir mesajdır?

A) Telefonla mesaj

B) Dilin sürçmesi

C) Gülümsemek

D) E-posta

4. “Duyguların gerçek anlamına göre sesin aldığı şekle ......... adı verilir.” Cümlesindeki boş kısma aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) İmge

B) İncelik

C) Duygunluk

D) Kuvvet

5. Aşağıdaki kavram - tanım eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

A) Hareket: Konuşmanın gerektirdiği hız ve yavaşlıktır.

B) Duygunluk: Konuşmanın anlaşılır bir biçimde dinleyicilere aktarılmasıdır.

C) İmge: Konuşmacının anlatmak istediklerini hayal gücüyle süslemesidir.

D) Özgünlük: Anlatımda diğerlerine benzememeye çalışmaktır.

6. Konuşma esnasında kimi ses ve sözlerin canlandırılmasına ne adı verilir?

A) Jest

B) Taklit

C) Kıskançlık

D) Mimik

7. Aşağıdakilerden hangisi araç ve aksesuarları mesaj maksatlı kullanma sebebi sayılmaz?

A) Farklı görünmek için

B) Niyeti ifade etmek için

C) Kullanılan araçlar beğenildiği için

D) Araç ve aksesuarları tanıtmak için

8. Aşağıdakilerden hangisi anlatıma hazırlık aşamaları içerisinde sayılamaz?

A) Anlatılacak konuyu iyi bilmek,

B) Konuşma yapılacak yeri daha önceden görmek,

C) Konuşulacak konuyu, tamamıyla okumak üzere, yazılı metin haline getirmek,

D) Konuşmada kesintisizliği sağlamak için ufak notlar almak.

9. Aşağıdakilerden hangisi anlatım sırasında yapılması gerekli olanlardan değildir?

A) Dinleyicileri selamlamak,

B) Dinleyicilere övgüler yağdırmak,

C) Konuyu ana hatlarıyla kısacası hatırlatmak,

D) Konuşmanın can alıcı ifadesini sona saklamak.

10. Aşağıdakilerden hangisi anlatım sonrası yapılması gerekli olanlar arasındadır?

A) Tebriklere ayakta karşılık vermek,

B) Konuşma biter bitmez bulunulan yeri terk etmek,

C) İnsanlara karşı olabildiğince ciddi ve resmi tavırlar sergilemek,

D) Malzemeleri olduğu yerde bırakmak.

11. Aşağıdakilerden hangisi günlük yaşamda doğal iletişimin parçalarından bir tanesi değildir?

A) Bağırma

B) Tokalaşma

C) Gülme

D) Hıçkırık (Ağlama)

12. Konuşmacının duygu ve fikirlerini karşı tarafa anlatma tarzına ne ad verilir?

A) Anlatım

B) Doğallık

C) Konuşma

D) Üslup

13. Aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

A) İnsanlar gördüklerinden çok duyduklarına inanma eğilimindedirler.

B) Sözsüz iletişim, sözlü iletişimi pekiştirir.

C) Beden dili, sözsüz iletişimin bir alt ögesidir.

D) İletişimin büyük bir bölümü sözsüzdür.

14. Beden dili, aşağıdaki bilim dallarından hangisinin kapsamı içerisinde yer almaz?

A) Antropoloji

B) Psikoloji

C) Ekoloji

D) Sosyoloji

15. Sözsüz iletişimin ilk derinlemesine araştırmaları hangi yıllarda başlamıştır?

A) 1960'larda

B) 1950'lerde

C) 1970'lerde

D) 2000'li yıllarda

16. Aşağıdakilerden hangisi sözsüz iletişimin temel öğelerinden değildir?

A) Yüz ifadeleri

B) Bilinçaltı

C) Kişiler arası mesafe

D) Ortam (bağlam)

17. Birbirlerini çok iyi tanıyan insanlar için ideal mesafe şekli, aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mahrem mesafe

B) Sosyal mesafe

C) Kişisel samimi mesafe

D) Genel topluma açık mesafe

18. Çok sıkıldığınız bir ortamda etrafa gülümsemeniz hangi beden dili çeşidi içinde değerlendirilebilir?

A) Tekrarlayıcı

B) Tamamlayıcı

C) Alternatif

D) Çelişkili

19. Aşağıdakilerden hangisi doğaçlama beden dili davranışları arasında sayılmaz?

A) Korku hissedilince irkilmek,

B) Bir çocuğun birisine çok dikkatli bakması,

C) İş görüşmesinde dik durmak,

D) Mide bulantısında yüz buruşturmak.

20. Konuşmacının ağzından çıkanların kulağımıza pürüzsüz bir biçimde ulaşması, üslubun hangi özelliğiyle ilişkilidir?

A) Duruluk

B) İçtenlik

C) Açıklık

D) Özgünlük

**Değerlendirme**

Yanıtlarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış yanıt verdiğiniz veya yanıt verirken tereddüt ettiğiniz sorular ile ilgili hususları faaliyete geri dönerek yeniden tekrarlayınız. Yanıtlarınızın tamamı doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

## 4. Jest ve Mimikler

Baş, el, kol, ayak ve vücudun duruşu ile verilen mesajlar jest olarak bilinir. Jest, çoğunlukla mimiğin tümü içinde ele alınır. Onun başlıca elemanı sayılır. Mimik: his ve fikirlerimizin etkisiyle ile yüzümüzde görünen kımıldanışlar, hareketlerdir. O sebeple yüzün hareketi bir yüz jesti; vücutta his ve fikirlerin

etkisi ile meydana gelen hareketler vücut jestidir, esasen söz söyleyenin anlatımına makul düşerek yaptığı el, kol hareketleri jestin tanımlanmasıdır. Söz ve mimiği birbirinden ayrı düşünmek olası değildir. Çünkü tüm dillerde mimikle söz aynı zaman da oluşur. Diksiyon öğretmeni dil üzerinde çalışır.

Fakat öğrenci söz yoluyla anlatımı öğrenirken, mimik yapmayı da öğrenmelidir ki jest ve mimik yardımı sayesinde doğru ses bükümünü bulabilsin. Ses bükümünü doğru söylemeye çalışarak doğru jest ve mimik yapmayı da becerebilmelidir. O cümleleri yeniden tekrarlayarak hangi yüz, el, kol ve vücut anlatımının, sözlü anlatımına eşlik etiğini incelemelisiniz. Görecekseniz ki mimikle anlatım sözle anlatımdan önce gelir. İlki çoğunlukla soluk alındığı sırada, ikincisi de hep soluk verildiği sıradadır. Tıpkı tabiatta yıldırımdan önce şimşeğin çakması gibi, anlatımın ilk işaretidir. Mimikten sonra söz bir çeşit yeniden tekrarlama, anlatım kuvvetlendirme yerine geçer.

Dinleyen de mimik yapar. Tiyatroda bir de karşısındakini dinleme sanatı vardır. Bazı oyuncuların kendi sözleri bittikten sonra karşısındaki oyuncunun sözlerini dinlemeyip seyircilerle ve kulistekilerle ilgilenmesi normal değildir.

Bazen duruma göre kişilerin karakteri mimik anlatımla ortaya koyulur. O zaman sözle anlatımının yerine mimikle anlatım geçer. Şunu unutmamalıdır ki yazının sahnede düzgün bir söylenişle söylemek diksiyon için kesinlikle yeterli değildir. Bir tiyatro oyunu yazarın yazdıklarını onun tüm fikirlerini, hislerini söz ve mimikle anlatabilme sanatıdır.

Dil, yalnızca kulağa hitap etmediği zaman (radyoda olduğu gibi ) gerçek açık, belirli ve hoş mimikle tamamlanmalıdır. Bir amaca varmayan, bir şey anlatmayan karma karışık, seyircinin hiçbir şey anlamadığı mimikler yarar sağlamaz. Bunun üzerinde çalışarak önce açık, belirli olmayı elde etmeli sonra onu uygulamalı ve sağlamlaştırılmalıdır.

**Mimikte Anlatım Nasıl Olmalıdır?**

Önceki derslerimizde mimik; his ve fikirlerimizin etkisi dolayısıyla yüzümüzde görünen kımıldanışlar ve hareketlerdir, vücutta his ve fikirlerin etkisi ile oluşan hareketler ise vücut jestidir, demiştik.

Bir yüz hareketini, bir jesti, bir tavrı uygulamak amacıyla makine gibi hareket ederek duygu ve fikirlerin belirtisi kuşkusuz ki ortaya çıkarılamaz. O sebeple söz söylerken onlara ait hareketleri, işaretleri öğrenmelisiniz. Ve bunları kullanırken ölçüyü daima göz önünde bulundurmalısınız ki amaca erişmiş olasınız. Çünkü bu sanatın başlangıcında olanlar da vücutlarını, yüzlerini, ellerini, kollarını, parmaklarını, kullanırlarsa da yerli yerinde olmayan bu hareketler anlatımı bozar. O halde önce jestleri sıralayalım:

**- Heyecan jesti:**

Gözler bir an kapanıp açılır, göz kapakları aşağıya iner, baş hafif sallanır. Vücut ürperir, titrer, sonra heyecanın oluşturduğu yorgunluktan gevşer.

Vücudun ağrıyan bir kısmı tutulur, parmaklar gerilir, büzülür, sonra ise rahatlığın verdiği gevşeme ile yüz çizgileri genişler.

**- Aksiyon jesti:**

Tutmak, taşımak, eldeki bir şeyi atmak, fırlatmak. Herhangi bir alışma, bir güç harcama, yemek yemek, yatmak, gidip gelmek, tüm hareketler.

**- Taklit jesti:**

Bir ihtiyar gibi başını titretmek, su olmadan yüzme hareketi yapmak gibi…

**- Duygu jesti:**

Derin bir sevgiyi anlatırken dini tasvirlerde olduğu gibi, kaşlar kalkar, gözler büyür, ağız hafifçe açılır, dudak kenarları biraz yukarıya kıvrılır. Bütün çizgilerde bir tatlı okşayış, tüm yüzde saf, temiz bir parlaklık görülür. Sinirlenme anında, kaşlar çatılır, kaş araların da derin bir çizgi belirir, burun delikleri açılır, gözlerde sanki şimşek çakar, dudaklar aralanır, alt dişler üst dişlerden önce görülür, tüm yüzde hayvani bir görünüş vardır.

**- İşaret jesti:**

Baş, kol ve gözler işaret edilen şeye doğru döner. Başın ya da gözlerin bir yöne çevrilmesi bunun yanı sıra fikrimizi anlatan bir jesttir.

Yukarıda kısaca belirttiğimiz ve söz söyleyen için oldukça gereken jestlerden işaret ve duygu jestlerini inceleyelim.

İşaret jestleri fazla çeşitli değildir ve sade hareketlerdir.

Güler yüzlü insanlardan, sizi üzmeyecek olumlu şeylerden söz etmesini beklersiniz. Asık suratlı insanlardan ise olumsuz şeylerden söz etmesi beklentisi içerisinde olursunuz. Asık suratlı birinin hoş ve olumlu sözler söylemesi ne derece inandırıcı olur? Bedenin verdiği mesajlar daha gerçekçidir.

- Yer ve durum belirtmek üzere yapılan jestler

Bazen yalnız gözlerle işaret etmek yeter. Bunun için göz bebekleri gerçek ya da hayali olan şeye ya da şahsa doğru döner. Bu arada baş kalkar, iner, döner. Çoğunlukla işaret parmağı da uzatılır. Kol mesafenin uzunluğuna göre gerilir.

Uzanmış ve birbirlerinden ayrılmış iki kol iki uzak noktayı ve geniş mesafeyi gösterir.

Kollar, dirsekler dışarı gelecek biçimde kıvrılmış olmasına rağmen vücuttan git gide ayrılırsa birbirinden uzaklaşan şeyleri gösterir.

**- Boyut belirten jestler**

- Çok ufak bir şeyi anlatmak için işaret parmağının ucu üzerine aynı elin baş parmağı ile dokunulur.

- Çok büyük bir şeyi anlatmak için ise iki kol, yukarıya kaldırılarak birbirinden uzaklaştırırlar.

- Avuç içleri birbirine yaklaştırılarak darlık, uzaklaştırarak genişlik anlatılır.

- Eller gözlerle birlikte yukarıya doğru kaldırılırsa yükseklik, avuçlar ve bakışlar yere doğru yönlendirilirse derinlik belirtilir.

**- Şekil belirten jestler**

Avuç içi yatay yere dönük biçimde olursa düz olan bir şeyi anlatır. Yuvarlak biçim belirtmek için ise iki el birden bir yuvarlık çizer. Dolambaçlı, eğri büğrü bir şeyleri anlatmak amacıyla elin hareketleri eğri büğrü çizgiler.

**- Hareket belirten jestler**

- Avuç aşağı dönük ve hafifçe çukurlaştırılmış olarak yukarıya aşağı kısa kısa hareketler yapılması sayesinde ağırlığı belirtir.

- Avuç aşağı dönük olarak el, göğüs hizasından dışarı doğru hızlı hızlı sallanırsa çabukluğu belirtir.

**- Sayı belirten jestler**

- Tek olarak gösterilen işaret parmağı bir, işaret ve orta parmak iki, buna yüzük parmağını da ekleyerek üç sayısı gösterilir.

- Açık elin parmakları diğer elin işaret parmağı ile kapatılarak da sayı anlatılır.

- Burada genel olarak kullanılan jestlerden söz edilmektedir. Toplumdaki çeşitli insanlara göre jestler değişiklik göstermektedir.

**- Duygu jestleri**

Benliğimizde meydana gelen farklı fikir ve duygular yüzümüzde, vücudumuzda farklı belirtilerle mimiğe yardım ederler. Böylece yüzün ve bedenin diğer kısımlarındaki duygulara paralel biçimde meydana gelen el, kol, vücut hareketleriyle anlatım kuvvet kazanmış olur.

Vücudumuzun tüm kısımlarında meydana gelen ve duygularımızı anlatan belli başlı jestleri inceleyelim.

**- Gözler**

Gözler yarı kapalı olması durumu kötülük ve küçümseme, göz kapakları indirilirse saygı, utanma durumlarını dile getirir. Gözlerin büyük büyük açılması şaşkınlık, hiddet, hayret, dehşet belirtisidir. Heyecanda gözler bir an kapanıp açılır, göz kapakları aşağı iner.

**- Kaşlar**

Kaşlar çatılmışsa derin fikirleri, sertliği sağlam bir iradeyi anlatır. Kaşların başlangıç kısımlarının yukarıya doğru kalkıp uç kısımlarının aşağı inmesi ıstırap biçimidir. Öfkede kaşlar çatılır, kaş aralarında derin bir çizgi ortaya çıkar.

**- Ağız**

Dudakların yarı açık duruşu hayret ve sevinci, çok açılması şaşkınlığı belirtir. Dudak kenarlarının aşağıya inmesi üzüntüyü, dudakların büzülerek önce doğru uzaması susmayı somurtmayı anlatır. Alt çenenin biraz önce çıkması gaddarlığı, dişlerin birbirine vurması çılgın bir hiddeti anlatır.

**- Baş**

Başın öne doğru duruşu merak ve gaddarlığı; geriye çekilmesi saygısızlık, korku, yana doğru hafifçe eğilmesi kayıtsızlık, acıma; öne eğilmesi utanç ve korku belirtir. Başı yukarı aşağı sallamak doğruluğunu sağlama, önden arkaya kaldırmak ikna etmek anlamına gelir.

**- Kollar**

Kolların herhangi biri "gel!" ya da "git!" emri vermek üzere öne doğru hızla hareket ettirilir. Yer göstermek üzere gösterilen yara doğru bükülür. Şiddetli hayranlık duygularının belirtmesinde kolların biri ya da her ikisi birden yukarıya doğru kaldırılır. Cesaret kırıcı bir durum karşısında ümitsizce yanlara bırakılır. Bekleyiş ve meydan okuyuşta kollar önde kavuşturulur.

**- Eller**

Avuç içi kalbin üstüne bastırılarak sevgi ve heyecan belirtilir. Avuç içi göğüs kafesinin ortasına bastırılırsa inanmak, iman etmek duygularını anlatmaktadır. Avuç içinin dışarı doğru çevrilerek itilmesi

tiksinme, iğrenme anlatır. Bu arada baş da biraz geriye doğru bükülür. Avuçların birini diğeri üzerinde ovalama neşe, sevinç belirtisidir.

**- Parmaklar**

El jestlerinde bilhassa işaret parmağı oldukça önemli bir rol oynar. İşaret parmağı kol ile birlikte öne doğru uzatılırsa işaret ya da kovma anlamı katar. İşaret parmağı bükülerek göğse doğru çekilerse yaklaşmayı, çağırmayı; yine işaret parmağı düz olarak ağza yaklaştırılırsa susturmaya çalışmayı anlatır. Orta parmak başparmağa çarpılarak şaklatırsa sabırsızlık tüm parmaklar kapatılırsa kuvvet ve azim, yumruk gösterilirse tehdit anlatılır. Parmaklar bükülmüş olarak işaret parmağı başparmağa sürtülürse para işareti yapılmış olur. Eller birleştirerek parmaklar birbiri içine geçilirse yalvarma anlamına verir.

**- Bacaklar**

Bacakların duruşu da oldukça önemlidir. Bacaklardan birinin diğerinden ayrılmış olarak önde durması kuvvet ataklık ve şiddetli duyguları belirtmektedir. Ayakların bir hizada birbirleriyle aynı durması rahatlık, kaygısızlık, meydan okuma ya da durgunluk hallerini anlatır. Bacak bacak üstüne atılmış olarak otururken bir bacağın sıklıkla sallanması sabırsızlık sinirlilik belirtisidir.

**- Vücut**

Vücudun büzülmesi, sırtın kamburlaşması kolların gövdeye yapıştırılması yılgınlık ve utanma belirtisidir. Bunun aksi hayranlık, zafer anlatır. İğrenmede vücut geriye doğru; arzu, merak, ataklıkta ileriye doğru gider. Yana ya da geriye doğru uzanarak oturmak ahlak zayıflığını ve fizik yetersizliğini anlatır. Vücudun öne doğru eğilmesi saygı belirtisidir. Sahne sanatçısının mümkün olduğu kadar aşağıya doğru ve uzun zaman eğilerek seyircileri selamlamasında derin bir saygı anlamı vardır.

**- Jestin ruhu**

Jest konusu ile ilgili yaptığımız incelemeler onu nitelemeye yetmez. Çünkü birçok defa yeniden tekrar ettiğimiz gibi duyguların tam anlamıyla belirtilmesi için nasıl en canlı ve makul sözcükleri araştırıyorsak bu duygular ile ilgili jestlerin de canlı, açık ve belirli olmalıdır. Şu halde jestin bir çeşit ruhu olması gereklidir.

Kalıplaşmış el, kol, yüz, vücut hareketlerine jest denemez. Kendi üzerinizde çalışmalar yaparak ve diğerlerinin el, kol, yüz, vücut hareketlerini inceleyerek sanatınızda işinize yarayacak gerçeklere erişebilirsiniz.

Örneğin; bir elin gerilmesi cimriliği anlatabildiği gibi, gözlerdeki pırıltılı çeşitli dereceleri de diğer duyguları anlatır. Heyecanlı, taşkın anlarda gözlerdeki parlaklık sanki alevlenir.

Şiddetli bir sevgi kucaklaşmasıyla bir dostluk kucaklaşması birbirinden çabucak ayırt edilebilir.

Bu örneklerle de anlatılmak istendiği gibi, jest ve mimik duygulara paralel olarak farklılığa uğrar. Duyguların ağırlığına ya da şiddetine göre jestler de ağır ya da çabuk olur. Hatta bir kimsenin jest, mimik ve tavırlarına bakarak onun toplumdaki yerini, karakterini, alışkanlıklarını, fikir düzeyini, görgüsünü tahmin etmek mümkün olabilir.

**Mimikte Güzellik Nasıl Olmalıdır?**

Beden dilini incelerken vücudu iki bölümde ele almamız gerekir. Yüz kısmında; alın, kaş, göz, ağız ve dudakla verilen mesajlara mimik; baş, el - kol, parmaklar, ayak veya bedenin bütününün kullanımı ile verilen mesajlara jest adını veriyoruz.

Jest ve mimikler bazı durumlarda bilerek bazı durumlarda kendi kendine, bazı durumlarda de istenmedik hareketler olarak ortaya çıkar. Fakat tümünde de bilinçaltı bir sebep ve maksat vardır.

Mimiklerimizle bir diğer deyişle yüz ifadesiyle verilen mesaj, bedenin diğer kısmının verdiği mesajdan daha etkili ve anlamlıdır.

Yüz ifadeleri altı temel duyguyu yansıtma özelliğini sunar: Mutluluk, korku, kızgınlık, şaşkınlık, üzüntü ve tiksinti.

**- Alın ve Kaşlar**

Yüzün alın kısmının kırıştırılması, diğer yüz özellikleri ile beraber okunduğunda şaşkınlık, stres, endişe ya da derin fikir anlamlarını verir.

Şaşkınlık, korku veya bir şeyin farkına varma gibi durumlarda kaşları yukarıya kaldırır; endişe, kızgınlık anında ise aşağı indiririz. İçe dönük insanların kaşları, yalnız yürürken hep çatık haldedir.

**- Gözler**

Yüz ifadeleri içerisinde gözlerin oldukça önemli bir yeri vardır. Yüzün ifade edeceği bütün mimiklerin hemen hepsi, gözler tarafından desteklenir. Gözler, kişinin yaşadığı çoğu duyguyu yansıtır.

İnsanoğlunun dış dünyanın aşağı yukarı dörtte üçünü gözleriyle algıladığı bilinmektedir. Bu bize iletişimde gözlerin oldukça da önemli olduğunu anlatmaktadır. Gerçekten de duyduklarımıza değil de gördüklerimize inanma eğiliminin ağır bastığı şüphe götürmez bir gerçektir.

İnsan ilişkileri ve iletişimde göz teması güçlü bir araç olmasından gözler çok şey anlatmaktadır. Eğer kişi gözlerini oldukça az kullanırsa sinirli ve güvenilmez, çok fazla kullanırsa güçlü ve saldırgan olarak algılanabilir. Göz temasından bilhassa kaçınan kişiler genelde yalan ifade ettikleri için bu yolu seçerler.

Gözlerle bir iletişimi başlatabilir veya bir iletişimi sonlandırabilirsiniz. Biriyle konuşurken onun bizi dinleyip dinlemediğini, ilgisini ve içtenliğini gözlerine bakarak anlamamız mümkün olabilir.

Başka yöne bakan kişiyle iletişim kurmak zahmetlidir. Konuşurken sürekli gözümüze bakan bir tanesi de rahatsızlık verir.

Bir konuşma ortamında bakışların diğer yöne çevrilmesi, konuşmacının önemsenmediği anlamına gelir. Etkili iletişim kurabilmek için, karşımızdakinin gözlerine bakmamız ve bakışlarımızı yüzünün diğer kısımlarında gezdirmemiz olabildiğince etkili sonuçlar verir.

Kişinin göz bebeklerinin büyümüş olması sizi dikkat ve ilgiyle dinlediğini gösterir. Heyecan ve dikkatin artmış olması, gözbebeklerinin büyümesine sebep olur.



Resim 2.1: Kuşkucu bakış



Resim 2.2: Derin düşünce



Resim 2.3: Şaşkınlık



Resim 2.4: Tasarlama

Karşınızdaki insanın yüzünün hangi noktasına baktığınız oldukça önemlidir. Bakışlarınızın dikliği veya eğikliği sizin kendinize güveniniz ile ilgilidir. Bir tartışma sırasında, ilk sırada karşısındakinin gözlerine dik bakan kişi, kaybedeceğini anladığında, gözlere yönelik bakışını genellikle burun /ağız kısmına doğru yöneltir.

Gözlerin kısılıp küçülmesinde yanıt beklentisi içeren şüphe duyma belirtisi vardır. Gözlerin gevşemesi ise yanıtını bulduğunu gösterir. Gözler saklanıp yana kayıyor ya da bakışlar kaçırılıyorsa ya utanma veya suçluluk duygusu olduğu anlaşılır.

Kaldırımda yürürken tanımadığımız insanlara bakışımız normalde bir saniye sürer. Bu sürenin dört saniyeyi aşması o kişinin ilgimizi çektiği anlamına gelir.

Biriyle konuşurken göz temasımız azalır, dinleyici konumuna geçince artar. Daha fazla ve dikkatli izleriz.

İnsanlar unuttuğu bir şeyi hatırlamaya çalışırken göz bebeği tam sola bakar. Hayal kurduğu zaman ise sol üste bakar. Kafasında bir şeyler tasarlayan kişi gözlerini sağ üste doğru yöneltir. Pişmanlık duyan kişilerin gözlerini yere doğru kaydırdığı görülür.

İş görüşmelerinde ya da önemli konuşmalarda, alın bölgesine yani göz seviyesinin üstüne bakmak etkili sonuçlar yaratır.

Yan bakış gizli ilgi veya saldırganlık belirtisidir. Aşağıya bakış genellikle alçakgönüllülüğü; ayakuçlarına bakmak güvensizliği, sabit ve boş bakış derin fikirleri anlatır.



Resim: Dikkatli ve ilgili dinleme şekli

**- Ağız ve Dudaklar**

Ağız ve dudaklar, alacağı şekle göre çoğu anlam taşıyabilir. Sağa aşağı kıvrılmış bir dudak önemsememe, alay anlamına gelirken sola üste açılmış ve dişlerin hafif göründüğü dudak, kızgınlık belirtisidir.

Dudakların sıkıldığı ve dişlerin kenetlendiği durum, pişmanlık duyulduğunu ifade eder. Bir olay karşısında şaşkınlık yaşandığında gözlerle birlikte ağız da açılır, alt çene düşer.

Dolgun dudaklar insanları duyarlı, sıcak ve duygusal gösterir. Bayanların rujlarını dudak dışına taşırmaları bu sebebe bağlıdır.

Dudaklar, sinirlenince ısırılır; endişe anında yalanır.

Erkeklerde sakal, bayanlarda ise estetikli olma hali yüz ifadesinin okunmasını zorlaştıran durumlardır.

"Yüz ifadeniz canlı olsun, sıcak ve dostça tebessüm edin. Yüzünüz çevrenize olan ilginizi yansıtsın. Donuk ve ifadesiz gözükmekten kaçının." gibi tavsiyeler iletişimde etkin olmanız içindir.

Jestlerin verdiği mesajları incelerken kişinin her zaman, benzer durumlarda aynı jestleri göstermediklerini unutmamak gerekir.

**- Baş Hareketleri**

Beynimiz sağ ve sol lop olmak üzere iki bölümde incelenir. Sağ taraf hayal gücü, sezgi ve vizyon merkezi; sol tarafsa mantıksal fikir merkezi olarak kabul edilir.

Baş ile yapılan hareketler genellikle mimikleri destekler ve onlara bir anlam kazandırır.

Başımızla yaptığımız hareketlerin en bilineni, onaylama ve reddetmedir. Başın öne doğru birkaç defa hafifçe sallanması, onaylama anlamına gelir. Başın sağa sola sallanması ya da geri atılıp kaşı kaldırma eylemi reddetme olarak kabul görür.

Karşınızdaki insana bir şey anlatırken dinleyicinin başı sağa veya sola eğim yapmış bir açıyla sizi izliyorsa ifade ettiklerinizi ilgiyle dinliyordur. Başı aşağıya eğilmiş ve alttan bir bakışla bakıyorsa sizden etkilenmemiştir, hatta sizden değişik düşünüyordur.

Başını yukarıya kaldırarak bakan kişilerin avantaj duygusu veya saldırganlık duygusu içinde oldukları, başı aşağıya eğik bakanların uysal, kabullenici oldukları düşünülebilir.

İşaret parmağın başın yan tarafına getirilip diğer parmakların kapalı olduğu el duruşu, ilgiyle izleme işaretidir.

İnsan kendisine yakın bulduğu kişilere başıyla hafif yakınlaşır, uzak bulduğu kişilerden başıyla uzaklaşır. Bu ufak hareket gerçek duyguları yansıtmak açısından oldukça önemli ipucu sayılır.

Biriyle konuşurken başınızı dik tutun ve hemen hemen hareket ettirerek onu dinlediğinizi ve anladığınızı hissettirin. Söylenenleri kabul edip etmemeniz önemli değildir, sizinle konuşana "Anlaşıldım." duygusunu yaşatmanız hoş bir duygudur.

**- Eller ve Parmaklar**

Eller, insanın kendini ifade etmesinde etkisi en fazla olan organıdır. İnsan beyninin düşünüp hayal ettiğini gösteren organ eldir. Konuşmanın tarzını, ritmini, ahengini ellerle belirleriz. Bazen anlatmak istenileni tek bir el hareketi ile gerçekleştirdiğimiz olur.



- Ellerin konuşma sırasında temel görevi, konuşmanın en önemli noktalarını vurgulamaktır.

- Ellerin açılması, kişinin dünyayla ilişki kurmak için harekete hazır olduğunu, kapanması da bu husustaki isteksizliğini gösterir.

- Bir topluluk karşısında ayakta konuşma yaparken kolları göğüs kısmında kavuşturur ve geriye doğru yürürsek dinleyicilerde konuya karşı ilgisizlik oluşur. Kolları ve elleri açık tutup topluluğa doğru ilerleme hareketi topluluğu canlandırır ve konuya karşı arzu yaratır.

- Ellerle hiçbir jest yapmadan konuşan kişi, donuk bir görüntü yaratır ve duygu, fikirlerini transfer etmede etkin olamaz.

- Çenenin, iki elin avuçları ile tutulması, derin fikir halini, bazı durumlarda de pişmanlık sonrası duyulan suçluluk hissini yansıtır.

- Kapanma duruşu, diğerlerine reaksiyon verme, kabul etmeme, tedirginlik, mutsuzluk, savunmaya geçme gibi anlamlar içerir. Kapanma duruşu “tam kapanma” ve “yarı kapanma” biçimindedir. Yarı kapanmada eller ve ayaklar tam birleşmez. Kollardan biri serbest iken, diğer kol serbest kolu tutarak engel oluşturur. Tam kapanmada ise eller birbirini sarar, ayaklar bilekten birbirine kilitlenir. Bu haldeki kişilerin ikna olması pek olası değildir.

- Vücudun ön kısmında, bir elin diğer eli bilekten kavraması saygı ve çekinme anlamına gelir. Bu hareket bedenin arkasında gerçekleşirse avantaj veya konuya hâkimiyet anlamını taşır.

- Ayakta yapılan görüşmelerde kişiler, ellerini sağ cebine sokuyorsa iş dünyasında; sol cebine sokuyorsa duygu dünyasında sorun yaşadıklarını yansıtırlar.

- Başparmak kullanımı, avantaj göstergesi olarak algılamak doğru bir hamle olur. Ellerin diğer bütün parmakları cebe girecek ve başparmağı dışarıda kalacak biçimde duran bir kimse avantaj ve serinkanlılık imajı çizer.

- Elin sıkılarak işaret parmağın havaya kalkması konuşmaya otoriter bir hava verir. Parmak şahsa yönelirse bu tehdit ve suçlama içerikli bir mesaj olur.

- Parmakların birbirine kenetlenmesi, kişinin ruh halinin olumsuz olduğunu veya hayal kırıklığı yaşadığını gösterir.

- İnsan kendisini güvende hissetmediği zaman eli ile destek arayışına girer. Bu sırada el, ihtiyaç duyduğu desteği kalem, çanta, kitap, anahtarlık, bardak gibi şeyleri kavrayarak bulmaya çalışır. Özellikle özgüvenleri düşük olan kimsede, bir şeyleri tutma ve kavrama ihtiyacı yüksektir. Bu sandalye ya da masa kenarı olabileceği gibi kendi vücudundan bir bölüm de olabilir.

- Bir konuşma sırasında başını kaşıyan konuşmacı, söyleyeceği cümleleri tasarlıyor ve zaman kazanmaya çalışıyordur.

- Konuşma sırasında dinleyici, sıklıkla ensesini kaşıyorsa söylenilenlere katılmadığını, şüphe içerisinde olduğunu yansıtır.

- Jestlerde aşırıya kaçmamak gerekir. Konuşma yaparken ellerinizi cebinizde tutmaktan ve kollarınızı kavuşturmaktan, ellerinizle ağzınızı örtmekten kaçınmanız olumlu bir imaj yaratır.

**- Tokalaşma**

Tokalaşma (el sıkışma) şekli insanın hem kişiliğini hem de statüsünü belli eden hareketlerdir. Tokalaşma, karşımızdaki kişinin elini sıkma biçimimizden, sıkma süresi ve şiddetine kadar hep mesajlarla dolu bir süreçtir.

El sıkma şekillerinin ne anlama geldiğini bilirsek, insanların kişiliklerine ait önemli ipuçları elde ederiz. Tokalaşmaları üç ayrı grupta ele alabiliriz:

Eşit statüde tokalaşma tarzı: İki el de birbirini kavrar ve avuç dışları tam sağ ve tam sol yönlüdür. Her iki kişinin de kendi varlığını karşısındakine hissettirme maksatlıdır. Dengeli ve güven veren bir el tokalaşma türüdür.



Resim 2.6: Dengeli ve güven veren tokalaşma türü

- Üstünlük belirten tokalaşma tarzı: Avuç içleri yere bakar biçimde yapılan el sıkma biçimidir. Avuç içinin yere dönük olması, kişinin karşısındakine güçlü ve üstün olduğu izlenimini verme amacını taşır. Yapılan araştırmalar üst düzey yöneticilerin büyük çoğunluğunun avuç içleri yere bakar biçimde el sıkıştıklarını ortaya koymuştur.

- Boyun eğen tokalaşma tarzı: Parmak uçlarının diğer kişinin avucuna bırakılarak yapılan el sıkma çeşididir. Genellikle kendisine güvensiz, çekingen ve endişeli insanlarda bu tarz görülür. Hemen belirtmekte yarar var; bayanlarda çok sık görülen bu tür el sıkma biçimi, onlar için aynı anlam ve belirtileri göstermez. İltifat ve incelik bekleme duygusu ağır basmaktadır.



Resim: Üstünlük belirten tokalaşma tarzı

Özel duyguların yansıtılması, güven ve samimiyet hislerinin belirtilmesi amacıyla bazı durumlarda karşımızdaki kişinin elini iki elimizle sıkabiliriz. Yine benzer duygularla tokalaşırken karşımızdakinin kolunu ya da omzunu sol elimizle tutmak bazı durumlarda duygusal yakınlaşmayı artırır.

Ancak bu tür davranış yalnızca çok yakın arkadaşlar arasında yapılırsa anlamlı olur. Üst düzey bir yöneticinin etkin, genç bir çalışanına ya da öğretmenin etkin bir öğrencisine bu yolla yakınlaşmasının o kişilerin motivasyonunu artırdığı görülmüştür.

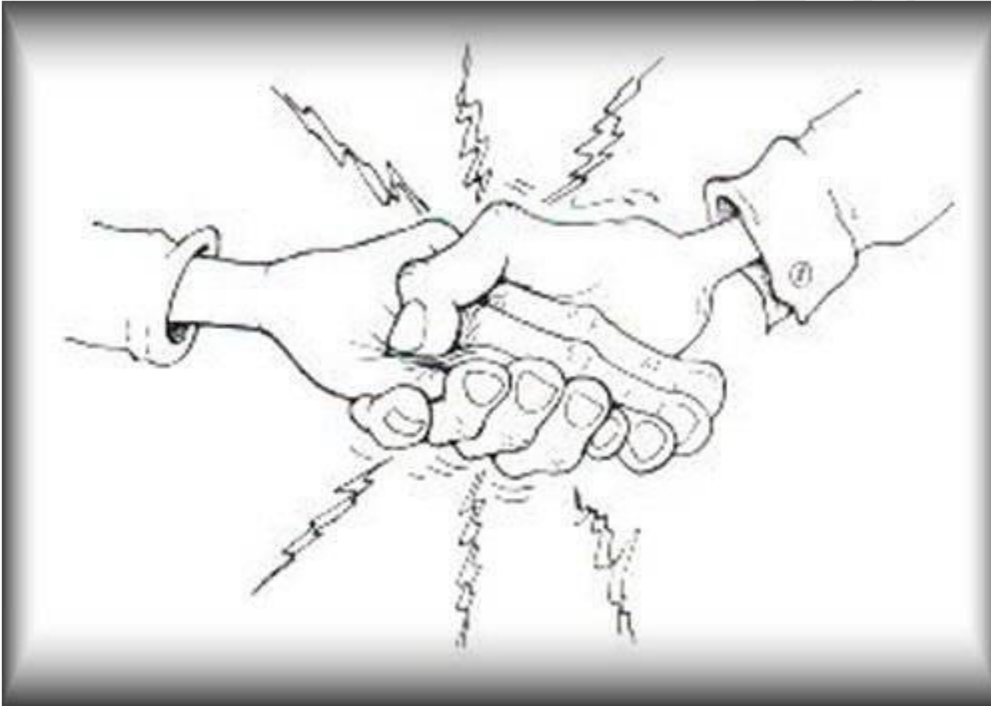
Tokalaşma prosedürünü kimin başlatacağı ve zaman içinde önemlidir. Esas olarak el uzatma prosedürünü ev sahibinden misafire, yöneticiden memura, yaşça büyük olandan küçüğe, bayandan erkeğe doğru gerçekleşmesi gerekir. Ancak; insanların duydukları memnuniyet ya da özel duygular sebebiyle tokalaşmayı başlatan kişilerin sırası değişebilir.

Tokalaşmanın süresi, insanlar arasındaki yakınlığa göre değişebilir. Uygun olan el sıkma prosedürünün 2 - 3 saniye içinde bitmesi gerekir. Bu sürenin uzaması taraflar arasındaki yakınlığın ve özlemin fazla olduğunu gösterse de çoğu kez taraflara sorunlu anlar yaşatır.



Resim: Tokalaşırken koldan tutmak güven ve samimiyeti yansıtır

Tokalaşmanız ne boyun eğen, ne de avantaj taslayan bir tarzda olmalı. Tokalaşmanız içten, samimi olmalı. Ortam makulse hafif tebessümle destekleneni daha etkili olur.



Tokalaşırken güç denemesi yapmak, hem eli sıkılan kişide olumsuz duygular yaşatır hem de kişinin şiddete eğilimli olduğunu açığa çıkarmaktadır.

Bu anlatılanlardan sonra şu sonuca varabiliriz: Tanrının insanlara vermiş olduğu biçim ve görünüş hoşluğu diğerlerine etki yapmakta yeterli değildir. Bu biçim görünüş hoşluğunu duygulara makul hoş jest, mimik ve tavırlarla değerlendirmek, fizik hoşluğunu kullanmasını bilmek gerekir.

**- Yanlışlar:**

Bütün insanlar için dikkat edilmesi gerekli olan, bilhassa bir sahne sanatçısının yapmaması gerekli ve iradesiyle düzeltebileceği yanlışları birlikte gözden geçirelim:

- Ellerin, kolların yüzün önünde dolaştırılması, başın öne eğilmesi ve göz kapaklarının aşağı yukarı kapanmış halde bulunması yanlıştır. Sahneye yeni çıkmış olanlar ıstırap, acı anlatımı olarak gözbebeklerinden hayat fışkırırken gözlerini yarı kapar, elleri yüzlerinin önünde tutarlar. Bu hareketlerinin sonunda da doğal olarak etkili olamazlar.

- Bazı hareketler bayağılık, aldırmazlık etkisi verirler. Örneğin, parmaklarını yeleğinin koltuk altlarına geçirmiş konuşan bir kimsenin bu duruşu ayıp değildir, fakat zarif de değildir. Elleri kalçaya koymak, ceplere sokmak, arkada bağlamak, bacakları çaprazlamak da serbest hareketler olmakla birlikte göze güzel görünen duruşlar değildir.

- Bu nedenle dinleyici karşısında okurken ya da söz söylerken bunlardan, buna benzer bayağı hareketlerden vazgeçmek şarttır.

- Ayağı yere vurmak, ellerini birbirine çarpmak, başparmağı işaret parmağı gibi kullanmak, tehdit etmek için yumruk göstermek gibi görünüşe bayağılık katan birçok hareketlerin kullanılması hiçbir zaman güzel değildir.

- Heyecanlı bir parçayı okur ya da anlatırken konusunun gerektirdiği mimik ve jestlerle anlatımınızı kuvvetlendirebilirsiniz. Ancak mimiklerimiz abartılmış olursa bir soytarının komik etki yapabilmek için duygu ile ilişkisi olmayan yüz hareketlerine benzeyebilir. Maskaralıkta, soytarılıkta abartmalı yüz hareketleri gerekmektedir. Fakat bir sahne sanatçısı ya da toplum karşısında konuşan bir kimsenin buna ihtiyacı yoktur.

- Bu konuyu bitirirken göze güzel görünmeyen bazı hareketleri kısacası inceleyelim. Ellerle yapılan çeşitli hareketler, kolumuzu göğsümüzün önünden geçirerek öbür kolumuzun bulunduğu taraftaki herhangi bir şeyi işaret etmek. Sırtı kamburlaştırmak, omuzları yukarıya kaldırmak, vücudu, elleri, kolları, parmakları, başı, gözleri fazla hareket ettirmek, sıklıkla gözleri kırpıştırmak, yapılmaması gerekli hareketlerdir.

Kısaca mimiğin ilk niteliğinden birinin "itidal" olduğunu söyleyebiliriz. Yalnız mimikte değil, jest ve tavırda da itidal şarttır. (itidal: Soğukkanlı, ılımlı, ölçülü olma.)

Güzel bir söz vardır. "Sana nasıl davranmalarını istersen, sen de diğerlerine öyle davran. Fakat ilk iyi davranışı sen yap." Bu söz lütfen hayat felsefeniz olsun!

Ülkemizde bölgeler arasında, bazı bedensel mesaj değişiklikleri olduğunu bilmekteyiz. Kırsal alanlarda yaşayanlarla kentlerde yaşayanlar arasında da önemli sayılabilecek değişiklikler görmek mümkün olabilir.

Tüm dünyada ortak medya ürünleri (televizyon yayıncılığı, sinema filmleri) olması, zaman içinde beden dillerinin birbirine benzemesine yol açmaktadır. Turizm hareketleri ve göçler beden dili benzemelerinin diğer sebepleridir.

**Jest ve Mimik Alıştırmaları**

- Aşağıda temel mimiklerinizi etkin kullanabilme kabiliyetinizi geliştirebileceğiniz egzersizler verilmiştir. Bu egzersizleri gün içinde bol bol uygulayın:

- Boy aynasının karşısında göz kapaklarınızı iyice açıp yavaş yavaş kapatın, gerin gevşetin, gözbebeklerinizi yukarıya aşağı, sağa sola çevirin. Çok sevinçli ve heyecanlıymışsınız gibi gözleriniz parlasın. Sonra yavaşça normale dönün.

- Kaşlarınızı çatın, iki kaş arasındaki çizgi derinleşsin. Kaşlarınızı yukarıya kaldırın. Alnınızda kırışıklıklar meydana gelsin.

- Burun deliklerinizi açın. Yukarı doğru gerin. Sonra serbest bırakın.

- Dudaklarınızı kaldırıp indirin. Birbirinden uzaklaştırıp yaklaştırın. Sıkın, gevşetin, ağzınızı açıp kapatın.

- Ağzınızı hafif aralayın. İyice açın. Çenelerinizi iyice sıkın ve yeniden gevşetin.

- Aşağıda temel jestlerinizi etkin kullanabilme kabiliyetinizi geliştirebileceğiniz egzersizler verilmiştir. Bunları ayna karşısında uygulayın veya sınıfta arkadaşlarınıza karşı yapın:

- Gövdenizi, başınızı "evet, hayır, bilmem, yaa öyle mi" anlamlarına gelecek biçimde hareket ettirin.

- Kollarınızı "Sen de kim oluyorsun? Git başımdan! Ooooo güzel geldin! Bunu bir daha yapma! Hepimiz beraberiz. Elimden ne gelir?" anlamlarına gelecek biçimde hareket ettirin.

- Ellerinizi " Kenetlenelim, çarpıştılar, yükselme, alçalma, güçlü, dikey, yatay, yuvarlak" anlamlarına gelecek biçimde hareket ettirin.

- Yürüyüşünüzü "sorunlu, kendinden emin, gururlu, sendeleyerek" gerçekleştirin.

- Aşağıdaki durumları pandomimlerle anlatın:

Çocuk ağlıyor - adam kavga ediyor-asker elbiselerini giyiniyor-art arda gelen telefonlara bıkmış olarak yanıt veriyorsunuz-bütün bedeniniz kaşınıyor-soğuktan titriyorsunuz-çok mutlusunuz.

- Sınıf içerisinde sessiz sinema oyununu oynayın ve sonrasında hangi sözleri hangi hareketlerle anlattığınıza dikkat edin.

- Ayakta durun. Bulunduğunuz yeri önce bir durak, sonra patronunuzun odası, sonra parti ortamı, sonra banka sırası, sonra maç alanı, sonra cenaze töreni olarak düşünün ve bunlara makul duruşlar sergileyin.

**Beyin Fırtınası**

Bir jüri oluşturun ve jüri sizi şu ölçütlere göre değerlendirsin:

- Türkçeyi doğru ve hoş kullanma gücü (diksiyon, vurgu, tonlama, sözcük hazinesi, cümle kurma vs.)

- El, kol ve yüz hareketlerini yerinde kullanma.

- Savunmada inandırıcı olma ( belgeler, istatistiki bilgiler, görseller, gazete ve dergi haberleri, güncel olaylara örnekleme vs.).

- Konuşmacıların fiziki özellikleri (temiz ve düzgün kıyafet, saç, sakal tıraşı vs.).

Daha sonra aşağıdaki konulardan birini belirleyerek hazırlık yapın ve beyin fırtınasına başlayın:

- Başarı için çalışmak mı önemlidir; yoksa şans mı?

- Kalkınmaya köyden mi başlanmalı, şehirden mi?

- Savaşta bilgi mi üstündür, kılıç mı?

- Çok gezen mi bilir, çok okuyan mı?

- İlk insanlar mı daha mutludur, günümüz insanı mı?

- Toplumun ilerlemesinde kadın mı yoksa erkek mi daha çok pay sahibidir?

- İklim, insan kişiliğini değiştirir mi, değiştirmez mi?

- Turizmin gelişmesinde para mı daha önemlidir, eğitim mi?

- Uygarlığın gelişmesinde sanat mı daha önemlidir, bilim mi?

- Ormanların korunmasında yasalar mı, çevre bilinci mi daha etkili olur?

- Çocuk eğitiminde aile mi, okul mu daha etkilidir?

- Başarıya ulaşmak için zeka mı, çalışmak mı daha önemlidir?

- Para her kapıyı açar mı, açmaz mı?

- Çocuk eğitiminde anne mi, baba mı daha önemlidir?

- Ülkenin kalkınmasında tarım mı, sanayi mi önde tutulmalıdır?

- Ailede kadın çalışmalı mı, çalışmamalı mıdır?

- İnsan mı tabiata, doğa mı insana hakimdir?

- İnsana suç işleten kendisi midir, toplum mu?

- Ülkeyi kalkındıracak olan para mıdır, eğitim mi?

- Ülkenin hızlı kalkınmasını sağlayan kamu sektörü müdür, özel sektör mü?

- Atomun bulunması insanlık için faydalı mı olmuştur, zararlı mı?

- Bir toplumun gelişmesinde sinema mı, tiyatro mu etkilidir?

- Savaşlar yapıcı mıdır, yıkıcı mı?

**İş Yaşamında Beden Dili Kullanımı**

Beden dili kodlarını iyi bilmek ve beden dilini etkin kullanmak, iş hayatında da bireye önemli kazanımlar sağlayacaktır. İş yaşamında etkin olmak isteyen bir şahsın, iletişim kurduğu kişilerin yalnızca sözlerini değil, yüzü, eli, kolu ve bedeniyle verdiği mesajları da doğru çözümlemesi gerekir. Örneğin bir müdür veya patron, emrinde çalışan bir personelin o anki ruh halini, işlerini yürütürken içinde bulunduğu psikolojik durumunu kişinin beden diline bakarak anlayabilmektedir.

İş görüşmelerinde beden dili kullanımına geçmeden önce, iş görüşmeleri ekseninde yapılması gerekli hazırlıklar ve zamanın etkin kullanımı hususlarına da değinmekte fayda var. Her hususta olduğu gibi iş görüşmeleri öncesinde de iyi bir hazırlık evresi geçirmek, başarı şansını arttıracaktır. Burada kişinin kendi bilgi, beceri ve kabiliyetlerinin ne olduğunun farkına vararak, kendini bu doğrultuda ayarlaması gereklidir.

İkinci aşamada, iş görüşmesinin yapılacağı firma ile ilgili bilgi toplaması, bireyin tutum ve davranışlarını ayarlaması açısından önem kazanmaktadır. Kişinin görüşme yapacağı firma ile ilgili bilgi toplaması, firma yetkililerinin gözünde olumlu bir izlenim uyandırmasını sağlayacağı gibi, karşılaşılabilecek olumsuzlukları en aza indirgemede de bireye yardımcı olacaktır. Böylece birey, sorulması muhtemel soruları daha önceden belirleyerek, vereceği yanıtları planlayabilecek, ne söylenip ne söylenmeyeceğinin de farkında olarak işe kabul edilme olasılığını arttıracaktır. Dolayısıyla planlı ve uygulamalı yapılan bir hazırlık aşaması, bireyin görüşme esnasında kendinden emin bir tavır almasının önünü açacaktır.

İş görüşmelerinde önemli olan bir neden de zamanın etkin kullanımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Her şeyden önce görüşme isteği bizden gelmişse kesinlikle randevu almamız gereklidir. Büyük ve

saygın firmalara iş müracaatları çok fazla olacağından, bu tür firmalar bize görüşme saatini kendileri planlayarak daha önceden bildireceklerdir. Burada yapılması gerekli olan şey, randevu saatinden en az 10-15 dakika önce görüşmenin gerçekleşeceği mekânda hazır bulunmaktır. Bu durum diğer adayları ve ortamı görme imkânı vermesi açısından önemli olacaktır.

Diğer yandan görüşme - mülakat esnasında da zamanın iyi kullanılması gerekir. Sorulara uzun uzun yanıtlar vererek mülakatı gerçekleştiren kişileri sıkıp, bunaltmak yerine; kısa, net ve anlaşılır yanıtlar vermek ve görüşme için ayrılan süreyi en akılcı şekilde kullanmak, kişinin önemli kazanımlar elde etmesini mümkün kılabilecektir.

İş görüşmesi esnasında adayın beden dili kodlarını da yerinde ve zamanında kullanması gereklidir. Bu bağlamda görüşme esnasında yerinde yapılacak ufak bir tebessüm ve göz teması da olumlu izlenim oluşumunu pekiştirecektir. Zira görüşme esnasında aşırı ciddi görünmek, karşıdaki kişinin gözlerine bakmadan konuşmak ya da dinlemek, görüşmenin daha sıkıcı ve gergin bir ortamda sürdürülmesine neden olacaktır. Görüşme esnasında el ve kol hareketlerinin aşırıya kaçmadan yerli yerinde yapılması, görüşülen kişiyle olan fiziksel mesafenin iyi ayarlanması ve oturma biçimine dikkat edilmesi ise olumlu izlenimler kazandıracaktır.

Burada üzerinde durulması gereken son nokta da iş görüşmelerinde seçilecek kıyafetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Görüşme için seçilecek olan kıyafetler büyük önem taşıdığından, bireyin kendisine “ Ne giymeliyim? „ sorusu yerine “Ne giymemeliyim? „ sorusunu sorması daha uygun olacaktır. Giyim-kuşam ve fiziksel görünüşte aşırı abartıların yarardan çok zarar getireceği bir gerçektir. Nitekim konuyla ilgili olarak yapılan bir araştırmada, iş görüşmesine katılan adayların fiziksel görünümlerine, işe uygun olup olmamalarından daha fazla önem verildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda başvurulacak olan işin niteliğine göre şık, zarif, sade ve temiz kıyafetler tercih edilmelidir. Kamuoyu tarafından çok iyi bilinen, ciddi ve saygın bir kurumla iş görüşmesine giden birinin ciddiyetten uzak bir şekilde kısa pantolon, askılı tişört ve spor ayakkabıyla görüşmeye katılması, kişinin olumlu bir izlenim bırakma şansını yok edecektir. Diğer yandan, bir reklam ajansında yaratıcı stajyerlerle ilgili birimle olan iş görüşmesine takım elbise ile giden bir kişinin de işin niteliğine uygun olmadığı düşünülebilir. Sonuç olarak, iş görüşmesine giden birinin aşırılıktan kaçınmak suretiyle, işin niteliğine en uygun şekilde şık ve sade bir giyim tarzını tercih etmesi, parfüm ve makyaj kullanımında da aşırılıktan uzak durması, işe alınmasında başarı şansını arttıracaktır.

**- İş Ortamı:**

İş ortamı başlı başına bir dünyadır. Kendi normları, nüansları, çelişkileri ve rekabetleri vardır. Bu karmaşık labirentte yolunuzu bulmak, zorlu ve sıkıntılı bir öğrenim deneyimi olabilir. Bu öğrenimin büyük bölümü, doğrudan iş ortamında aldığınız eğitim ve başkalarını gözlemleyerek kazanılan değerli deneyimler yoluyla edinilir.

İş ortamında tipik olarak görülen beden dili, ortamın doğasına bağlı olarak değişir. Dört yaygın iş ortamı vardır:

- Muhafazakâr

- Rahat

- Endüstriyel

- Akademik

Bunların her birinde çok farklı beklentiler ve normların yanı sıra, ilginç çelişkilerle de karşılaşırsınız. Muhafazakâr bir ortamda sözsüz davranış kabul edilebilir ve beklenebilir; ama aynı davranış

endüstriyel ortamda kesinlikle uygunsuz bulunabilir. Şimdi bu örneklerin her birine daha detaylı bakalım:

**- Muhafazakâr:** Bu iş ortamı son derece geleneksel, son derece yapılandırılmış ve son derece katıdır. Bir banka, bir hukuk bürosu veya şirket merkezinde görülebilir. Giyim tarzı resmi, paylaşımlar kontrollü ve iş odaklıdır. Böyle bir ortamdaysanız beden diliniz de kontrollü ve resmi olacaktır. Koridorda yüksek sesle gülüşler, etrafta ıslık çalarak ve şarkı mırıldanarak dolaşmalar olmaz ve doğaçlama duygu patlamalarına kesinlikle izin verilmez. Yakın dostlukların pek görülmediği, insanların iş becerileriyle ilgilenildiği bu ortamda genelde yapay beden dili şifreleri vardır.

**- Rahat:** Bu iş ortamı son derece moderndir ve giderek yaygınlaşmaktadır. Genellikle küçük veya orta ölçekli işlerde rastlanan bir ortamdır. Bir sigorta bürosu veya danışmanlık firması gibidir. Giyim genellikle rahat, paylaşımlar samimi ve açıktır. Dostluklar yaygındır ve samimidir. Odak sadece işte değildir; insanlar ve iş arasında paylaşılır. Eğer rahat bir iş ortamında çalışıyorsanız, beden diliniz daha az kontrollü ve daha gayri resmi olacaktır. Gülmek, sosyalleşmek bir miktar uyum yakalamak açısından normaldir. İnsanlar kendilerini hevesli ve enerjik bir şekilde ifade etmekte çok daha rahattırlar.

**- Endüstriyel:** Genellikle üretim şirketlerinde, onarım atölyelerinde ve inşaat firmalarında görülür. Giyim, yönetimde olabildiğince rahattır fakat şirketin geri kalanında sağlam ve iş ile ilgili giysiler kullanılır. Eğer endüstriyel iş ortamındaysanız, beden diliniz arzulu, aktif ve korkusuz olması gereklidir. Sıkı çalıştığınız ve iş yükünü adil biçimde paylaştığınız sürece şaka yapabilir ve gülebilirsiniz. İnsanlar arasında beraberlik ruhu hâkimdir.

**- Akademik:** Kolejlerde, okullarda, üniversitelerde ve fikir kurumlarında bulunur. Giyim, genelde günlük faaliyetler için rahattır ve çok enteresan ya da tuhaf giyim tarzları bile kabul görülebilir. Resmi giyim, daha yapılandırılmış faaliyetler için beklenir (törenler, toplantılar gibi). Bu ortamda beden diliniz açık fakat fikirli olması gereklidir.

İş ortamında son olarak üst-alt ilişkileri üzerinde duracağız. Üst-alt ilişkileri bilhassa önemlidir; zira çoğu değişik kolu yaratma potansiyeline sahiptir. Aşırı saldırgansanız, zorba tavırlı olmakla suçlanırsınız; şayet çok fazla uyumluysanız, zayıf karakterli olmakla suçlanırsınız. İş performansıyla ilgili konular bilhassa zahmetlidir. Bir yandan teşvik ederken bir yandan gelişme ihtiyacını açıkça belirtmeniz gerekir.

Üst-alt ilişkisi, bir kişinin diğerinden daha çok güce sahip olmasını içerdiğinden, en çok güce sahip olan kişi, bunu makul biçimde kullanmakta çok dikkatli olması gereklidir. Saldırgan beden diliyle avantaj görüntüsü yaratmak bile, astınız sözsüz davranışları tehdit ya da haksız güç kullanımı olarak algıladığı takdirde insan kaynakları problemi yaratır.

Üst- alt tartışma ve konuşmalarını mümkün olduğunca kapı açıkken ya da ortada yapın. Başkalarının bu tür konuşmalara tanık olması şüpheleri engelleyecektir. Tartışmaya girdiyseniz, tartışma hararetlense de, beden duruşunuz tarafsız ve mimikleriniz rahat olması gereklidir. Tartışma haricinde ise beden diliniz karşı tarafa güven vermeli, iletişim kurmaya teşvik etmeli ve kararlı olması gereklidir.

**Uygulama Faaliyeti**

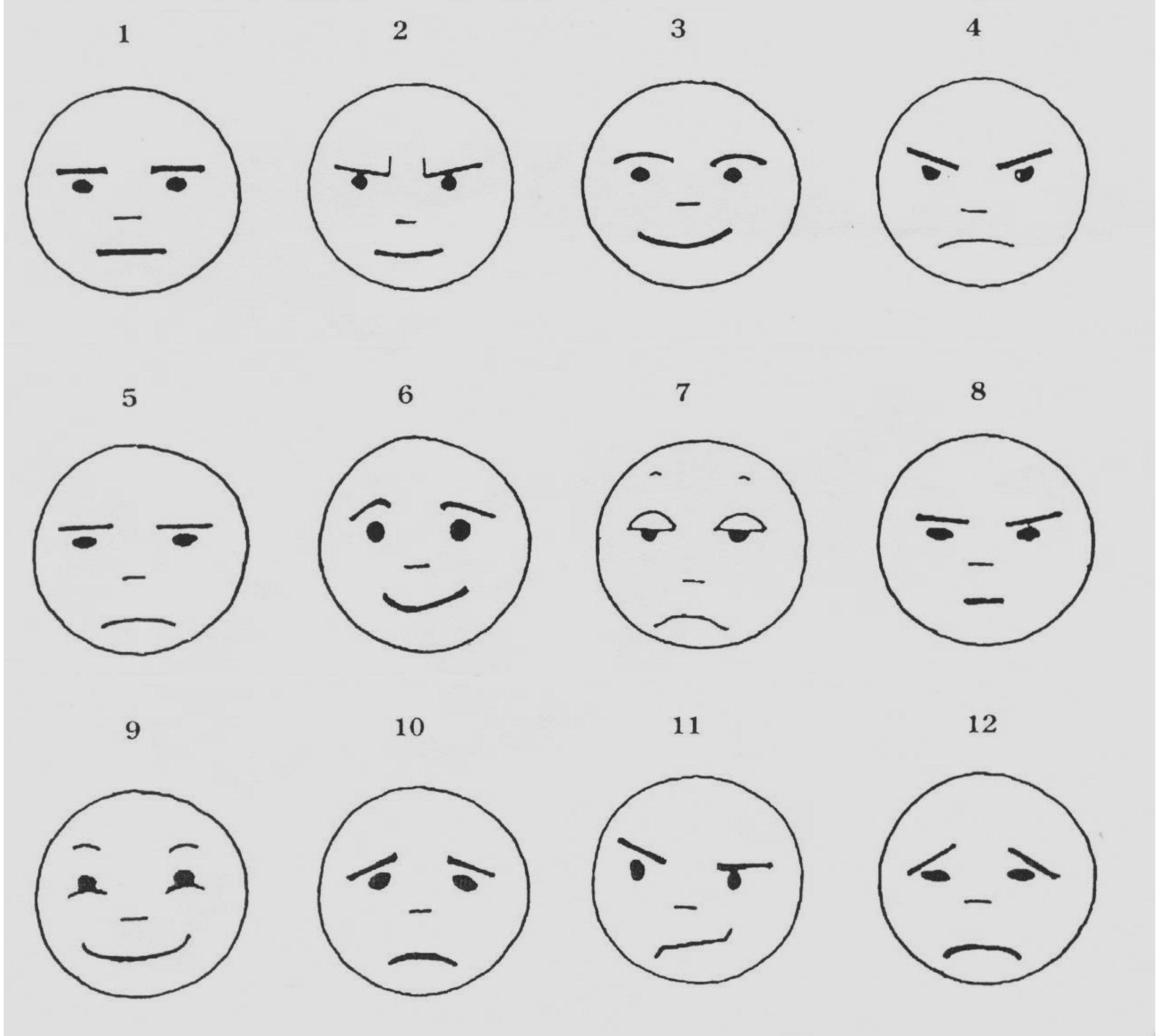
| İşlem Basamakları | Öneriler |
|---|---|
| - Jest ve mimik kullanarak verilen mesajı anlayabilirsiniz. | - Jest ve mimikle hakkında bilgi sayfalarını okudunuz. Çevrenizde yaş, cinsiyet ve kültürler arası beden dili farklarını gözlemleyiniz. Not alınız. Bunları arkadaşlarınıza aktarınız.<br>- Bilgi sayfalarındaki mimik-jest ifadelerini kendiniz de canlandırınız. Aynı duyguları yaşamaya çalışın ve dostlarınızla karşılıklı yorumlayınız. |
| - Uygun geri bildirimde bulunabilirsiniz. | - "Bu yüzler size ne anlatıyor?" başlıklı biçimleri yorumlayınız. Aynı ifadeleri siz gerçekleştiriniz, arkadaşınız yorumlasın. Arkadaşınız canlandırsın, siz yorumlayınız.<br>- Tokalaşma, duruş ve oturuş şekillerini arkadaşınızla canlandırınız ve karşılıklı değerlendirmesini yapınız.<br>- Öğrendiğiniz bilgiler ışığında, çevrenizdeki insanların beden dillerini anlamaya çalışınız, daima onları gözlemleyiniz ve duygularını çözmeye gayret ediniz. İyi niyetli olunuz. Ulaştığınız sonuçları olumlu kullanınız. |

**Ölçme ve Değerlendirme**

Bu faaliyet sonunda kazandıklarınızı aşağıdaki soruları yanıtlandırarak ölçünüz.

**Performans Testi**

1. Bu yüzler size ne anlatıyor?




Şekil 2.1: Yüzler ve İfadeler

**Ölçme Soruları**

1. Aşağıdaki davranışlardan hangisi bireyin iş birliğine hazır olmadığı görüntüsünü verir?

A) Gülümseme

B) Eller ve avuç içlerinin açık olması

C) Yere bakma

D) Başkalarına yakın durma

2. Aşağıdaki jestlerden hangisi savunma duygusunu ifade eder?

A) Dik duruş

B) Eller arkada, çene yukarıya bakar

C) Kollar, eller ve avuç içleri açık

D) Kolları göğüste kavuşturma

3. Aşağıdaki davranışlardan hangisi bireyin sorun yaşadığını belirten davranış değildir?

A) Çıkışa ve saate bakma

B) Nefesini üfleyerek verme

C) Kıpırdanma ve ayaklarını sallama

D) 4 rakamını andıran bacak bacak üstüne atma şekli

4. "Sıkılı yumruk, dudakların sıkılması, burundan gürültülü soluma" hangi duygunun yaşandığını gösterir?

A) Endişe ve kaygı

B) Üzüntü

C) Tedirginlik

D) Öfke

5. Göz temasından kaçınma aşağıdaki duygulardan hangisinin belirtisidir?

A) Rahatlık ve açıklık

B) Suçluluk ya da bir şey saklama duygusu

C) İş birliğine hazır olma

D) Kendine güvenme

6. Endişe ve kaygıyı yansıtan mesaj hangisidir?

A) Esneme

B) Göz teması

C) Tırnak ısırma

D) Düğmelenmemiş ceket

7. Ceket butonları sıkı kapatılmış, kollar göğüste kenetli, vücudu uzağa çevirme, kapıya bakma ifadeleri hangi duygunun yaşandığını gösterir?

A) Öfke

C) Rahatlık

B) Şüphe duyma

D) Savunmaya geçme

8. Bayanların başlarını yana eğik durumda tutup bakmaları hangi duygu içerisinde olduklarını gösterir?

A) Gergin

B) Endişeli

C) İlgi bekleme

D) Üzüntülü

9. Kişinin başkasına yan bakması hangi mesajı ifade eder?

A) Alçakgönüllülük

B) İlgi veya saldırma

C) Güvensizlik

D) Derin fikir

10. Otururken ayakların açık olarak durması erkeklerde hangi durumu yansıtır?

A) Rahatlık ve güven duygusu

B) Savunmaya geçme

C) Endişe ve kaygı

D) Tedirginlik

11. Kültürler arası benzerlik gösteren jest-mimik hangisidir?

A) Selamlaşma

B) Çağırma

C) Vedalaşma

D) Ağlama

12. "Parmak uçlarını diğer kişinin avucuna bırakarak" tokalaşan kişi için yorumunuz ne olur?

A) Dengeli ve kendine güvenilirdir.

B) Güçlü ve avantaj duygusu yaşamaktadır.

C) Güvensiz, çekingen ve endişelidir.

D) Şiddete eğilimlidir.

13. Aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

A) Yüz kısmında verilen mesajlara " jest" denir.

B) Mimiklerle verilen mesaj, bedenin diğer kısımlarıyla verilen mesajlardan daha çarpıcıdır.

C) Vücudun bütününün kullanımı ile verilen mesajlara "jest" denir.

D) Yüz ifadeleri altı temel duyguyu yansıtma özelliğini sunar.

14. Bir şeyi tutmak, taşımak, fırlatmak vs. hangi jest çeşidi arasında sayılır?

A) Heyecan jesti

B) Taklit jesti

C) Aksiyon jesti

D) Duygu jesti

15. Aşağıdakilerden hangisi jest çeşitlerinden bir tanesi değildir?

A) Boyut belirten jestler

B) Sayı belirten jestler

C) Aksiyon belirten jestler

D) Hazırlıklı jestler

16. Aşağıdakilerden hangisi jest ve mimik yanlışlarından bir tanesi değildir?

A) Yüzümüzü sıklıkla ellerimizle kapamak,

B) Konuştuğumuz kişinin gözlerine bakmak,

C) Konuşurken elleri ceplere sokmak,

D) Mimikleri abartılı kullanmak.

17. Aşağıdakilerden hangisi iş görüşmesine gitmeden önce yapılması gerekli hazırlıklar arasında sayılmaz?

A) Kişinin kendi bilgi ve kabiliyetlerinin farkına varması,

B) Görüşmenin yapılacağı firma ile ilgili bilgi toplamak,

C) Kendi belirlediğimiz bir zamanda görüşmeye gitmek,

D) Görüşmenin gerçekleşeceği mekana, gözlem yapmak için, 10 - 15 dakika önce gitmek.

18. Aşağıdakilerden hangisi iş görüşmesi esnasında yapılması gerekli olanlardan bir tanesi değildir?

A) Beden dili kurallarını yerinde ve zamanında kullanmak,

B) Sorulara uzun ve ayrıntılı yanıtlar vermek,

C) El ve kol hareketlerinde aşırıya kaçmamak,

D) Kılık ve kıyafete özen göstermek.

19. Aşağıdakilerden hangisi muhafazakar iş ortamına örnek gösterilebilir?

A) Banka

B) Kafeterya

C) Kolej

D) Fabrika

20. ”Küçük ve orta ölçekli işletmelerde rastlanan bir ortamdır. Paylaşımlar samimi ve açıktır. Beden dili daha az kontrollüdür.”

Yukarıda özellikleri sıralanan iş ortamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Muhafazakar

B) Endüstriyel

C) Akademik

D) Rahat

**Değerlendirme**

Yanıtlarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış yanıt verdiğiniz veya yanıt verirken tereddüt ettiğiniz sorular ile ilgili hususları faaliyete geri dönerek yeniden tekrarlayınız. Cevaplarınızın tamamı doğru ise Eğitimi başarılı bir şekilde bitirdiniz demektir.

**Öğrenme Faaliyeti – 1 Cevap Anahtarı**

| | | | |
|---|---|---|---|
| 1) D | 6) B | 11) B | 16) B |
| 2) B | 7) D | 12) D | 17) C |
| 3) C | 8) C | 13) A | 18) D |
| 4) D | 9) B | 14) C | 19) C |
| 5) B | 10) A | 15) B | 20) A |

**Öğrenme Faaliyeti – 2 Cevap Anahtarı FAALİYETİ**

**Bu yüzler size ne anlatıyor?**

| | | |
|---|---|---|
| 1) İlgisiz | 5) Üzgün, kasvetli, ters | 9) Sahte bir mutluluk |
| 2) Düşmanca, alaycı | 6) Çocukça, saf bir mutluluk | 10) Çok üzgün |
| 3) Mutlu | 7) Yorgun, bitkin, uyuşuk | 11) Şüpheci |
| 4) Çok kızgın | 8) Biraz kızgın | 12) Derin bir keder |

**Çoktan Seçmeli Sorular**

| | | | |
|---|---|---|---|
| 1) C | 6) C | 11) D | 16) B |
| 2) D | 7) D | 12) C | 17) C |
| 3) D | 8) C | 13) A | 18) B |
| 4) D | 9) B | 14) C | 19) A |
| 5) B | 10) A | 15) D | 20) D |